

Pag 121	<p style="text-align: center;">6</p> <p style="text-align: center;">Campagne d'Espagne - Essling - Wagram</p> <p>Ik was korporaal. Onmiddellijk gingen de soldaten van mijn team aan de slag. Sommigen om mij te leren lezen, anderen om te leren schrijven. Iedereen, leraren en leerling, staken er ijverig veel tijd in.</p> <p>Helaas bleven we heel kort in Koenigsberg. Ons werd verteld dat we naar Frankrijk gingen terug keren, we slaagden voor de vertrekschouw en vertrokken op 13 juli 1808. Ik laat in stilte het goede welkom achter, dat we tijdens de reis kregen en de vieringen die we kregen. Onze ontvangst in Parijs overtrof alles wat we ons hadden kunnen voorstellen. De banketten, de komedie, de bewondering van de dames, de gretigheid van iedereen, er ontbrak niets aan deze triomfantelijke terugkeer. Eindelijk konden we uitrusten in Courbevoie. Maar onze vrijetijdsactiviteiten waren nooit vrij van werk. De keizer richtte voor ons onderwijs regimentsscholen op onder leiding van twee vooraanstaande professoren uit Parijs. Ik wijdde mij aan de studie met hartstocht en boekte vrij snelle vooruitgang. Vlakbij de brug van Neuilly werd ook een zwemschool gecreëerd.</p>
122	<p>Van mijn kant had ik weinig zin in dit soort oefeningen. Dus toen de keizer ons kwam bezoeken en onze zwemmers zag manoeuvreren en toen hij mij vroeg of ik kon zwemmen, antwoordde ik hem negatief.</p> <p>-Waarom niet? hij zei.</p> <p>-Sire, antwoordde ik, ik ben niet bang voor vuur, maar ik ben bang voor water.</p> <p>-Ah! je bent niet bang voor vuur, zei de keizer.</p> <p>-Nou, ik vergeef het je dat je niet hebt leren zwemmen.</p> <p>Ik compenseerde door mijn ijver voor theorieën en manoeuvres mijn gebrek aan te kunnen zwemmen. Ik stond ook op goede voet met generaal Harlay, die het bevel over ons voerde. In de resterende tijd van mijn studie ging ik naar Parijs om te ontspannen. Dit duurde tot oktober 1809.</p> <p>Toen schouwde de keizer ons en gaf opdracht ons gereed te maken voor vertrek. Een paar dagen later werden we inderdaad door gezonden naar Bayonne. We staken de Irun-brug over, kwamen aan in Vittoria en vandaar naar Burgos, waar we logeerden. Een nogal tragisch avontuur overkwam ons in deze stad.</p> <p>Burgos heeft een prachtige kathedraal. Voorlopig dienden de galerijen naast de kerk als stallen voor onze paardengrenadiers en als opslagruimte voor de Spanjaarden, die ze met balen katoen hadden gevuld. Terwijl onze grenadiers zich klaarmaakten om naar het eten te gaan, toonde een kleine jongen van elf of twaalf jaar oud zijn hoofd bij de ingang van een trap. Het kind zag zichzelf ontdekt door een grenadier en ging de trap weer op. De grenadier rende achter hem aan. Ze kwamen zo aan, nog steeds klimmend, naar de top van het gebouw. Er was een overloop en een deur. Het kind deed de deur open, de grenadier kwam met hem een kleine kamer binnen. Dan verdwijnt de jongen weer naar beneden en begint hetzelfde proces</p>
123	<p>opnieuw met een andere grenadier.</p> <p>Eén van onze kameraden had dit tafereel echter opgemerkt en wees ons erop dat het nogal vreemd was, dat de twee grenadiers niet naar beneden kwamen en dat het een goed idee zou zijn om te gaan kijken. Onmiddellijk gingen enkelen van ons, tot de tanden bewapend, op jacht naar het kind, beklommen de smalle trap, kwamen aan</p>

	<p>bij de overloop, braken de deur open en stonden tegenover hun twee onthoofde kameraden, badend in hun bloed. Dronken van woede stormden ze op de bandieten af die deze gruweldaad hadden begaan en die niemand minder waren dan kapucijnen, acht in getal, omringd met wapens, voedsel en munitie van allerlei aard en trokken zich terug in deze ruimte, zoals in een citadel. De executie duurde niet lang, ze werden afgeslacht en samen met het vervloekte kind door de dakramen van de klokkentoren gegooid.</p> <p>Ik zal heel snel voorbijgaan aan de gebeurtenissen van de Spaanse campagne en alleen die vertellen waaraan de Garde deelnam tijdens haar zeer korte verblijf in het land, aangezien de campagne voor ons niet langer dan zes weken duurde.</p> <p>We verlieten Burgos en twee mijlen verderop ontmoetten we de koning van Spanje, die de keizer, zijn broer, zou ontmoeten om met hem terug te keren naar Madrid, waar hij was verdreven.</p> <p>Op 30 november 1808 vond de slag om Somosierra plaats, waar de vijand, gelegerd op de top van een berg, niet leek te kunnen worden verdreven. Maar de keizer aarzelde niet, hij verzamelde zijn schutters en zette ze links en rechts op de hellingen van de berg. Toen hij vervolgens de vijandelijke artillerie zag naderen, stuurde hij de Poolse lansiers en de jagers te paard van de Garde de hoofdweg op. Al deze cavalerie, die in galop vertrok, veegde de weg en joeg het Spaanse leger op de vlucht en haar achtervolgend met een zwaard in de hand, dwong zij haar terug</p>
124	<p>naar Madrid. Wij arriveerden voor deze stad, die geneigd was tot energiek verzet. De monniken hadden de wapens opgenomen en de natie fanatiek gemaakt. Niettemin stemde Madrid, bezaaid met granaten en kanonskogels, ermee in zich over te geven. Het leek erop, dat deze capitulatie niet erg van harte was. De Spanjaarden hadden de straten ongeplaveid gemaakt, de straatstenen de huizen binnengedragen en dreigden ons te verpletteren als we langskwamen. De keizer werd gewaarschuwd en verklaarde dat als er ook maar één steen op de hoofden van zijn soldaten zou vallen, alle inwoners met het zwaard zouden worden omgebracht. Ze moesten hun straten opnieuw aanleggen.</p> <p>Kort daarna verliet de keizer Madrid met zijn gehele Garde. We kwamen aan bij de voet van een formidabele berg, waarvan ik de naam niet weet en die we net als de berg Saint-Bernard bedekt met sneeuw aantreffen. Voordat we daar aankwamen, werden we overvallen door een sneeuwstorm, die ons neersloeg en verblindde. De overtocht bracht ongelooflijke moeilijkheden met zich mee, vooral voor de artillerie. Toen we, nadat we ze hadden overwonnen, de vlakke bereikten, vonden we alleen maar arme dorpen, die door de Engelsen waren verwoest. We kwamen aan de oever van een buitengewoon snelle rivier, waarvan we beide zijarmen moesten doorwaden, ondanks de vorst, die onze ogen verbrandde en de stroming, die ons dreigde bij elke verkeerde stap mee te sleuren. Aangekomen op de andere oever lanceerde onze cavalerie een volledige aanval op de Engelsen en wij achtervolgden hen zelf op volle snelheid tot Benevento. Al snel kwamen we erachter, dat de Engelsen, tot het uiterste gedreven, gedwongen waren opnieuw aan boord van hun schepen te gaan.</p> <p>De keizer beval ons terug te keren en die verschrikkelijke rivier over te steken. Het was het tweede bad van de dag, wij lachten er om. Van daaruit leidde hij de Garde naar Valladolid.</p>
125	<p>De monniken hadden de wapens opgenomen en de campagne gevoerd: wij overnachtten in hun kloosters. Het viel ons op dat elk mannenklooster een vrouwenklooster als buur had. We gingen op zoek naar hun schuilplaatsen en doorzochten hun tuinen met onze geweerstokken. Wat was onze verrassing groot, toen we bij elke stap de lijken van pasgeboren kinderen tegenkwamen, die twee of</p>

	<p>drie voet diep waren begraven. Het is een glimp van de verschrikkingen die in dit land werden begaan.</p> <p>In Duitsland gingen de gebeurtenissen echter door. Oostenrijk trof grote voorbereidingen voor oorlog. Napoleon van zijn kant was zijn krachten aan het verzamelen. Onze rol in Spanje was voorbij, we waren elders nodig. We waren nog maar net in Valladolid gevestigd, toen we het bevel kregen om via gedwongen marsen naar Frankrijk terug te keren. In Limoges vonden we de post klaar om ons naar Parijs te vervoeren. Goed bewapende en met stro gevulde karren werden buiten de stad geplaatst. Ze konden elk twaalf man bevatten en toen de hele Garde ingestapt was, vertrok het enorme konvooi met een stevige draf. Er waren de meest vakkundige regelingen getroffen, zodat alles in de grootste orde gebeurde. Aangekomen op onze tussenstop vonden we een gedekte tafel. We lunchten, we dineerden haastig en we vertrokken in andere karren, die op dezelfde manier waren bereid. Elke dag lieten we onze vijftwintig mijlen achter ons. Zo kwamen we aan in Versailles en we liepen alleen de rest van de weg naar Courbevoie. De volgende dag bestedden we aan het weer aantrekken van kleding en schoenen en het repareren van onze spullen. Twee dagen later schouw door de keizer en verder marcheren, alsof er niets was gebeurd. Deze keer deed Napoleon ons, net als in Limoges, een charmante gebaar. Alle fiacres (<i>taxi's, paard en wagen, rkv</i>) van Parijs</p>
126	<p>werden op zijn bevel in beslag genomen en brachten ons tot aan Ferté-sous-Jouarre. Daar ruilden we ze in voor de grote karren van Brie, of kleine, lage koetsen, gespannen met uitstekende paarden, die zwaar moesten trekken. We zouden ongeveer dertig mijl per dag kunnen reizen. Aangekomen bij de poorten van Metz was het noodzakelijk om eer te betuigen aan deze oorlogstad, af te stijgen en zich in volledig uniform te kleden. We pakten de ransels uit om het linnengoed te verschonen. Er waren daar tienduizend nieuwsgierige mensen. De dames, die nog nooit de keizerlijke garde hadden gezien, waren in de meerderheid.</p> <p>Het waaide flink, alle shirts begonnen in de lucht te vliegen. Het veld was spoedig vrij en alle dames schreeuwden het uit van afgrijzen, toen ze de knapste mannen van Frankrijk zagen, maar uiteindelijk keerde de rust terug en onze entree was schitterend. We verlieten Metz en stopten dag noch nacht, we werden geleid door de toverstok van de feeën. Na lange dagen en hectische races kwamen we aan in Ulm, dat voorheen een van de verzamelplaatsen van het Duitse leger was. We hadden alleen tijd om de soep te eten. Toen de trommels sloegen, was het noodzakelijk de wapens op te nemen en onmiddellijk, om tien uur 's avonds, langs de weg naar Augsburg te vertrekken, maar helaas, geen karren meer! We bevonden ons in vijandelijk gebied, we werden gedwongen onze benen te strekken en de hele nacht te lopen. We kwamen 's ochtends rond negen uur aan in Augsburg. We kregen drie kwartier de tijd om te eten en te rusten en we begonnen onze reis opnieuw, waarbij we op één dag eenentwintig mijl aflegden. De volgende dag moesten we nog minstens twintig mijlen om Schönbrunn te bereiken, waar de keizer zich had gevestigd na de verovering van Wenen. We kwamen om middernacht in de buurt van deze stad aan. Onze officieren hadden de onvoorzichtigheid om ons te laten rusten</p>
127	<p>op een kwartier rijden van het kasteel om bevelen van de keizer op te nemen. Hij was verrast en woedend over het nieuws van onze aankomst.</p> <p>- Hoe, zei hij, kon je mijn oude soldaten in twee dagen veertig mijl laten afleggen? Wie heeft je de opdracht gegeven?</p> <p>Toen onze officieren ons kwamen halen, konden we niet opstaan, onze benen waren zo stijf als geweerlopen. We moesten onze wapens als krukken gebruiken om vooruit te komen. De keizer, die ons zo zag, steunend op onze wapens met gebogen hoofden,</p>

	<p>kon zijn woede niet langer bedwingen. Hij behandelde onze officieren op alle mogelijke manieren. Hij zei tegen de grenadiers te paard: Steek vuren aan op de binnenplaats, haal stro, laat ze gaan liggen en verwarm ze ketels zoete wijn voor ze.</p> <p>We moesten de ruiters zien werken onder de blik van de keizer, die alles in de gaten hield en zich pas terugtrok toen de ketels glühwein voor ons stonden. Maar onze kameraden waren verplicht ons hoofd op te heffen om ons te laten drinken en de volgende ochtend konden we nog niet lopen. We kwamen pas weer op krachten na een paar dagen rust in dit prachtige dorp Schönbrunn.</p> <p>Wenen was in onze macht. Het Oostenrijkse leger had de bruggen opgeblazen en vluchtte over de Donau. De keizer zocht naar manieren om met een beslissende slag een einde aan haar te maken. Om dit te doen was het nodig om de vijand aan de achterhoede van zijn terugtocht te vinden en een doorgang te maken over de verschrikkelijke rivier, die op een angstaanjagende manier was gegroeid. Het ging om het bouwen van een brug en dat was niet eenvoudig.</p> <p>In deze kritieke positie wist de keizer te profiteren van de immense rijkdommen van Wenen. Hij gaf opdracht alle grote schepen, die daar waren, drie mijlen onder deze stad te laten zinken met een immens hoop materiaal ter hoogte van het</p>
128	<p>eiland Lobau. In plaats van één brug vereiste dit punt de aanleg van twee. één, van de rechteroever naar het eiland en de andere van het eiland naar de Essling-vlakte. Na talloze moeilijkheden werden deze twee bruggen neergeld en ging de keizer met het korps van maarschalk Lannes uit Wenen er naar toe. Er was een imposante strijdmacht in de hoofdstad achtergebleven om deze in bedwang te houden en om elke communicatie met prins Charles (<i>bevelhebber van de Oostenrijkers, rkv</i>) te voorkomen. Bovendien moesten er enkele pogingen tot doortocht tegenover Wenen worden ondernomen om deze generaal te misleiden en te voorkomen dat hij de omgeving van het eiland Lobau in de gaten zou houden.</p> <p>Te midden van deze belangrijke voorbereidingen verloor de keizer de kleine details niet uit het oog, hij zorgde op dat moment voor de promoties die noodzakelijk waren geworden bij de Garde en zo werd ik op de 18e tot sergeant benoemd de 18^e mei 1809 in Schönbrunn. Ik zou het moeilijk vinden om de vreugde uit te drukken, die ik voelde, toen ik mezelf als onderofficier zag, met de rang van luitenant in de linie en het recht om in vreedestijd de sabel, de wandelstok en zijden kousen te dragen.</p> <p>Op 18 mei begon de oversteekoperatie. Ik zal niet het bekende verhaal vertellen van de twee bloedige dagen, die volgden en die de naam dragen van de Slag bij Essling. De Garde nam bovendien pas op de tweede dag deel aan de strijd. Om elf uur 's ochtends kregen we het bevel de Donau over te steken en onze berenmutsen op te zetten. De keizer wilde zijn oude grognards graag in hun mooiste kledij aan de vijand presenteren. Dat was het einde van onze driehoekige hoeden. Toen we in drie rijen de grote brug overstaken, haalde iedereen haastig zijn harige hoed tevoorschijn, opgesloten in een etui bovenop de ransel. Omdat aankleden snel moest, gooiden we onze hoeden in de rivier om eerder klaar te zijn. Sindsdien hebben we er nooit meer één gedragen.</p>



DE SLAG OM FRIEDLAND

“De keizer gaf ons een uur rust, gedurende welke de strijd beetje bij beetje langzamer ging. Hij maakte van de gelegenheid gebruik om zijn linies te bezoeken, galoppeerde terug naar ons toe, wisselde van paard en gaf het signaal voor een totale aanval op het Russische leger.”



DE TERUGTREKKING VAN HET GROTE LEGER

“Wij kwamen allemaal, met neergeslagen oren, op 9 november aan in Smolensk. De etappes waren het moeilijkst, de paarden stierven van honger en kou en toen we huisjes vonden, verslonden ze de stoppels. De kou was al verschrikkelijk: 17 graden onder nul. Dit veroorzaakte grote verliezen in het leger. Smolensk en omgeving lagen vol lijken. Ik heb al mijn voorzorgsmaatregelen genomen voor mijn behoud.”

129

Nadat we de punt van het eiland waren overgestoken, die ongeveer een halve mijl breed is, kwamen we bij de tweede brug die over de kleine arm was geplaatst en we passeerden deze in galop. De jagers te voet passeerden het eerst en kwamen de vlakke

	<p>op, gingen in colonne linksaf, in plaats van rechts dat hun was opgedragen. Hun fout kon niet worden hersteld. Het was onmiddellijk nodig om de strijd aan te gaan met de snelste manoeuvre. We werden omgedraaid en ingezet in de strijd. Onze rechterzijde leunde dus op de arm van de Donau. De keizer leidde persoonlijk onze bewegingen.</p> <p>Een kanonskogel raakte de dij van zijn paard, we smeekten hem luid om zich terug te trekken en het bruggeje weer over te steken. Hij gaf toe aan onze gebeden en liet een touwladder plaatsen tot aan de top van een dennenboom en van daaruit kon hij alle manoeuvres van de vijand en die van ons overzien.</p> <p>Een tweede kanonskogel raakte de trommelsegeant van onze compagnie. Omdat ik nog steeds geen strepen of epauletten had, scheurde een van mijn kameraden, die van de ongelukkige trommelmeester en bracht ze naar mij.</p> <p>De strijd was net zo hevig als de dag ervoor. De Oostenrijkers hadden tegenover ons, aan de linkerkant van het dorp Essling, een batterij van vijftig kanonnen opgesteld, die ons met hun vuur verpletterden. Om op deze vreselijke kanonnade te reageren, hadden we vier stukken voor ons die zo goed mogelijk reageerden, maar het was heel weinig. Wij bevonden ons daar op een vaste post, voorbestemd om, in de bedoeling van de keizer de zwakte van onze reserve voor de vijand te verbergen en een gordijn voor de Donau te creëren. We hebben dus de hele dag geen enkele stap vooruit gezet en geen schot afgevuurd, terwijl de Oostenrijkse kanonnen, getraind op twaalf- of vijftienhonderd passen, verschrikkelijke schade aanrichtten.</p>
130	<p>De kanonskogels schakelden hele rijen van ons uit en de granaten bliezen onze bontmutsen zes meter de lucht in. Wij onderofficieren bleven herhalen: Sluit de gelederen en de dappere grenadiers drongen zonder morren naar rechts of naar links, terwijl ze alleen hun mond openen om een grapje te maken.</p> <p>Het was verboden om achter de rij te gaan staan om aan onze behoeften te voldoen. Omdat daar dennenbomen stonden, hadden we ons daar kunnen verstoppen en onze gelederen kunnen uitdunnen. Het was daarom noodzakelijk, ondanks bescheidenheid, om zich voor het front er te positioneren. Ik ging er op mijn beurt heen en zorgde ervoor dat ik mijn metgezellen kon zien. Op dat moment bedekte een terug ketsende Kanonskogel mij met aarde en brak bijna mijn rug. Ik rende weg zonder de tijd te nemen om mijn broek op te trekken en het papier dat de Oostenrijkers hadden achtergelaten te vinden. Onze bataljonscommandant dacht dat ik doodgeslagen was, hij rende mij te paard tegemoet en bood mij, om mij te troosten, een fles rum aan die hij in zijn ransel bij zich had.</p> <p>Even later viel een hele linie, meegevoerd door een kanonskogel op mij en gooide mij achterover. Het gevest van mijn sabel en de hoek van mijn ransel werden tegelijkertijd verwijderd.</p> <p>Al onze kanoniers waren al gedood. Generaal Dorsenne nam twaalf grenadiers mee om de twee stukken voor ons te bedienen en gaf hen het erekruis om hen aan te moedigen, maar al deze ongelukkige mensen werden op hun beurt gedood. De kanonnen werden verpletterd en lagen als enorm brandhout op de grond.</p> <p>Een granaat barstte in de buurt van onze dappere generaal en bedekte hem met aarde, hij stond op. Uw generaal is niet dood, schreeuwde hij naar ons, reken altijd op hem. Hij had aan het begin van de dag al twee paarden verloren.</p>
131	<p>Zal ik hier een vreselijk detail aan toevoegen? Een kanonskogel sleepte opnieuw een hele linie bij mij weg, ik kreeg een hevige schok, mijn geweer viel. Ik voelde mijn rechterarm niet meer. Toen ik keek, zag ik een bloederige flap aan de bloeding vastzitten, alsof mijn arm verbrijzeld was. Het was slechts een overblijfsel van mijn arme kameraden, dat tegen mij was geworpen. De luitenant schudde mij de hand en</p>

	<p>zei tegen mij: Kom op, je arm is alleen gevoelloos. Ik stelde mezelf gerust en nam mijn geweer in mijn linkerhand. Ik bleef achter met een vrij natuurlijke angst en een pijn die ik lange tijd voelde.</p> <p>Onze verliezen waren echter aanzienlijk, het was nodig om de Garde in een linie te plaatsen om de vijand hetzelfde front te bieden. Toen we klaar waren met deze manoeuvre, zagen we aan onze linkerkant een brancard aankomen, gedragen door grenadiers, die hem in ons midden plaatsten: het was Lannes. De keizer had vanaf de top van zijn boom zijn favoriet al herkend en rende er heen om de maarschalk te omhelzen, die door een Kanonskogel dodelijk was geraakt. Napoleon knielde neer om hem in zijn armen te nemen en liet hem naar het eiland dragen, waar hij een amputatie onderging. Daar kwam een einde aan de carrière van deze grote generaal, die door het hele leger zo werd gekoesterd en die ons zulke goede diensten verleende.</p> <p>De bliksem verpletterde ons nog steeds. Om de tegenslag compleet te maken, is hier het korps van maarschalk Lannes dat, beroofd van zijn leider en gegrepen door plotselinge paniek, zich in wanorde naar ons terugtrekt. Terwijl we op een rij stonden, grepen onze grenadiers ze bij de kraag en zetten ze achter zich, terwijl ze tegen hen zeiden: Daar zul je tenminste niet banger worden. Gelukkig was het dorp Essling van ons. Hoewel het werd ingenomen, heroverd en verbrand, bleef het in de macht van onze dappere schutters. De rust keert geleidelijk terug onder de vluchtenden. Toen riep maarschalk Bessières, die ik weet niet waar vandaan kwam,</p>
132	<p>zonder soldaten, zonder paarden en die al enkele ogenblikken tussen ons puin had gelopen, naar ons toe: Kameraden, ik ga jullie leiden als schutters, volg mij !</p> <p>Inderdaad volgden ze allemaal de maarschalk, die ze, nadat ze in een rij waren opgesteld, ze binnen geweerbereik plaatste van de vijftig stukken, die ons sinds elf uur in de ochtend hadden verpletterd en de hele linie begon te schieten op het Oostenrijkse leger.</p> <p>Bessières, kalm, handen achter zijn rug, schuddend met zijn schouders de lange staart, die hij ondanks de mode bleef dragen, moedigde zijn volk aan door zijn woorden en zijn voorbeeld. Hij slaagde erin de vijandelijke kanonnen een ogenblik stil te leggen en dat gaf ons wat uitstel.</p> <p>Hij hield de vlakte met zijn handjevol mensen ruim vier uur vast. Het slagveld was noch verloren, noch gewonnen. We bleven altijd in dezelfde houding staan en de grond, vertreden door ons getrap, was gladder dan de vloer van een schuur. Maar we wisten niet welke ramp zich achter ons afspeelde, het breken van de grote brug en de plotselinge overstroming van de rivier, we zouden de moed verloren hebben. Uiteindelijk, om negen uur 's avonds, hield het schieten op en kregen we het bevel van de keizer om allemaal ons vuur aan te steken om de vijand te misleiden over ons aantal.</p> <p>Deze list was zeer noodzakelijk. Van de grenadiers en jagers van de Garde was minstens een kwart buiten werking.</p> <p>Aartshertog Karel vermoedde ook niet wat er gebeurde en was zich niet bewust van de breuk van de grote brug. Een laatste aanval aan onze kant zou ons voor altijd verloren hebben. Gelukkig maakte hij geen gebruik van de gelegenheid en vroeg diezelfde avond om een wapenstilstand van drie maanden, die onmiddellijk werd toegekend Dit komt omdat hij in plaats van de grote Napoleon slechts</p>
133	<p>prins Karel van Oostenrijk was.</p> <p>Toen al onze vuren waren aangestoken, ontvingen we het bevel om de kleine brug over te steken en terug te keren naar het eiland. Toen zagen we de volle omvang van de ramp. De prachtige grote brug van balken, die ons met de rest van het leger zou</p>

	<p>verenigen, had plaatsgemaakt voor water en voor allerlei soorten materiaal dat de vijand stroomopwaarts had gegooid om het weg te voeren en het was verdwenen, net als onze afgedankte hoeden. een dag eerder in de rivier. We strandden dus op het eiland en bleven drie dagen zonder brood, verplicht om, om te overleven, alle paarden op te eten, die bij ons waren. Ondertussen voerde meneer Larrey amputaties uit op een steenworp afstand van ons. De kreten van lijden en pijn vermengden zich met onze kreten van nood.</p> <p>Eindelijk konden we op de vierde dag de rivier weer oversteken dankzij de boten die de keizer vanuit Wenen had gestuurd en 's avonds kwamen we aan in Schönbrunn. Napoleon begon al gebruik te maken van de wapenstilstand, die met Oostenrijk was gesloten. De materialen kwamen uit Wenen. We waren bezig de grote brug te restaureren en hem zo stevig te maken, dat hij dezelfde diensten zou kunnen leveren als een gemetselde brug. Honderdduizend man gingen aan de slag op het eiland Lobau. Er werden schansen gebouwd, kanalen gegraven, paden uitgestippeld, bruggen en allerlei soorten doorgangen voorbereid. De keizer kwam elke dag vanuit Schönbrunn om de werken te bezoeken, daarna klom hij in zijn dennenboom om de vijand te bekijken, die op zijn beurt niet inactief bleef en de overkant bezaaide met schansen en schansen. Hij keerde vreugdevol terug naar het paleis, maakte een praatje met zijn oude soldaten en liep met zijn handen op zijn rug rond de binnenplaats. Hij was ook bezig de gaten op te vullen, die de dood in zijn gelederen had achtergelaten. Toen vroeg hij er een paar acteurs uit Parijs en</p>
134	<p>bod toneelvoorstellingen aan de dames van Wenen in zijn paleis Schönbrunn,</p> <p>Tijdens deze drie maanden van wapenstilstand herstelde mijn rechterarm van zijn gevoelloosheid en verbeterde ik mijn lezen en schrijven. Mijn meesters waren blij met mij.</p> <p>Tegen het einde wilde de keizer een deel van zijn leger aan de enthousiastelingen in Wenen laten zien. Hij schouwde honderdduizend mannen op de hoogten links van de stad. Van daaruit kreeg het korps de opdracht om op 5 juli, de dag waarop de wapenstilstand afliep, naar het eiland Lobau te gaan.</p> <p>Om de vijand te bereiken waren we genoodzaakt de Donau een tweede keer over te steken. Maar hoe leg je bruggen onder de ogen en onder het vuur van de artillerie? Napoleon had geen andere middelen dan de aartshertog te misleiden over de zin van onze verstandige stap. Hiervoor werd alles berekend. In plaats van ter hoogte van ons kamp te passeren, moesten we veel lager stroomafwaarts passeren.</p> <p>Aan het einde van het eiland Lobau lag een versterkt eiland, bezet door de Oostenrijkers, die zo onze bewegingen in de gaten hielden en het geheim van onze doortocht konden ontdekken. Kolonel Frédéric kreeg het bevel deze positie op te heffen. Om middernacht ontvingen ze vlotten, die van tevoren waren voorbereid en die tweehonderd man konden vervoeren, de dappere kolonel met zijn grenadiers en zijn voltigeurs. De duisternis en de regen, die in stromen neerviel, waren in het voordeel van de kleine expeditie, die stilletjes het kleine eiland innam, op het zand landde, de positie innam en het garnizoen gevangen nam zonder een schot te branden. Tweeduizend geniesoldaten, die onmiddellijk arriveerden, groeven loopgraven en paden om, zonder dat de vijand het vermoedde, de pontons en de artillerie te laten passeren. Overdag waren we drie mijl van zijn loopgraven af.</p>
135	<p>Binnen een kwartier werden op dit punt drie bruggen gebouwd.</p> <p>Om tien uur 's ochtends werden honderdduizend man ingezet op de Wagram-vlakte en tegen de middag stond ons hele leger op de rij. We hadden de rollen omgedraaid: de Oostenrijkers keerden Frankrijk de rug toe en wij keken naar Wenen. Er waren</p>

	<p>zevenhonderd kanonnen in de batterij, elke batterij bestond uit vijftig stuks. Het vuur opende met verbluffende ontladingen en het gevecht begon verschrikkelijk en hevig. We kennen de details van deze strijd. We waren er alleen maar bij, zonder er actief aan deel te nemen, we waren geen moment nodig. 's Avonds sliepen we op het slagveld, dat de Oostenrijkers ons hadden gegeven.</p> <p>De keizer liet ons een vierkant vormen, vroeg om zijn berenvel en viel in ons midden in slaap. Aan alle kanten rolden onder onze voeten massa's kanonskogels. Ieder van ons had er veertig of vijftig kunnen oppikken. Dit geeft een idee van wat de kanonnade van Wagram was geweest.</p> <p>De volgende dag vertrokken onze colonnes vroeg in de ochtend om de Oostenrijkers te achtervolgen en trokken richting Olmütz, maar we kregen al snel het bevel om te stoppen. De aartshertog, overweldigd, vroeg om vrede. De onderhandelingen begonnen in de tent van de keizer en nadat de woorden van beide kanten waren uitgesproken, vertrokken we naar Schönbrunn. Napoleon vereffende zijn rekeningen met de keizer van Oostenrijk, de vrede werd getekend, we hadden een paar honderd miljoen om de kosten van de oorlog te betalen en de evacuatie van Wenen begon. Toen kregen we het bevel terug te keren naar Parijs, waar, zoals altijd, het enthousiasme van het Parijse volk op ons wachtte. We keerden bedekt met nieuwe lauweren terug, maar helaas! velen van ons ontbraken op het appèl!</p>
136	<p>Bij het binnen komen in Parijs was de menigte enorm toen we passeerden. De hele bevolking was op de been. We werden onder triomfbogen geleid en naar de Champs-Élysées gebracht, waar de stad ons een feestmaal aanbood. Maar de regen, die in stromen neerviel, hinderde ons enorm en bedierf al het plezier dat we hadden kunnen hebben.</p>
	<p>7</p> <p>De Russische campagne</p>
Pag. 137	<p>In de laatste dagen van april 1812 kregen we orders om ons gereed te maken voor vertrek en onze ransels te vullen met alle spullen, die nodig zijn voor een lange campagne. Ikzelf werd voor de raad geroepen en kreeg mijn benoeming tot wachtmeester van de twee grenadierregimenten van de Garde met controle over de schatkist en de meners. Twee wagens bevatten de bagage van de officieren, twee anderen waren geladen met kisten met achtentwintigduizend frank. Elk werd getrokken door vier paarden en gemend door twee mannen. Het was dit kleine konvooi dat ik moest leiden.</p> <p>De Garde vertrok op 1 mei om middernacht naar Meaux en Brie. Vertraagd door enkele boekhoudkundige zaken kon ik Courbevoie pas de volgende ochtend om acht uur 's ochtends verlaten. Rond het middaguur stak ik de Place Vendôme over, gezeten in een mooie open wagen, die voor mijn eerste kar stond en zat als een belangrijk man. Ik bereikte mijn corps in de nacht. De adjudant-majoor, de heer Belcourt, feliciteerde mij met mijn snelheid. Met hem werd afgesproken dat ik vanaf</p>
138	<p>nu voor de bewakingsregimenten uit zou gaan, tenzij ik bij elke etappe op hen zou moeten wachten. In de grote steden ging ik naar het postkantoor om brieven op te halen, die voor hen bedoeld waren. Mijn paarden en mijn mannen hadden tijd om te rusten. Ik kon zelfs zaken repareren, die mijn bemanning overkwam tijdens een reis die net zo lang duurde als de onze.</p> <p>Inderdaad bereikten we de Russische grens door heel Duitsland over te steken. We stonden op het punt deze ongelukkige campagne te beginnen, die Frankrijk zoveel bloed en onze keizer zoveel spijt heeft gekost. Het is niet aan mij om hier alle details</p>

	<p>te vertellen. Ik pretendeer niet een verhaal te schrijven. Sta mij toe slechts een paar persoonlijke details te vertellen, die een idee zullen geven van de dingen en de mensen uit dit gedenkwaardige tijdperk.</p> <p>In Wilna gaf de keizer op 13 juli het bevel dat twaalf onderofficieren van zijn garde aan hem zouden worden gepresenteerd om luitenant in de linie te worden. Omdat de jagers de stad al hadden verlaten, vielen alle promoties bij ons. Rond het middaguur, terwijl ik langskwam met een bundel brieven onder mijn arm om ze uit te delen, kwam de heer Belcourt naar mij toe en schudde mij de hand en zei tegen mij: Beste kerel, vandaag word je luitenant in de linie. Bedankt, antwoordde ik, ik wil de Garde niet verlaten.</p> <p>Ik zeg u, antwoordde de heer Belcourt, dat u vandaag de epauletten van de luitenant zult dragen. Geloof me, accepteer ze eerst en binnenkort breng ik je weer bij ons terug. Geen kwade wil dus. Om twee uur ben je op het centrale plein.</p>
139	<p>Ik ging daarheen volgens zijn bevel. Tweeëntwintig van ons werden op één rij geplaatst. De keizer arriveerde, schouwde ons, bekeek iedereen van top tot teen en sprak zijn tevredenheid uit.</p> <p>Toen ik aan de beurt was, leek mijn kleine formaat hem te verrassen. Hij is onze instructeur, zei meneer Belcourt, hij had duizend problemen om in de rij te komen. Wat bedoel je! zei de keizer, wil je niet bij de ligne?</p> <p>Nee, Sire, ik blijf liever op uw Garde.</p> <p>Goed! Ik benoem je tot mijn kleine staf.</p> <p>Toen hij deze woorden uitsprak, draaide de keizer zich om naar Graaf Montholon die hem vergezelde en hij voegde eraan toe:</p> <p>Montholon, jij neemt deze grognard aan als toegevoegd aan de algemene kleine staf.</p> <p>Je kunt je gemakkelijk voorstellen wat mijn vreugde was. Blijf dicht bij mijn metgezellen, dicht bij de keizer! Ik wist niet, dat ik het paradijs verliet en in een ware hel terecht kwam. De tijd leerde mij dat al snel.</p> <p>Diezelfde avond schoten mijn kameraden in het regiment mijn ransel stuk. De volgende dag presenteerde ik mij aan generaal Montholon, die mij ontving met de vriendelijkheid van een man, die oude soldaten liefheeft en respecteert. Hij nodigde mij uit mijn snorren af te knippen, omdat de keizer daar een hekel aan had bij zijn kleine staf. Toen vertrouwde hij mij een moeilijke en penibele missie als voor mijn debuut.</p> <p>Het ging erom zeventienhonderd achterblijvers naar hun korps te leiden, dat van maarschalk Davoust. Onder deze achterblijvers had ik geen sergeant, geen korporaal. Mijn staf bestond uit een trommelaar en een kleine muzikant. Eenmaal uit Wilna verliet ik het hoofd van dit bijzondere bataljon en ging er achter staan om de voortgang ervan beter te kunnen volgen. Een tijdlang ging alles goed, maar op korte afstand van de stad. Gedurende een poosje ging alles goed, maar o nauwelijks enige afstand van de stad ging de route door immense bossen.</p>
140	<p>Zodra de nacht begon te vallen, glipten mijn achterblijvers een voor een het struikgewas in, het was voor mij onmogelijk ze tegen te houden.</p> <p>Bij het vallen van de nacht kwamen we bij een soort rotonde, waar degenen die niet waren gedeserteerd zich tegen mijn wil stopten, vuur aanstaken en zich klaarmaakten om te bivakkeren. Ik wilde me ertegen verzetten. Ze antwoordden dat ze genoeg hadden gelopen en niet meer verder wilden gaan.</p> <p>Terwijl ik aldus onderwierp aan graag wilden, kwam er een rijtuig voorbij, omringd door een groot aantal escortes en goed verlicht door fakkels. Het was de keizer. Hij zag ons bivak en omdat hij niet begreep welk korps hij daar voor zijn ogen had, liet hij mij bij zich komen.</p>

	<p>Ik nader de deur. Wat doe je hier? vroeg hij mij. Sire, ik leid zevenhonderd achterblijvers naar het korps van maarschalk Davoust. Maar ik ben niet de baas, zij doen alleen wat zij willen. Velen zijn al gedeserteerd - misschien zal het voor de anderen niet lang meer duren. 'Doe wat je kunt,' antwoordde de keizer.</p> <p>Ik ga orders geven om ze te laten arresteren. Met deze woorden vertrok hij en ik bleef de nacht doorbrengen in het gezelschap van deze bende rebellen, waarbij ik grote spijt had van mijn sergeantstrepen.</p> <p>Ik was nog niet aan het einde van mijn problemen. 's Morgens liet ik de verzameling mannen opstaan, ik vertelde deze mannen welke maatregelen de keizer tegen hen had genomen en we gingen op pad. Rond het middaguur, toen we het bos verlieten, kwamen we een kudde koeien tegen. Iedereen haastte zich om ze in de kommen te melken en ze vochten om melk. Ik moest nog steeds op ze wachten.</p>
141	<p>Toen het avond werd, deden ze hetzelfde als de dag ervoor en kampeerden waar ze maar wilden. Nog een dag, door grotere bossen.</p> <p>Net als de vorige zag ik een heel detachement de weg verlaten en naar rechts draaien. Ik haastte me om hen tegen te houden. Maar wat was mijn angst, toen ik zag dat deze bandieten zich omdraaiden en op mij schoten. Het waren honderddrieëndertig Spanjaarden uit het regiment van Joseph-Napoleon. Zij hadden deze prachtige staatsgreep beraamd en waren er gelukkig niet in geslaagd een Fransman ertoe te brengen hen na te doen. Ik had alleen tijd om voor hun kogels te vluchten en me bij de overblijfselen van mijn regiment te voegen. Soldaten, riep ik, jullie zijn Fransen, probeer je als Fransen te gedragen. Ik blijf niet langer in de achterhoede. Ik zal voor je uit lopen. Volg mij als je wilt en ik zorg er in ieder geval voor dat de keizer op de hoogte wordt gehouden van alles wat er gebeurt.</p> <p>Ik kom eindelijk uit dit verdomde bos. Ik kwam aan in de buurt van een dorp waar een paar kazernes en een cavaleriestation stonden onder bevel van een kolonel, wiens missie het was om de passerende troepen de weg te wijzen. Ik heb hem mijn rapport gegeven. Nadat hij mij had gehoord, liet hij enkele Joden komen die, op mijn instructies, vermoedden in welke dorpen mijn honderddrieëndertig deserteurs hun toevlucht hadden kunnen zoeken en hij stuurde vijftig jagers te paard in die richting. Dit detachement arriveerde rond middernacht nabij het door de Joden aangewezen dorp, omsingelde het en verraste de Spanjaarden in hun slaap. Ze werden in arrest genomen, ontwapend, beroofd, in kleine, lage karren geplaatst en voor de kolonel gebracht.</p> <p>Deze laatste kondigde, nadat hij ze had losgemaakt en op een rij had gezet, aan dat hij ze ging opleiden tot gewone soldaten en vroeg of er sergeanten en korporaals onder hen waren. Bij deze woorden kwamen twee personen uit de gelederen en lieten sergeantstrepen zien die onder hun kleding verborgen waren.</p>
142	<p>Drie korporaals werden op dezelfde manier herkend. Vervolgens kregen de soldaten witte en zwarte bankbiljetten in gelijke hoeveelheden aangeboden. Degenen die de zwarte kaartjes meebrachten, werden naast de twee sergeanten en de drie korporaals geplaatst. Toen de indeling klaar was, wendde de kolonel zich tot hen: U hebt, zei hij tegen hen, geplunderd, gestolen, brand gesticht, u hebt op uw bevelhebbers geschoten. De wet heeft jullie allemaal tot de doodstraf veroordeeld. Ik zou jullie allemaal kunnen laten neerschieten. Ik spaar de helft, maar de ander zal zijn straf doen ondergaan. Laat dit als voorbeeld dienen. En zich tot mij richtend: Commandant, laat uw mannen de wapens laden, mijn plaatsvervanger zal het vuur leiden.</p>

	<p>Ik zal me dit vreselijke tafereel nog vaak herinneren, dat leek op de presentatie van de epauletten van luitenant worden.</p> <p>Diepbedroefd vervolgde ik mijn weg. Elke dag dacht ik dat ik het einde had bereikt. Het korps van maarschalk Davoust had een grote voorsprong op mij en ik kon het alleen inhalen dankzij snelheid en activiteit. Bij Witepsk hoorde ik echter dat hij slechts drie mijl verder was. Ik ging snel naar de commandant om mij te informeren over de te volgen route, klaar om meteen deze laatste stap te zetten. Maar toen ik terugkeerde naar de plaats waar ik mijn mannen had achtergelaten, vond ik alleen mijn trommelaar en mijn verpleger. Ze zijn allemaal weg, vertelden ze me. Ze kregen te horen dat het korps van de maarschalk slechts een mijl van hier verwijderd was. Ze renden naar hem toe. Hiervan uitgaande geloofde ik wat het mij behaagde te geloven. Desertie leek mij veel waarschijnlijker dan overmatige ijver.</p> <p>Verlaten, of beter gezegd, ontdaan van mijn manschappen, ging ik op pad met mijn trommelaar en mijn soldaat. Toen ik mezelf met deze ploeg voorstelde aan de chef</p>
143	<p>van de staf van de maarschalk, begroetten de adjudanten mij met schaterlachen. Ik merkte tegen hen op dat hun gelach niet op zijn plaats was, en richtte mij tot de generaal'. Hier, zei ik tegen hem, hier is mijn routekaart en mijn rapporten. U zult zien, generaal, hoe ik me heb gedragen sinds Wilna.</p> <p>Bij deze woorden nam hij mij apart, vroeg mij om uitleg en nam mij, nadat hij deze had ontvangen, mee naar maarschalk Davoust. Hij herkende mij als een van zijn grognards. Ik herinnerde hem eraan, dat ik me bij de grenadiers had aangesloten dankzij een uitvlucht, die hij zelf had aangegeven. Hij verwelkomde mij vriendelijk, luisterde naar het verhaal van mijn avonturen en adviseerde zijn stafchef dat er goed voor mij gezorgd moest worden.</p> <p>Toen ik de maarschalk verliet om naar het kamp terug te keren, trof ik mijn soldaten aan, die mij om vergeving vroegen voor hun gedrag. Ik stemde ermee in te zwijgen terwijl ik ze aan hun commandanten overdroeg. Maar toen ik de kolonel van de Joseph-Napoléon om een ontvangstbewijs vroeg voor mijn honderddrieëndertig Spanjaarden, merkte deze officier, die Frans was, dat de helft van hen ontbrak. Ze zijn dood, zei ik tegen hem.</p> <p>-Hoe, dood?</p> <p>-Ze werden neergeschoten.</p> <p>-En waarom?</p> <p>-Omdat ze op mij hadden geschoten, waren ze gedeserteerd en hadden ze zich overgegeven aan veel excessen.</p> <p>-Goed! Ik ga de anderen laten neerschieten.</p> <p>Hij zou het gedaan hebben zoals hij zei. Ik was verplicht zijn woede te kalmeren, hem erop te wijzen dat ze op de een of andere manier hun vonnis hadden ondergaan, en dat alleen de keizer het recht had om te heroverwegen wat er was gebeurd. Hij wilde niet toegeven aan mijn smeekbeden en ik deed een beroep op maarschalk Davoust om de levens van mijn voortvluchtigen te verkrijgen. De volgende dag nam ik de berichten van de maarschalk aan en keerde terug naar Witepsk. Ik overhandigde mijn papieren en mijn ontvangstbewijzen aan graaf Montholon.</p>
144	<p>Hij wist al alles wat er gebeurd was. De keizer zelf werd hiervan op de hoogte gebracht. In Witepsk vond ik mijn voormalige chefs en mijn oude kameraden. We verbleven een tijdje in deze geweldige stad. De buitensporige hitte, die toen heerste, gecombineerd met allerlei soorten ontberingen, veroorzaakte dysenterie, wat ons aanzienlijke verliezen bezorgde.</p> <p>Van Witepsk gingen we richting Smolensk, waar we een bloedige strijd vochten. Toen de strijd begon, riep de keizer mij aan zijn zijde.</p>

	<p>-Je gaat, zei hij, naar Witepsk, je geeft deze berichten aan de commandant van de plaats. Hier is een bevel dat elke werknemer of soldaat van welke korps en welke rang dan ook opdraagt u een handje te helpen, alle paarden op je route staan tot je beschikking in geval van nood, behalve de artilleriepaarden.</p> <p>-Kun je rijden ?</p> <p>-Ja, sire, ik heb twee paarden.</p> <p>-Neem ze allebei. Als je de ene op is, neem dan de andere. Zet alle mogelijke snelheid in deze missie. Ik wacht morgen op je. Het is drie uur, ga.</p> <p>Onmiddellijk vertrok ik te paard; Graaf Montholon zei tegen mij: Het is dringend, mijn grognard, verspil geen minuut.</p> <p>Op zijn raad ging ik als een bliksem op pad, met mijn tweede paard in de hand. Toen ik voelde dat mijn paard onder mij bezweek, steeg ik af. Met een enkele handbeweging ontzadelde ik mijn paard en zadelde het andere, waarna ik, mijn arme beest op het plein achterlatend, er als een kogel vandoor ging. Toen ik in een bos aankwam, ontmoette ik enkele kantonniers die zich bij hun korps voegden</p> <p>-Stop daar, riep ik, dat paard is voor mij, onmiddellijk. Hier is mijn order.</p> <p>- Maar..</p>
145	<p>-Er zijn geen maren, lees. Een paard, snel, een paard. In plaats daarvan laat ik de mijne hier achter.</p> <p>Ze gaven me een uitstekend beest dat me ver bracht. Bovendien vond ik in deze gebieden een postwacht, die was opgezet om de weg te beschermen. Ik hoefde alleen maar mijn order aan de postchef te laten zien, ik wisselde van paard en galoppeerde! Op deze manier kwam ik veilig aan in Witepsk en leverde mijn berichten af aan de generaal die het bevel voerde over deze plaats.</p> <p>Terwijl hij het las, at ik en had ik nog tijd om mezelf op een matras te werpen. Maar na een uurtje rust moesten we weer vertrekken. Ik verwachtte in ieder geval dezelfde faciliteiten aan te treffen als op mijn eerste reis. Ik had het fout, arriveerde op de plaats waar ik een cavaleriepiket had achtergelaten dat werd gebruikt voor contacten, meer niet. Alles was meegenomen of was op de vlucht. Dus hier stond ik alleen midden in het bos met een paard, dat onbruikbaar was door vermoeidheid en zonder de mogelijkheid om hem te verwisselen. Hoe kon ik mijn missie voortzetten?</p> <p>Ik vertraagde mijn snelheid en begon na te denken. Na enkele ogenblikken zag ik in de verte voor mij, op een plek waar de weg zich verbreedde, een groep ruiters afstijgen. Ik herkende Kozakken. Ze blokkeerden mijn weg en ik had geen andere hoop dan hen te passeren door dieper het bos in te gaan.</p> <p>Op hetzelfde moment komt er een boer uit het struikgewas en zegt tegen mij: Kozakken, Kozakken! Ik had ze zeker duidelijk gezien. Zonder aarzeling spring ik op de grond. Ik benader deze boer en toon hem goud in de ene hand en een pistool in de andere. Vervolgens liet ik hem door een gebaar begrijpen dat ik wilde dat hij als mijn gids zou dienen om aan de ruiters te ontsnappen. Hij begreep het en antwoordde mij: Bac Tac, wat in de taal van dit vervloekte land betekende: het is goed. Onder leiding van hem kwam ik uiteindelijk uit de problemen. Het kostte me drie Napoleons: dat was het echt niet duur!</p>
146	<p>Toen ik eenmaal de Kozakken was gepasseerd en naar de hoofdweg was teruggekeerd, werd ik gered. Ik kwam bij een groep officieren die mij, gezien de orders, die ik had, een uitstekend paard gaven. Bij het vallen van de avond arriveerde ik op het slagveld.</p> <p>Het ging nu om het vinden van de keizer. Ik vraag dit aan de eerste soldaten, die ik ontmoet. Ze vertellen me dat ze niet weten waar hij is. Ik zie een paar lichten aan mijn linkerkant, ga die richting uit en passeer vlakbij een batterij. Een schutter roept</p>

	<p>tegen mij: Wie is daar? Ordonnance-officier. Stop, je gaat richting de vijand. Het is echter niet de vijand, die ik wil ontmoeten, het is de keizer. Weet jij waar zijn bivak is? Nee, maar ik breng je naar de hoofdpst, misschien komen we er wel achter.</p> <p>De officier, die het bevel voerde over deze post, liet mij zelfs naar de tent van de keizer brengen. Ze dachten dat ik gepakt was. Ik vertelde over mijn avonturen en de keizer beval graaf Montholon om mij mijn reiskosten, mijn twee paarden en de zestig frank, die de boer zo goed had verdiend, te betalen. De volgende ochtend, 17 augustus, maakte het leger zijn intocht in Smolensk.</p> <p>De Russen bezetten de hoogten, die boven de stad uitkeken en bestookten ons met granaten en kanonskogels. Het was noodzakelijk om deze hoogten te op te gaan om er meester van te worden. Toen we de poorten van de stad waren gepasseerd, die waren gebarricadeerd met duizenden zakken zout en aarde, moesten we brandende straten ingaan en onszelf meester maken van het vuur, dat was aangestoken door de brandgevaarlijke projectielen van de twee legers. Een groot deel van dit prachtige bolwerk ging in vlammen op. Hoewel de verovering ons veel heeft gekost, leden de Russen ook enorme verliezen. We verbleven een paar dagen in Smolensk.</p>
147	<p>Maarschalken Davoust, Ney en Murat namen de leiding om de lange reeks bossen te verkennen, die zich over drieënnegentig mijlen uitstrekt van Smolensk tot Moskou. Het was op 19 augustus, dat het door maarschalk Ney gesteunde gevecht plaatsvond bij Valontina-Gora, waarbij generaal Gudin dodelijk werd getroffen door een kanonskogel. De Fransen en Russen leden in deze gevechten aanzienlijke verliezen, die aan beide kanten op ruim zeventuizend man werden geschat.</p> <p>De keizer hoorde dat maarschalk Davoust zijn aanvalsgebied met drie mijl had overschreden door een bos te willen doorkruisen zonder het te doorzoeken. Hij zou door de Russen zijn communicatie kunnen laten verbreken. De keizer stuurde mij onmiddellijk om hem te vertellen, dat hij terug moest komen. De maarschalk begon onmiddellijk aan zijn terugtocht en stuurde mij terug naar de keizer. Omdat de hele weg vol stond met troepen, nam ik een zijpad, dat mij was aangegeven en zette mijn paard in galop om het hoofd van de divisie te bereiken. Plotseling stond ik oog in oog met de overblijfselen van een Russische colonne, die midden in de bossen stond en op de vlucht was voor het Franse leger. De positie was kritiek. Maar ik ben de kluts niet kwijtgeraakt. Ik begon met stentorstem te schreeuwen: Vooruit! Vooruit! en onmiddellijk keerde ik terug op volle de snelheid van mijn paard. Ongetwijfeld geloofden de Russen, dat ik aan het hoofd van een detachement stond en dat ik hen achtervolgde, ze renden alle kanten op en hun angst veroorzaakte mijn redding.</p> <p>Er gebeurde niets dat de moeite waard was om over te praten, tot de beroemde slag om de Moskou. We weten dat op deze vreselijke dag alle inspanningen van de keizer de bedoeling hadden om vijf schansen te nemen, die onze rechterkant troffen. Meerdere keren had de infanterie hen zonder enig succes aangevallen. Eindelijk richtte de keizer richtte zich tot graaf Monthyon en zei tegen hem:</p>
148	<p>-Heeft u daar een goed bereden officier? Generaal Montholon wees naar mij.</p> <p>-Vertrek onmiddellijk, zei de keizer, om dit bevel naar Caulaincourt te brengen. Ik haast me onmiddellijk naar voren en bereik generaal Caulaincourt die, terwijl hij het bevel leest dat ik hem heb gebracht, uitroept: Dit is waar ik op zat te wachten! En onmiddellijk verenigde hij de colonnes, die onder zijn bevel waren geplaatst, hij brengt hen op de hoogte van de wensen van de keizer, kent ieder de rol toe, die hij moet spelen, reserveert de tweede schans voor zichzelf en wijst met een fataal voor gevoel degene aan, die hem moet vervangen in geval van zijn overlijden.</p> <p>-Jij, zei hij tegen mij, volg mij, om aan de keizer te rapporteren wat er zal gebeuren.</p>

	<p>Na deze woorden sprak hij de aanval uit. De cuirassiers vertrokken in draf en volgden een klein bos, dat op de flank van de schansen was gegroeid, terwijl de grenadiers en voltigeurs een frontaanval hervatten. Nadat ze het bos waren gepasseerd, vertrokken ze op volle snelheid. De barrières van de schansen worden door de inspanning van deze onweerstaanbare massa neergehaald. Ruiters en infanteristen kwamen er van alle kanten binnen. In het gevecht kreeg de dappere Caulaincourt een fatale slag. Ik zag hem twee stappen van mij vandaan vallen. Toen sloot ik mij aan bij de kolonel, die na hem het bevel zou voeren en toen het succes compleet was: Ga, zei hij tegen mij, maak onze overwinning bekend aan de keizer. Ik ga hem de Russische staf sturen die zojuist in de schansen is opgepakt.</p> <p>Ik vertrok in galop en stak het slagveld over, midden in een hagel van kanonskogels en kwam vlakbij de keizer aan. Toen ik mijn hoed optilde om hem te begroeten, merkte ik dat de achterkant door een projectiel was doorgesneden. Je kon ternauwernood ontsnappen, zei hij tegen mij. In feite was ik nog geen centimeter verwijderd geweest van het lot van Caulaincourt.</p> <p>Een paar dagen na de slag om de Moskou had ik het genoeg door de keizer te</p>
149	<p>worden aangewezen om met twintig gendarmes mee te gaan naar Prins Murat voor Moskou om de gewelven en ondergrondse gangen van het Kremlin te bezoeken. De tolk, de heer Rosset, werd aan mij toegewezen.</p> <p>De volgende dag om tien uur leverde ik mijn berichten af bij Prins Murat. Mijn hoed met ezelsoren maakte hem aan het lachen. We gaan weg, zei hij tegen mij, jij volgt mij met je gendarmes. Toen we bij de Moskoubrug aankwamen, troffen we de autoriteiten en een Russische generaal aan die de sleutels aan de prins overhandigden. Na de gebruikelijke ceremonies kwamen we deze prachtige hoofdstad binnen. We werden voorafgegaan door vier kanonnen, een bataljon en een cavaleriepiket. Alle mensen stonden op het kruispunt om ons te zien passeren. We liepen langzaam door een prachtige straat die ons naar de voet van het Kremlin bracht.</p> <p>Toen we rechtsaf sloegen om langs het graf van de tsaren te gaan, werden we aangevallen door een kogelregen uit de ramen van het arsenaal, die op ons neerdaalden. Wij draaiden ons om, in een oogwenk werden de deuren afgebroken. De begane grond en eerste verdieping waren vol met boeren en Russische soldaten. Al deze mensen werden afgeslacht. Ik liet prins Murat aan de andere kant van de stad naar beneden gaan om de weg naar Kaluga te nemen en ik ging het Kremlin binnen om mijn missie te vervullen. Ik werd vergezeld door de paleiswachten. Toen ik mijn bezoek had beëindigd, was ik nieuwsgierig naar de beroemde klok die, nadat hij uit het raamwerk viel dat hem aanvankelijk ondersteunde, van ruim twaalf meter hoog op de grond was gevallen. <i>(nb. rkv heeft deze klok zelf gezien in Het Kremlin, er zit een grote barst in!)</i> We hebben de omgeving ontdaan van deze monsterlijke klok en hem omgeven met een stenen wal. Door zijn buitengewone formaat is het een echte curiosum. De keizer kwam niet toen hij Moskou binnenkwam</p>
150	<p>De keizer kwam niet, toen hij Moskou binnenkwam, meteen in het Kremlin. Hij stuurde zijn Garde daarheen en vestigde zijn hoofdkwartier in de buitenwijk. Maar weldra moesten we vluchten en gedwongen onze toevlucht zoeken in het paleis om te ontsnappen aan de brand, die uitbrak in de twee benedensteden.</p> <p>-Ik zal de delen van een gebeurtenis, die zo bekend en zo verschrikkelijk is, niet vertellen. Vervolgens werd beweerd dat Rostopchin tienduizend mensen had opgejaagd om het vuur aan te wakkeren. Tot overmaat van ramp werd het vuur aangewakkerd door zo'n sterke wind, dat het verkoelde puin bijna twee mijl verderop vloog. Dit was het begin voor al onze rampen.</p>

	<p>Ik werkte als assistent, samen met twee van mijn kameraden, naast een stafkolonel die verantwoordelijk was voor de evacuatie van ziekenhuizen. Toen ik mijn zware dienst had beëindigd, keerde ik terug naar het kleine hoofdkwartier. We logeerden bij een prinses, die ons heel goed behandelde en ik kon mezelf een paar dagen rust gunnen.</p> <p>Maar ze waren al bezig met de voorbereidingen om de stad te evacueren. De keizer liet talloze trofeeën uit Moskou verwijderen, waaronder het kruis uit het graf van de tsaar, negen meter hoog, allemaal gemaakt van massief zilver. Deze stoffelijke resten werden in grote bestelwagens geladen, die met een escortbataljon aan generaal Claparède werden toevertrouwd. Het was dit rijke konvooi dat als eerste naar Frankrijk vertrok en al snel gevolgd werd door het hele leger.</p> <p>Onze mislukkingen begonnen met datgene, wat Murat deed. Hij had de opdracht gekregen de Russen aan te vallen. Echter, hij werd door hen verslagen, verloor zijn artillerie, zijn bagage en een groot aantal soldaten. Ik werd gestuurd om uit te zoeken wat er precies was gebeurd. Maar ik kon prins Murat niet vinden. Ik ontmoette alleen vluchtelingen, die tegen me zeiden: ze hebben hem te pakken, wij zijn geslagen. Ik werd gedwongen terug te keren zonder specifieke details. Onderweg ontmoette ik de keizer.</p> <p>- Goed! zei hij tegen mij: heb je Murat gezien? - Nee, Sire, Ik kwam alleen maar ruiters tegen.</p>
151	<p>Na deze woorden stuurde hij mij naar graaf Montholon en vertrok in galop.</p> <p>Nog een paar dagen bleven we de Russen achtervolgen en voorwaarts marcheren, maar de kou dreigde, het geluk leek ons niet langer toe te lachen. De keizer begreep dat het tijd was om terug te keren. Graaf Montholon kreeg van hem de opdracht zijn hoofdkwartier en administratie te verhuizen en diverse voorbereidingen naar Moskou te brengen. We keerden terug naar deze stad en vonden daar ons oude huis. Welk moment! Wij hadden nog geen vermoeden van de volledige ernst van de situatie. Maar we konden al raden dat de terugtocht rampzalig zou zijn.</p> <p>Om drie uur in de middag verlieten we Moskou. De weg was zo vol met manschappen, dat we niet verder konden komen. De artillerie kon in deze verwarring geen plaats vinden. Onze ogen, gewend aan precisie en orde, werden getroffen door een pijnlijke verrassing. Drie mijlen van de stad hoorden we een verschrikkelijke explosie: het was het ontploffen van het Kremlin.</p> <p>Vanaf de eerste dagen van november werd de winter aangekondigd door overvloedige sneeuw en de zwaarste kou. De keizer legde korte etappes af met zijn oude garde. Hij volgde zijn rijtuig te voet met een met ijzer beslagen stok in zijn hand. De rest van ons bleef aan de kant van de weg met een paar cavalerieofficieren wier korpsen al vernietigd waren en die zich bij ons hadden aangesloten.</p> <p>Op 9 november gaf de thermometer in Smolensk zeventien graden onder nul aan. Een voor ons zo buitengewone kou veroorzaakte grote verwoestingen in het leger. Onze verzwakte paarden gleden uit op het ijs en vielen. Ik moest de ijzers afdoen.</p>
152	<p>Al snel verschenen de Russen. Elke dag klonk het Kozakken gejuich in onze oren. Maar zolang ze wapens in onze handen zagen, durfden ze ons niet te veel aan te vallen. Ze stonden op enige afstand van de weg en zagen ons langs komen. Zelf zijn door zo'n ramp getroffen! Dit was echter nog maar het begin en het geringste van wat ons te wachten stond.</p>
	<p style="text-align: center;">8</p> <p style="text-align: center;">Terugtocht van de Grande Armée</p>

Pag. 153	<p>Voordat de keizer de Bérézina overstak, riep hij maarschalk Davoust en gaf mij opdracht hem te vergezellen. Het was een kwestie van de kop van de brug behouden en artillerie en munitie vóór de rest van het leger stellen. De maarschalk plaatste zichzelf aan de rechterkant en ik aan de linkerkant. Toen alle uitrusting was doorgegeven, zei de maarschalk tegen mij: Kom op, mijn goede man, alles is weg, laten we ons bij de keizer voegen. We staken de brug over en een moeras dat gelukkig bevroren was en onze uitrusting kon ondersteunen, een omstandigheid zonder welke alles verloren zou zijn geweest. Ondertussen had de keizer, met het korps van de hertog van Reggio, de Russen in het bos omver gelopen. Maarschalk Ney van zijn kant had degenen, die ons probeerden af te sluiten in stukken gesneden. Deze strijd heeft hen veel gekost en onze kurassiers brachten hen met duizenden terug, bedekt met modder en bloed. Het was een verschrikkelijk schouwspel. Toen we op het prachtige plateau aankwamen, waar de slag had plaatsgevonden, bekeek de keizer de gevangenen en de sneeuw viel zo dik dat we elkaar nauwelijks konden zien.</p>
154	<p>Achter ons vond een verschrikkelijk tafereel plaats: de Russen richtten het vuur van verschillende batterijen op de menigte, die zich bij de bruggen verdrong, waardoor deze wanordelijke massa's werden gedecimeerd. Vanuit onze positie konden we deze vuurhagel zien vallen zonder dat het mogelijk was onze ongelukkige metgezellen te redden. Iedereen rende in wanorde naar de bruggen; de karren kwamen met elkaar in botsing en de verwarring was zo groot dat mannen en vrouwen van de bruggen de Berezina in vielen en verdwenen, opgeslokt door het ijs dat door de rivier werd meegevoerd. Niemand kan zich een idee vormen van zo'n beeld. Vijfduizend mensen van beide geslachten kwamen om in de Béré zina en we verloren de rijke buit, die we aan het begin van de campagne hadden gemaakt.</p> <p>Toen hij zijn gevangenen had geschouwd, liet de keizer mij roepen: 'Julie vertrekken onmiddellijk,' zei hij tegen mij en dragen dit bevel over op de weg naar Wilna. Hier is een betrouwbare gids, die u zal leiden; Verspil geen minuut en doe vooral al uw inspanningen om morgen bij zonsopgang aan te komen. Sterker nog, hij liet de gids in mijn bijzijn ondervragen en betalen. We kregen ieder een goed paard. Ik sprong op de mijne en vertrok als een bliksemschicht. De weg was helemaal bedekt met sneeuw; onze paarden gleden echter niet te veel uit.</p> <p>Ik had het geluk zonder enige ongewenste ontmoeting op mijn bestemming aan te komen en toen ik afstapte, liet mijn gids mij kennis maken met de burgemeester van het land, waar ik moest stoppen. Deze liet onze paarden naar een naburige stal brengen en toen ik hem mijn berichten had gegeven, overhandigde hij mij een glas sterke drank, waarvan hij eerst de helft dronk om alle zorgen weg te nemen. Drinken, zei hij tegen mij in het Frans en hij opende mijn opdracht. Toen vervolgde hij: Maar het is onmogelijk dat ik zo'n grote hoeveelheid rantsoenen kan hebben voorbereid als uw soeverein van mij vraagt. Ik zou daar een maand voor nodig hebben!</p>
155	<p>Maar hij voegde eraan toe: ik zal alles doen wat ik kan. Nauwelijks had hij deze laatste woorden uitgesproken, toen de mensen, die onze paarden hadden geleid, terugkwamen en verschrikt riepen: Kozakken! Kozakken! Ik dacht dat ik verloren was! Onmiddellijk nam de goede man, bij wie ik logeerde me mee uit zijn kantoor, pakte me bij de schouders en duwde me in een oven waar ik ineengedoken zat zonder tijd te hebben om na te denken. Deze oven bevond zich op de begane grond, gewelfd en erg lang. Het was nog maar kort geleden, dat hij was aangestoken, want het was nog steeds warm, hoewel draaglijk. Ik had geen tijd om terug te gaan. Ik zat zo goed als ik kon ineengedoken en ik moet toegeven dat ik de grootste angst voelde. Ik was bang om ontdekt en afgeslacht te worden. Het minst trieste dat mij had</p>

	<p>kunnen overkomen, was dat ik naar Siberië werd gebracht en daar stierf van kou en vermoeidheid.</p> <p>Gelukkig had de burgemeester de tegenwoordigheid van geest om takkenbossen voor de ingang van de oven te plaatsen om mij aan het zicht te onttrekken. Het was een kwestie van een ogenblik; de Kozakken verschenen bij zijn huis. Ik kon het aantal niet weten, maar ik hoorde ze voor mijn schilplaats lopen. Het leek mij dat mijn lot zou worden beslist, mijn haar stond overeind en elke minuut was voor mij een eeuw. Ik bleef met grote schrik achter. De Kozakken namen mijn berichten in beslag en zodra ze er over hoorden, vertrokken ze om zich bij hun regiment te voegen, dat zich bij de ingang van het dorp bevond. Ze gingen onmiddellijk naar de plaats, die in mijn berichten was aangegeven als de plek waar de proviand moest worden klaargemaakt. Ik begreep al snel dat de keizer mij had opgeofferd, zodat mijn berichten in handen van de vijand zouden vallen en hem op deze manier zouden afleiden van de ware route, die hij wilde volgen. Door deze oorlogstruc kon hij al zijn uitrusting behouden zonder te vechten of een pistool af te vuren.</p>
156	<p>Toen de Kozakken vertrokken waren, kwam de waardige burgemeester mij bevrijden. Kom naar buiten, zei hij tegen mij, ze zijn er niet meer, ze hebben je berichten meegenomen en zijn je leger gaan aanhouden, dus jouw weg is nu vrij. Ik viel om de nek van deze genereuze man en terwijl ik hem omhelsde, beloofde ik dat ik aan mijn soeverein verantwoording zou afleggen over zijn gedrag jegens mij. Hij bood mij nog een glas sterke drank aan, dat ik in één teug doorslikte, een stuk brood dat ik in mijn zak stopte. Ik sprong op mijn paard en galoppeerde weg.</p> <p>Een mijl lang sneed ik door de wind zonder voor mijn arme paard te zorgen. Toen ik onze verkenners bereikte, voelde ik mij vol van vreugde en kon ik gemakkelijk ademhalen. Pas toen verslond ik het stuk brood, dat de burgemeester mij had gegeven. Kort daarna kwam ik het hoofdgedeelte van het leger tegen dat in stilte marcheerde. De kou werd steeds heviger, de wegen waren bedekt met ijs en de paarden gleden en vielen voortdurend. Ten slotte presenteerde ik mij met mijn hoed in de hand voor de keizer, omringd door zijn hele staf:</p> <p>-Hoe, hier ben je! En jouw missie?</p> <p>-Het is volbracht, Sire.</p> <p>-Hoe, werd je niet gepakt? Heeft je je zendingen gedaan?</p> <p>-De Kozakken hebben het in beslag genomen.</p> <p>-Wat zeg je, wat bedoel je?</p> <p>-Dat is de waarheid, Sire. Aangekomen bij het huis van de burgemeester gaf ik hem mijn berichten. Tegelijkertijd arriveerden de Kozakken, de burgemeester verborg me in een oven.</p> <p>-In een oven?</p> <p>-Ja, Sire, waar ik me niet op mijn gemak voelde en waar ik erg bang was om te blijven. Kortom, de Kozakken liepen heen en weer voor deze oven, zonder te beseffen dat ik daar was, ze namen mijn berichten mee en ze werden onmiddellijk</p>
157	<p>naar de door hen aangewezen plaats gebracht, zonder dat ik ze zelfs maar heb kunnen zien vertrekken.</p> <p>-Het is merkwaardig, mijn grognard. God moet je beschermd hebben, omdat je anders gepakt zou worden.</p> <p>-Ja, sire, maar de burgemeester heeft mij gered.-</p> <p>Het is goed. Ik zal de dienst kunnen onthouden, die hij je heeft bewezen.</p> <p>En hij vertelde mijn avontuur aan zijn generaals, nadat hij mij acht dagen rust had gegeven, met dubbel salaris. 's Avonds kwamen we een mijl verwijderd van de plaats waar mijn berichten waren naartoe gebracht. De keizer riep de burgemeester bij zich</p>

	<p>en had een lang gesprek met hem. Ik had de gelegenheid om hem de hand te schudden.</p> <p>- Ik hou van de Fransen, vertelde hij me. Vaarwel, mijn dappere officier!</p> <p>Er zijn vele jaren voorbijgegaan aan deze herinnering, maar ik zegen nog steeds deze man aan wie ik mijn leven te danken heb.</p> <p>De nederlaag werd echter steeds verschrikkelijker. De temperatuur was gedaald tot achtentwintig graden onder nul. De soldaten waren uitgeput door vermoeidheid en lijden. Door hun zwakheid waren ze verplicht hun hele uitrusting achter te laten. Ze konden hun wapens nauwelijks vasthouden en hun vingers bleven bevroren aan de lopen van hun geweren. Alleen de oude garde had geweren, tassen en munitie bewaard. Ze wilde dit allemaal alleen met het leven achterlaten.</p> <p>De verschrikkingen van de kou gingen gepaard met die van de hongersnood. Er was gebrek aan voedsel en de paarden moesten opgegeten worden. Toen een paard op de weg viel, sneden de soldaten met hun messen stukken van de dijen en roosterden ze als ze vuur konden vinden of aten ze zelfs rauw als er geen hout was. Tijdens onze mars naar Wilna was dit ons beste eten; Ik at, net als de anderen, alleen te paard.</p>
158	<p>We hadden korte dagen, de keizer was bij ons en zijn hele staf. Degenen van onze dappere officieren, die niet waren afgestegen, vergezelden hem aan elke kant van de weg, net als de oude garde. Wat de rest van het leger betreft, alles was gedemoraliseerd. We liepen zoals gevangenen lopen, er was geen orde meer, geen discipline meer, iedereen volgde instinctief degene die hen voorging. Door het kleinste obstakel dat een man deed struikelen, kon hij niet opstaan. We werden gedwongen vreselijke grimassen te maken om de spieren van onze gezichten te prikkelen en de vreselijke effecten van de vorst te voorkomen. Zodra er een vuur werd aangestoken, was het een kwestie van wie zich ernaartoe zou haasten. We vochten, we duwden de mensen, die het hadden voorbereid opzij en lieten ze een paar stappen wegduwen om van de kou te sterven. Niemand had noch gevoeligheid, noch menselijkheid. Het verschrikkelijkste egoïsme overtrof alle gevoelens en toch geen gemopper tegen de keizer, geen klacht!</p> <p>Tijdens de reis van Moskou naar Wilna werd ik naar generaal Claparède gestuurd, belast met het transport van de trofeeën vanuit Moskou, met de opdracht ze in een meer rechts van de weg te laten gooien en de schat aan de achterblijvers te overhandigen. Deze ongelukkigen wierpen zich erop en plunderden alles. Driekwart vond daar de dood door hun hebzucht. Ze vielen bevroren onder het gewicht van hun lasten. In de zwakke toestand waarin we ons bevonden, kon een man geen vijfhonderd frank bij zich dragen. Van mijn geringe spaargeld had ik zeventienhonderd frank in mijn zadeltas liggen en ik voelde mijn paard onder dit gewicht verzwakken. Ik ging naar mijn grognards en bood aan om ze kwijt te raken. Geef mij twintig goudfranken, zei ik tegen hen en ik zal u vijfentwintig frank geven. Iedereen was blij en ik raakte van het gewicht af, zodat mijn hele fortuin drieëntachtig napoleons bedroeg.</p>
159	<p>De koning van Napels arriveerde op 8 december vóór Wilna en wij met de Garde arriveerden op de 10e bij de poorten van de stad, die we gebarricadeerd vonden met sterke stukken hout. Het kostte ongelooflijke inspanningen om te klimmen en het binnen te dringen, waardoor we tijd verloren en aanzienlijke verliezen leden. Daar was de kou het hevigst. De vijand zette ons stevig onder druk en gaf ons geen tijd om te rusten. Ik had nog maar net logeerplek gevonden met een van mijn kameraden in een college, waar de lokalen goed verwarmd waren, toen ik generaal Monthyon ging opzoeken om zijn bevelen op te vernemen. Wees voorbereid, zei hij tegen mij. voor</p>

	<p>morgen om vier uur in de ochtend, we zullen de stad verlaten, omdat de vijand op de hoogten arriveert en we zullen bij het aanbreken van de dag worden gebombardeerd. Toen ik terugkeerde naar mijn verblijf, trof ik mijn voorbereidingen en drong er bij mijn kameraad op aan hetzelfde te doen. Maar hij hoorde het niet: de ongelukkige man voelde zich zo warm nadat hij bevroren was, dat hij er de voorkeur aan gaf in de macht van de vijand te blijven. Om drie uur ging ik hem zoeken. Kom op, ik zei tegen hem: laten we gaan!</p> <p>-Nee, ik blijf. -Ik vermoord je als je mij niet volgt. -Goed! vermoord mij!</p> <p>Ik was verplicht te vertrekken en gaf hem zulke harde slagen met de platte kant van mijn sabel, dat ik hem dwong op te staan en mij te volgen. Hij was een van mijn goede kameraden, die ik voor de hele wereld niet in de macht van de vijand wilde laten. Het werd tijd, want net toen we ons klaarmaakten om te vertrekken, deden de Russen er alles aan om de stad in te nemen. Ze forceerden de deuren en we hadden alleen tijd om naar de andere kant te vluchten. Daar begingen ze allerlei wreedheden. Gelukkig hield de onverschrokken Ney, geholpen door de keizerlijke garde, onze veroveraars enigszins tegen door de zijne in te zetten vleugels rechts en links van Wilna</p>
160	<p>Hij deed dat zo goed, dat hij verhinderde dat de vijand ons te snel buiten de stad zou aanvallen. Niettemin was onze route voltooid. We kunnen geen goed idee hebben van wat we die dag verloren hebben. Ons hele leger was in wanorde, de uitrusting was kapot, de rijtuigen van de keizer waren stuk, de lopen waren vernield; al onze buit moest aan de voet van de berg blijven die we na Wilna tegenkwamen. We hebben nog nooit een rampzaliger tafereel, een schrijnender schouwspel gezien.</p> <p>Maar ik haat het te eindigen met zulke verhalen. De keizer heeft ons verlaten. Prins Eugene nam ons bevel over en slaagde erin ons ellendigen terug te brengen naar Koenigsberg, waar we stopten. Daar vonden we op alle straten en pleinen Pruisische schildwachten, die onze ongelukkige ongewapende soldaten beledigden. Alle deuren waren voor ons gesloten. De kou en de honger decimeerden ons nog steeds. Ik ging onmiddellijk met twee van mijn kameraden naar het stadhuis, waartoe de toegang erg moeilijk was geworden. Ik liet mijn decoratie en mijn epauletten zien. We werden door een binnenplaats geleid en eenmaal binnen kregen we drie toegangsbiljetten. Toen we bij onze slaapplek aankwamen, troffen we iedereen aan bij het avondeten. Er viel een diepe stilte, niemand sprak met ons, ze keken ons bijna angstig aan. Zonder van streek te raken haalde ik twintig frank uit mijn zak en zei: Geef ons wat te eten, wij betalen jullie dertig frank per dag.</p> <p>Dat is genoeg, antwoordde de meester, ik zal je in deze kamer een kachel laten aansteken en je wat stro en lakens geven. Ze serveerden ons onmiddellijk een soep en gaven ons daarna eten voor de prijs, die ik had afgesproken, koffie niet inbegrepen, wat ons een frank per hoofd kostte. De eigenaar van het huis was ook</p>
161	<p>vriendelijk genoeg om onze paarden te huisvesten en hen hooi en haver te geven, iets waar de arme dieren sinds Wilna van verstoken waren. Wat een vreugde voor hen om in een hooiberg te kunnen bijten! Wat een genot voor ons om op stro en in een goed verwarmde kamer te slapen!</p> <p>Ik riep een arts, die ik raadpleegde over mijn linkervoet, die volledig bevroren was. Hij besloot dat mijn laars zou worden gespleten, dat de zieke voet in doeken zou worden gewikkeld en dat er vervolgens een laars op zou worden gebruikt, die met konijnenleer was bekleed. Er werd een laarzenmaker gehaald en ik legde hem uit wat ik nodig had: maak vanavond nog mijn nieuwe laars,</p>

	<p>Ik zei, en ik zal je twintig frank geven.</p> <p>Morgen om acht uur krijg je het, antwoordde hij. Sterker nog, de volgende dag arriveerden de laarzenmaker en de dokter samen op de afgesproken tijd. Mijn laars was gespleten en mijn voet werd zichtbaar, die eruitzag als die van een pasgeboren baby, ontdaan van huid en nagels. Ik liet het aan de eigenaren van het huis zien, die mij heel wit en heel fijn linnen aanboden om het in te wikkelen. Toen mijn voet werd verbonden en in zijn nieuwe, goed gevoerde laars werd opgesloten, vroeg ik de dokter wat de prijs was van de dienst die hij mij zojuist had bewezen.</p> <p>-Deze dienst kan niet worden betaald, zei hij tegen mij, maar...</p> <p>-Geen maren.</p> <p>Ik stak mijn hand naar hem uit en hij voegde eraan toe:</p> <p>- Onthoud dit, ik ga je vertellen hoe je jezelf volledig te genezen. Je voet zal zowel bang zijn voor de kou als voor de hitte. Laat hem wel luchten en laat hem lange tijd ingepakt liggen. Maar zodra je bij het aardbeiseizoen aankomt, plet je twee tot drie pond ervan in een schaal, maak een kompres voor jezelf. Herhaal deze remedie vaak genoeg, en je zult nooit pijn voelen.</p>
162	<p>Ik heb deze uitstekende man liefdevol bedankt. En u, meneer de laarzenmaker, riep ik, daar heeft u de twintig frank die ik u gisteren beloofde. Helemaal niet, zei deze mij, alleen al mijn uitgaven terug, dat is alles wat ik nodig heb. Hoeveel, vroeg ik hem. Tien frank. Oh dat! Dus jullie waren het er allebei al over eens: laten we een glas rumpunch drinken.</p> <p>-Bedankt, zeiden ze, je hoeft je geld niet onnodig uit te geven. Afscheid. En ze vertrekken. Ik volgde de instructies van de dokter precies op. Het kostte me bijna twaalf frank voor aardbeien, maar ik moet zeggen, dat ik er nooit spijt van heb gehad.</p> <p>Nadat mijn dokter en mijn laarzenmaker waren weg gegaan, ging ik naar het paleis om bevelen op te vernemen van graaf Montholon, waar ik prins Eugène en prins Berthier aantrof. Graaf Montholon maakte van mijn aanwezigheid gebruik om de minister van Oorlog te vertellen dat hij als aide de camp wachtmeester Coutant en als wachtmeester luitenant Coignet wilde hebben:</p> <p>-Coignet, zegt hij, is een goede dienaar; hij heeft het leger uitstekende diensten bewezen door zijn nauwkeurigheid bij de het terugbrengen van de gevluchten. Hij voerde met groot onderscheidingsvermogen het bevel uit, dat ik hem had gegeven om alle mannen, die het leger schade toebrachten, te op te ruimen. Ik heb hem nodig als wachtmeester om deze executie voort te zetten. Op zijn verzoek benoemde de minister mij op 28 december 1812 tot de functie van wachtmeester van het algemene hoofdkwartier van de keizer. Al mijn angsten verdwenen toen en ik was niet langer bang om in de ligne te komen, hoe zeker ik ook was om te dicht bij de keizer blijven. Hij aarzelde echter nooit om mij gevaarlijke missies te geven. Mocht een bevel onmiddellijk veranderd worden, dan gebeurde dat en liet hij zijn oude grognard komen.</p>
163	<p>- Ga nu weg, zei hij en kom terug als je kunt.</p> <p>De bevelen, die hij mij gaf, waren in cijfers geschreven, zodat de vijand er geen misbruik van kon maken. Ik kwam altijd zonder blessures terug, dus hij zag mij als een gelukkige kerel, goed om los te laten in tijden van nood en toen ik terugkwam, werd ik beloond met een vriendelijke glimlach, die hij heimelijk naar mij wierp. Zijn woorden waren kort, hij was hard en streng tegenover ons, maar tegelijkertijd goed en rechtvaardig; Ik hield mezelf altijd op afstand en ik voelde de rillingen als hij tegen me sprak. Dat was de indruk, die op mij werd gemaakt door deze man, van wie ik met heel mijn ziel hield en die Frankrijk altijd moet vereren.</p>

	<p>We verbleven een paar dagen in Koenigsberg, tijd om alle overblijfselen van dit grote leger, teruggebracht tot zo weinig mensen, te verzamelen. Van daaruit begonnen we aan de mars richting Berlijn, dat we onmiddellijk weer verlieten, ons terugtrekkend in Maagdenburg. Rond deze tijd ontving ik het volgende bevel: “Meneer Coignet, ik stuur u hierbij een exemplaar van het Moniteur, dat de door de keizer voorgeschreven bepalingen bevat met betrekking tot de mannen van het leger. De prins, onderkoning, is van plan een dagorder hierover op te stellen, maar jij zorgt er ondertussen voor dat mensen, die geen vervoer meer hebben, op de 15e van de huidige maand worden geïnformeerd, dat deze zullen worden verbrand. Getekend: de divisie-generaal, stafchef van generaal-majoor, graaf Montholon.</p> <p>Na het order ging ik naar mijn generaal: Dit is een zeer streng bevel. Ik zei tegen hem: ik ga het leger van vele problemen verlossen, dat is waar, maar als ik niemand genade betoon, zoals mijn plicht is, zal ik een groot aantal vijanden maken.</p> <p>-Ik zal jullie gendarmes geven en ik ga met jullie mee.</p>
164	<p>-Ik ga als tweede, zei hij tegen mij. Bovenal geen genade, dat elke niet-geautoriseerde wagen wordt verbrand. We moeten een einde maken aan al deze plunderaars; je zult alle paarden, die ze hebben gestolen van hen afnemen en ze aan de artillerie overhandigen. Je laat ze alleen achter met hun lastpaarden. Laat ze maar bij mij komen klagen als ze durven, ze zullen zien hoe ik ze zal ontvangen. Kom op, mijn grognard, de prins rekent op je.</p> <p>Na deze toespraak heb ik tinnen borden laten maken voor mensen die recht hadden op het behouden van karren, met hun namen en titels erop gegraveerd; Ik verdeelde ze zo snel mogelijk en alles wat dit teken van bescherming niet droeg, werd genadeloos verbrand.</p> <p>Elke dag bracht de generaal mij op de hoogte van nieuws dat hij uit Parijs ontving, van het nieuwe leger dat de keizer aan het opzetten was, van de pogingen die hij ondernam om ons te hulp te komen.</p> <p>Na in minder dan drie maanden een nieuw leger te hebben gecreëerd en in Duitsland te zijn voorafgegaan door zeshonderd kanonnen, tweeduizend gepantserde wagens en alle middelen aan manschappen die door de verwachte heffingen van dienstplichtigen werden geleverd, werden de oude regimenten uit Spanje, de erewachten, de rijkswacht en zelfs het marinekorps, verliet Napoleon Parijs op 15 april 1813 en arriveerde op de 17e in Mainz. Onafhankelijk van de Garde organiseerde hij het grote leger in twaalf hoofdkorpsen, die zich in de laatste dagen van april tussen Leipzig en de Saale concentreerden. Vanaf de 18e bezette de keizerlijke garde Eisenach, vanwaar het op de 26e naar Weimar trok. Het doel van de keizer was een verbinding tot stand te brengen met de onderkoning, maar hij werd bedrogen in zijn verwachting. De Russen en Pruisen gingen Napoleon tegemoet door middel van gedwongen marsen om hem te verrassen, liepen langs onze linkerkant en</p>
165	<p>ontsnapt aan de waakzaamheid van de onderkoning. Zodra ze de keizer bereikten, begonnen ze de strijd. Zodra hij gevallen werd, trof hij al zijn voorbereidingen en stuurde een aide-de-camp naar prins Eugène om hem te waarschuwen, dat hij met de vijand bezig was. Onmiddellijk brak prins Eugene snel het kamp op, marcheerde naar voren en kwam de keizer tegen, die hem als een redder in zijn armen ontving. Wacht even, zei Eugène tegen hem, binnenkort zal ik ze opruimen. Inderdaad vertrekt hij in galop, komt aan het hoofd van zijn colonnes, doorkruist moerassen waar niets hem tegenhoudt, neemt de vijand in de flank, dwingt hem met de bajonet en bevrijdt de keizer. De vijand trok zich terug op de weg naar Lutzen en liet veel mensen op het slagveld achter, zowel doden, gewonden als gevangenen. Het was de triomf van Prins Eugène. Daar behaalde hij glorie, daar wist hij onze jonge</p>

	<p>dienstplichtigen al het vertrouwen van de meest doorgewinterde soldaten te wekken. De keizer ging op 28 april naar Naumburg en op 1 mei ging het leger verder op mars naar Leipzig. Het derde korps vormde de voorhoede onder bevel van maarschalk Ney. Rond negen uur 's ochtends bevond hij zich bij de Russische voorhoede en joeg ze snel uit hun posities.</p> <p>Het Franse leger bivakkeerde tussen Lutzen en Pegau op weg naar Leipzig en de volgende dag, 2 mei, vond de gedenkwaardige slag bij Lutzen plaats, waarvan het succes volledig te danken was aan de Franse infanterie, aan onze dappere dienstplichtigen, die zonder enige cavalerie, de Russische en Pruisische legers, onder bevel van keizer Alexander en koning Frederik Willem, persoonlijk op de vlucht sloegen. We kunnen geen idee hebben van de meedogenloosheid van onze troepen in de buurt van de dorp Kaya, tegenover Lutzen.</p>
166	<p>De Russen hadden de muren met de grond gelijk gemaakt om schansen te maken, de omgeving bezaaid met vallen en greppels, maar al dit alles was nutteloos.</p> <p>Keizer Napoleon, gezeten op een heuvel, domineerde het slagveld en kon met zijn hoofd alle bewegingen van de troepen volgen. Midden in het gevecht deed zich een bijzonder schouwspel voor in zijn ogen. Dertig of veertig jonge jongens of meisjes waren uit Lutzen gekomen om zich onder de strijders te mengen om de gewonden op te halen en naar een veilige plaats te brengen. Deze dappere mensen omringen zich rondom ons en kwamen onze soldaten te hulp, zelfs onder de kogels van de vijand. Ze leken ons graag hun diensten aan te bieden en zodra ze de gewonden in de ambulance hadden gezet, keerden ze snel terug naar het slagveld om anderen op te halen.</p> <p>Onze aanwezigheid leek hun kracht en hun moed te verdubbelen. Ze hebben zoveel moed en menselijkheid aan de dag gelegd door ons te dienen, dat ik ze altijd heb onthouden en gewaardeerd en ik wilde niet in stilte voorbijgaan aan zo'n eervolle eigenschap, die, naar ik zeker ben, grote sympathie zal vinden in alle harten, maar vooral in de jonge mensen die mij zullen lezen.</p> <p>Ik liet de karren echter parkeren, in overeenstemming met de bevelen van de keizer, met een sterke escorte van elite-gendarmerie. 's Avonds vormden we een groot carré, waarbinnen alle paarden werden geplaatst. De karren, die strak naast elkaar stonden opgesteld, maakten het carré ondoordringbaar. Wat betreft degenen die geen rechten hadden, ik behield mij het recht voor om ze later, bij het oversteken van de eerste brug, te helpen. Het duurde niet lang voordat die kans zich aandiende.</p> <p>Op 3 mei, de dag na de Slag bij Lutzen, stak het Franse leger de Elster over, het hoofdkwartier arriveerde te Vossen en op de 8e 's ochtend verscheen de keizer</p>
167	<p>voor Dresden, waar het leger om twaalf uur 's middags binnenkwam. Op de 22e ontmoette de keizer de koning van Saksen, die terugkeerde uit Praag, waar hij zich terug getrokken had en hij leidde hem naar zijn paleis, onder het gemengde geluid van klokken en salvo's van artillerie.</p> <p>Voordat ik Dresden binnenkwam, moest ik naar de brug. Ik had opdracht gekregen om slechts de manschappen van het hoofdkwartier van het legerkorps door te laten. Dit bevel leek een beetje hard, toch werd hij op alle mogelijke manieren uitgevoerd. Elke kar die niet de vereiste plaat had, heb ik onmiddellijk losgekoppeld, maar wat het meest merkwaardig was, was om eenvoudige officieren, zelfs sergeant-majors, te zien, die zich aandienen, terwijl ze voorbijkwamen, gezeten op prachtige paarden. Ik bracht deze nieuwe ruiters naar beneden en pakte hun rijdieren af. Ik greep ook een menigte karren getrokken door ossen. Op mijn bevel werden de gezadelde en getooide paarden gestuurd, eerst naar de artillerie, die haar keuze had gemaakt en vervolgens naar de cavalerie, om deze een beetje op te voeden. De ossen</p>

	<p>werden naar het grote park gebracht. Al deze buit werd zeer goed meegenomen en ik gehoorzaamde alleen de bevelen, die mij werden gegeven. Sommige Joden (ze zijn overal te vinden) kwamen me soms gloednieuw goud laten zien, terwijl ze met me onderhandelden over een aantal van mijn buitjes. Ik probeerde ze eerst met een paar krachtige woorden af te weren. Als ze aandrongen, antwoordde ik ze met de platte kant van een sabel op de rug. Ten slotte was mijn nauwkeurigheid en vastberadenheid bij het uitvoeren van mijn instructies zo groot, dat er zelfs over werd gesproken in het kabinet van prins Berthier, minister van Oorlog.</p> <p>Generaal Monthyon vertelde hem dat de grognard iedereen te voet liet gaan.</p> <p>-Breng hem hier komen, zei Berthier en zeg hem dat ik hem tot kapitein van de staf van de keizer benoem, zonder dat hij de functies, die hij in deze rol vervult, opgeeft.</p>
168	<p>En meteen gaf hij opdracht mijn aanstellingsbrief te sturen. Toen ik 's avonds terugkeerde naar het hotel, begon mijn generaal, zodra hij mij zag, te lachen en zei tegen mij, toen hij dichterbij kwam:</p> <p>-Nou, grognard, heb je een goede dag gehad?</p> <p>-Ja zeker. Vandaag heb ik tweehonderd gezadeld paarden naar de artillerie gestuurd en evenveel ossen naar het grote park.</p> <p>-Akkoord! zei de generaal. Dus kapitein, laten we gaan dineren, het zal ons de kracht geven om morgen te paard te stijgen.</p> <p>-Sorry! mijn generaal, maar u noemt mij kapitein...</p> <p>-Pardieu! Dat is zo, mijn goede man. De minister heeft u zojuist een uur geleden genoemd in mijn rapport. Kom op, kus je generaal, dit zal je voorlopige certificaat zijn terwijl je wacht op de andere. Ik ben des te meer verheugd over je benoeming, aangezien je je functies bij de keizer zult voortzetten. Haal snel een paar kapiteinsepauletten.</p> <p>-Oh! Daar maak ik me geen zorgen om. Ik gaf onlangs een Parijse kleermaker toestemming een winkel openen in de hoofdstraat en, als u mij toestaat, zal ik hem gaan zoeken</p> <p>-Vertrek meteen.</p> <p>Ik rende er naartoe, maar de vreugde om kapitein te zijn had ervoor gezorgd dat ik een mededeling aan mijn generaal was vergeten. Dus ik keerde na een paar stappen terug.</p> <p>- Twee boeren, zo vertelde ik hem, kwamen overdag op hun knieën vallen en vroegen om rijtuigen. Ik vroeg hen naar hun land. Ze vertelden me dat ze uit Lutzen kwamen. Daarom gaf ik ze de beste karren en de mooiste paarden en adviseerde ze langs zijwegen naar huis terug te keren. Ik dacht dat ik daar goed aan deed, mijn generaal, om het genereuze gedrag van de jongeren uit Lutzen te erkennen. Heb ik hier juiste heb gedaan?</p>
169	<p>-Heel goed, mijn beste kapitein, en u kunt er zeker van zijn dat ik de minister zal informeren.</p> <p>De volgende dag verscheen ik aan de tafel van generaal Montholon met mijn prachtige epauletten en een nieuwe draai aan mijn hoed. Ze hadden me tweehonderdtwintig frank gekost, maar ze waren ook het mooiste wat er was. Na de lunch bestegen we de paarden, de generaal, zijn aide-de-camp en ik en gingen we op verkenning op weg naar Bautzen om de locatie te zien, die bestemd was voor de troepen en om bij onze terugkeer verslag te kunnen uitbrengen aan de keizer. Dit is wat er gebeurde.</p> <p>Na een lange conferentie in het huis van de keizer werden er 's nachts stafofficieren gestuurd om langs de hele linie bevelen uit te dragen. Op 19 mei ging Napoleon zelf naar de linie voor Bautzen en bereidde zich voor op een algemene strijd tegen het</p>

	<p>Russische leger. Keizer Alexander was er ook persoonlijk bij. Op 20 mei, om acht uur 's ochtends, nadat al zijn afspraken waren gemaakt, gaf Napoleon het bevel om te beginnen met schieten. Een zeer levendige kanonnade begon rond het middaguur en duurde vijf uur zonder onderbreking. Om zeven uur werd de overwinning voor ons uitgeroepen en twee uur later vestigde de keizer zijn hoofdkwartier in Bautzen.</p> <p>De volgende ochtend, om vijf uur, begon de kanonnen weer te brullen en verspreidde de actie zich over een bredere linie. De vijand was op alle punten verslagen en besloot zich uiteindelijk terug te trekken en te vluchten, waarbij hij de achttienduizend doden of gewonden, die deze twee dagen hen hadden gekost, achter zich liet, de drieduizend gevangenen niet meegerekend. Van onze kant hadden we ongeveer twaalfduizend man verloren. Op de 22e, om vier uur in de ochtend, zette het leger de achtervolging in van de vijand, die zich had zich teruggetrokken op</p>
170	<p>de hoogten, tussen Reichenbach en Markersdorf. Hij werd uit deze positie verdreven na een dodelijke achtervolging door de cavalerie van Latour-Maubourg. Op dit plateau werden beide benen van cavalerie-generaal Bruyères door een kanonskogel weggeblazen. Terwijl we de Russen op de hoofdweg achtervolgden, klonken twee kanonschoten heel dichtbij ons aan de rechterkant. De keizer stopte en stuurde Duroc om erachter te komen wat het was. Duroc, vergezeld door generaal Kirgener, liep richting een heuvel voor Markersdorf en hij had deze hoogte nauwelijks bereikt, toen een nieuwe kanonskogel van rechts naast hen afketste en de twee generaals raakte. Kirgener was op slag dood, Duroc overleefde hem slechts een paar uur. Zichtbaar ontroerd door het verlies, dat hij zou hebben vanwege de grootmaarschalk van zijn paleis, beval de keizer dat de Garde zijn mars zou opschorten en liet de tenten van de keizerlijke elite aan de rechterkant van de weg oprichten, waarna hij terugkeerde naar carré van de Garde. Daar bracht hij de rest van de avond door, zittend voor zijn tent, zijn hoofd gebogen en zijn handen gevouwen. We stonden allemaal om hem heen, stil, roerloos en in een houding van pijn. De maarschalken en de voornaamste officieren van het leger richtten hun blik treurig op de keizer. Arme man, zeiden de oude grenadiers onder elkaar, hij heeft zijn beste kind verloren! Bij het vallen van de avond, nadat het leger zijn posities had ingenomen, verliet Napoleon het kamp, alleen vergezeld door de Prins van Neufchâtel, de hertog van Vicenza en dokter Yvan. Hij wil zijn lieve Duroc zien en hem nog een laatste keer kussen. We hebben nog nooit zo'n hartverscheurend tafereel gezien: niemand van degenen die er getuige van waren, kon zijn emotie bedwingen. De keizer zelf, teruggekeerd naar het kamp en in de greep van pijnlijke opwindning, begon alleen voor zijn tent te lopen. Niemand durfde hem benaderen</p>
171	<p>Maarschalk Duroc stierf tijdens de nacht. Op 28 mei vertrok het leger opnieuw. De keizer vestigde zijn hoofdkwartier op de 25e in Buntrlau, op de 27e in Lagnitz, op de 29e op de boerderij van Rosnig, vanwaar een aanzienlijke brand hem verdreef en ten slotte op de 30e in Neumark, op de weg naar Breslau, dat allemaal bezet op 1 juni. Na talrijke gesprekken tussen de hertog van Vicenza en de Russische en Pruisische commissarissen werd op de 4e in Plesswitr een wapenstilstand gesloten, die de volgende dag werd bekrachtigd door de prins van Neufchâtel, in naam van de keizer en door generaal Barclay de Tolly voor de geallieerde legers. De keizer vertrok onmiddellijk naar Dresden waar hij een plan opstelde voor een nieuwe campagne, voor het geval de reeds lopende vredesonderhandelingen niet zouden slagen. Tijdens de wapenstilstand maakte de keizer verschillende reizen naar de buitenposten en naar de grenzen van het Franse rijk. Hij bezocht Torgau, Wittenberg, Maagdenburg, Luckau en Luben en keerde in de nacht van 21 op 22 juli terug naar Dresden, ging op 25 juli naar Mainz, waar hij een afspraak had gemaakt met keizerin Marie-Louise,</p>

	<p>met wie hij zes dagen doorbracht. Op 4 augustus was hij terug in Dresden. Op de 10e werd de wapenstilstand verbroken. Op de 12e kondigde Oostenrijk zijn bijeenkomst aan de geallieerde mogendheden aan en verklaarde openlijk de oorlog aan Frankrijk. Deze rampzalige resolutie van het kabinet van Wenen dwong de keizer zijn aanvankelijke standpunten te wijzigen. De troepen waarover hij beschikte werden opmerkelijk verminderd, terwijl het overlopen van Oostenrijk die van de vijand vergrootte. De geallieerde legers telden ruim achthonderdduizend strijders. We hoefden slechts driehonderd of meer duizend man te mobiliseren, verdeeld in veertien infanteriekorpsen, vijf cavaleriekorpsen, de keizerlijke garde en de artilleriereserve. Onze rijdende artilleriepark bestond nauwelijks uit twaalfhonderd kanonnen,</p>
172	<p>waaronder tweehonderd van de keizerlijke garde, terwijl het aantal geallieerden meer dan achttienhonderd bedroeg.</p> <p>De keizer trok op de 18e met al zijn Gardes naar Gorlitz. Toen hij op de 21e in Lowenberg aankwam, besloot hij onmiddellijk het offensief te ondernemen en zorgde ervoor dat de vijand zeventuizend man verloor in verschillende gevechten die plaatsvonden op 21, 22 en 23 augustus. Op dat moment dwong nieuws uit Dresden de keizer daar haastig terug te keren. Het korps van maarschalk Gouvion Saint-Cyr was gedwongen het Pyna-kamp te evacueren en bleef als enige verantwoordelijk voor de verdediging van Dresden met zijn zeventienduizend man. De stad werd op de 26e om vier uur 's avonds zeer heftig aangevallen. De geallieerden waren zich niet bewust van de terugkeer van Napoleon, die dezelfde dag met zijn Garde en het eerste cavaleriekorps naar Dresden terugkeerde. De aanval werd aan alle kanten afgeslagen, de Fransen hervatten al snel het offensief, terwijl Napoleon over de vlakte galoppeerde en de laatste bataljons van de vijand omver wierp, die in wanorde op de vlucht waren.</p> <p>-De keizer is in Dresden, riep Schwartzemberg, het gunstige moment is verloren, we moeten alleen maar aan wegwezen denken!</p> <p>Op deze eerste dag had de vijand vierduizend man verloren en liet tweeduizend gevangenen in onze handen achter. Aan onze kant waren drieduizend man uitgeschakeld. De zaak was verhit geraakt en onder de gewonden bevonden zich vijf generaals van de Garde. De volgende dag, de 27e, kregen we het bevel om vroeg aan te vallen. De regen, die in stromen viel, kon de ijver van onze soldaten geen moment tegenhouden. De keizer was overal aanwezig, hij leidde alle bewegingen, moedigde alle inspanningen aan. Zijn Garde, geplaatst in een straat in de stad, kon niet zonder toestemming de vlakte op zonder een schans te veroveren, bezet door achthonderd</p>
173	<p>Bondgenoten van de vijand en die uitkeek op de uitgangspoort. De vijandelijke batterij bevond zich op ongeveer honderd passen van de palissades van de omheining. Het maakte de stad ongerust, veroordeelde de Garde tot passiviteit, het was daarom belangrijk om hem te veroveren. De keizer besluit haar met geweld te laten verwijderen. Hij haalt een kapitein van de schutters van zijn Garde binnen, genaamd Gagnard en een inwoner van Avallon. Deze dappere officier presenteert zichzelf, zijn gezicht enigszins scheef.</p> <p>-Wat zit er op je wang? vraagt de keizer hem.</p> <p>-Het is mijn pruim, Sire.</p> <p>-Je pruimt maar. Goed! Zie deze schans, val hem aan en neem hem in, of laat jezelf en de mannen ombrengen.</p> <p>-Dat is duidelijk, Sire, antwoordt de officier met de grootste kalmte.</p> <p>Hij vertrekt onmiddellijk, loopt langs de palissaden langs de flank en aangekomen bij de barrière van de schans, stopt zijn gezelschap en biedt hij zichzelf aan om er</p>

	<p>alleen doorheen te gaan; De vijandelijke officier, die de tralies van de twee deuren bemande, zag een enkele man aankomen, opende zonder wantrouwen en dacht dat hij te maken had met een officier, die zich wilde overgeven. Maar Gagnard plaatst, zonder tijd te verspillen, zijn sabel in diens lichaam, roept zijn compagnie op, die de schans binnengaat en de belegeraars leggen hun wapens neer. De regen belemmerde het schieten, dus gaven ze zich aan ons naar eigen goeddunken over en Gagnard keerde triomfantelijk terug met zijn gevangenen in het midden van zijn compagnie. Ik rende naar deze oude en dappere kameraad Gagnard toe (we hadden in dezelfde compagnie gezeten). Ik omhelsde hem uitbundig en nam hem bij de arm en leidde hem naar de grote schans, vlakbij de keizer, die er het bevel over voerde. Dat is heel goed, beste kerel, zei de keizer tegen hem, ik ben blij met je, je gaat naar mijn grognards overgaan. Ik maak je luitenant tot kapitein, je tweede luitenant luitenant en je sergeant-majoor tweede luitenant.</p>
174	<p>-Ga, zorg voor je gevangenen, wier zorg ik aan jou toevertrouw. Het regende op dat moment zo hard, dat de hoed van de keizer, doordrenkt met water, op zijn schouders viel.</p> <p>Deze grote schans, gelegen op een hoogte, domineerde de hele vlakte en stelde Napoleon in staat de bewegingen van de twee legers te zien. Hij werd verdedigd door zestien stukken van de keizerlijke garde. De verovering van die andere vijandelijke schans, die Gagnard zojuist had ingenomen, had de oude garde in staat gesteld zich onmiddellijk in de strijd te mengen en onze troepen stonden allemaal op een rij opgesteld in een vallei met uitzicht op een zeer hoge helling. Rechts liep de weg naar Frankrijk. Er werden drie officieren, waaronder ikzelf, aangewezen om orders over het gehele front uit te voeren. Meteen begon de actie. De keizer ging zelf naar een wachtbatterij en leidde het vuur. Vanaf de eerste schoten werd een buitengewone beweging opgemerkt op de tegenovergestelde hoogte. Generaal Moreau, onlangs vanuit Amerika in Europa aangekomen, viel neer in de Oostenrijkse staf, getroffen door een Franse kanonskogel. Om drie uur 's middags overwon het Franse leger op alle punten en versnelde de vijand zijn terugtocht via vrijwel onbegaanbare kruispunten en afzettingen. Zijn verliezen op deze gedenkwaardige dag bedroegen meer dan veertigduizend man, waaronder achttienduizend gevangenen, zesentwintig kanonnen, honderddertig karren en achttien vlaggen.</p> <p>De keizer achtervolgde het vijandelijke leger tot aan Pyrna, maar op het moment dat hij deze plaats binnenkwam, kreeg hij last van overgeven, veroorzaakt door de vermoeidheid, die hij vijf dagen had ervaren en die hem dwong terug te keren naar Dresden, waar de rust zijn gezondheid in korte tijd herstelde.</p>
175	<p>Generaal Vandamme, op wie de keizer rekende om de overblijfselen van het vijandelijke leger tegen te houden, nadat hij zich in de Teplitz-vallei had gewaagd, werd op 30 augustus bij Kulm verpletterd met het eerste infanteriekorps, waarover hij het bevel voerde. Deze nederlaag en die van Macdonald op de Katzbach en van Oudinot op de vlakte van Gross-Beeron zorgden ervoor dat de vruchten van de schitterende overwinning van Dresden verloren gingen.</p> <p>De keizer was in Duben, toen hij hoorde dat Beieren overliep. Vervolgens liet hij het besluit om naar Berlijn te marcheren varen en stuurde al zijn troepen richting Leipzig. De prins van Schwartzemberg was met het grote geallieerde leger naar deze plaats verhuisd. De stad was al bezet door de troepen van maarschalken Marmont en Augereau, toen Napoleon daar op 15 oktober aankwam. Het Franse leger, verzameld rond Leipzig, vormde een sterkte van honderdzesenvijftigduizend man. De strijdkrachten van de geallieerde legers telden in totaal driehonderdvijftigduizend</p>

	<p>strijders. Ondanks deze grote wanverhouding was niemand van ons bang en waren we klaar om te vechten.</p> <p>Op 16 oktober, om negen uur 's ochtends, begon het vijandelijke leger de aanval en onmiddellijk begon de kanonnade langs de hele linie. Het was een warme dag en de overwinning was onbeslist. Het was daar, dat de dappere Poniatowski tot maarschalk van het rijk werd benoemd. Op 17 oktober bleven de twee legers aanwezig, maar er was geen gevecht.</p> <p>Op de 17e, om twaalf uur 's middags, liet de keizer mij door een aide-de-camp halen. Ik kreeg het bevel om te vertrekken met het keizerlijke huis, bestaande uit zeventien teams, al zijn pikeurs, de schatkist en de kaarten van het leger. Ik doorkruis de stad en arriveer op het slagveld, aan de linkerkant, vlakbij een grote omheining die beschutting biedt tegen de vijand. Daar stopt het konvooi; Ik had orders om niet te gaan en te wachten op verdere instructies.</p>
176	<p>Hier was ik gelegerd en de potten stonden op het vuur. De volgende dag, 18 oktober vroeg in de ochtend nam het geallieerde leger opnieuw het initiatief tot de aanval. Ik kon vanaf de achterkant van mijn omheining de Franse divisies in rijen naar het strijdtoneel zien bewegen. Vanuit mijn positie ontdekte ik de hele omvang van het gevechtsfront. Sterke Oostenrijkse colonnes kwamen uit de aangrenzende bossen tevoorschijn en stuurden hun massa's richting ons leger. Toen ik een sterke divisie Saksische infanterie voorbij zag komen, die met twaalf kanonnen op de vijand afmarcheerde, beval ik alle aanwezigen om de soep met alle haast door te slikken, rustig te blijven en klaar te zijn om te vertrekken. Ik ga, zei ik tegen de eerste pikeur, op een paard klimmen om deze grote beweging een beetje te volgen, wees voorzichtig, u moet ons niet laten verrassen. Ik galoppeer langs de lijn. Ik ben bij het centrum van de Saksische divisie, die in de strijd marcheerde. Ik had nog geen kwart mijl afgelegd, toen de divisie zich omdraaide. Maar, zei ik tegen mezelf, hier bevinden ze zich op halve kanonafstand en ze schieten niet op de Oostenrijkers en de Russen. Vijf minuten later keerden ze de rug toe en stonden tegenover ons, dat wil zeggen, ze vormden de Russische voorhoede en begonnen al snel hun flanken op ons af te sturen. Verrast door deze manoeuvre en deze onverwachte aanval dacht ik dat ik volledig veilig achter onze troepen zat, maar zag ik mezelf van alle kanten aangevallen door vijandelijk vuur. Maar geen enkele van hun kogels raakte mij of mijn paard. Toen ik bovendien dit verraad zag van het Saksische leger, dat zijn houding veranderde en op ons schoot in plaats van in onze gelederen te vechten, draaide ik me om en liep weg. Dankzij de kracht van mijn paard kon ik snel mijn post bereiken, die ik niet had mogen verlaten. Het was door overdaad aan ijver, dat ik die dag bijna omkwam! De keizer, op de hoogte gebracht van wat er gebeurde,</p>
177	<p>heeft het probleem snel verholpen. Mijn standpunt was het meest kritiek. Ik begreep dit onmiddellijk en terwijl ik wachtte op orders, die niet konden wachten om te uit te voeren, pakte ik mijn paard en besteeg het. Twee minuten later komt er een adjudant aan galopperen: vertrek onmiddellijk, kapitein; ga achter naar de Elster: het is het bevel van de keizer. Loop langs de boulevards en volg de soldaten van de hoofdweg. Ga zo snel mogelijk! De Saksen hebben ons zojuist de rug toegekeerd. Ik wist het vóór hem. Hij was nog niet klaar, voordat ik mijn volk het bevel gaf om te beginnen. De karren vertrokken onmiddellijk. De eerste pikeur plaats ik aan het hoofd van mijn zeventien teams, waarvan ik de bewegingen bekijk en activeer. We liepen snel, maar zonder enige wanorde. Toen ik bij de boulevard aankwam, vond ik vlakbij een kanon, bezet door vier paarden en twee ruiters.</p> <p>-Wat doe je daar? Schreeuwde ik naar hen.</p> <p>-Ze zijn dood, ze antwoorden me in het Italiaans.</p>

	<p>Ze begrepen mijn vraag waarschijnlijk niet en ik voegde er meteen met een veelbetekenend gebaar aan toe.</p> <p>-Vooruit; plaats jezelf aan het hoofd van de rijtuigen van de keizer. Ik zal je redden. - Kom op, galopperen! Ik was er trots op dat ik dit stuk had vastgelegd en dat ik dat kon gebruiken, indien nodig, om een pad voor mezelf te openen. Toen ik eenmaal op de eerste boulevard marcheerde, beval ik mijn volk zich niet te laten afsnijden, maar ik wist niet in welk groot gevaar wij ons zouden storten. Aangekomen op de tweede boulevard ga ik vuur stoken bij een bivak aan mijn rechterzijde, aan de kant van de boulevard. Zodra mijn pijp is aangestoken, valt er een granaat in mijn buurt. Mijn paard springt en steigert. Ik verlies mijn evenwicht niet. Dan zijn hier de kanonskogels, die ons in de flank geselen en door mijn karren gaan. De wind waaide hevig.</p>
178	<p>Ik kan mijn hoed niet langer op mijn hoofd houden, ik neem hem af en gooi hem in de eerste kar, die langskomt. Daarvan bevrijd trok ik mijn sabel en terwijl ik me langs de teams voortbewoog, riep ik naar alle lansiers: behoud jullie posities. Ik sprak met opzet heel luid, zodat de menners zelf mij konden horen en ik voegde eraan toe: Wie afstijgt, er zal geen kwartier meer leven, zijn hersens zullen eruit worden geblazen. Je wapens schietklaar! Wat mij betreft, de eerste die terugdeinsde, zou ik zijn hoofd splijten. Je moet, indien nodig, weten hoe je gevaren moet trotseren en op je post kunt sterven. De karren van onze meester zijn aan onze zorg toevertrouwd, red ze.</p> <p>Twee van mijn pikeurs waren geraakt, maar slechts lichtjes. Een schot uit een schrootkanon had twee knopen van de ene verwijderd en de jas van de andere doorboord; Ik had tien kanonskogels in mijn karren gereggen. Slechts één paard raakte gewond, maar dat was allemaal weinig en vijf minuten na dit zweeten, merkte dat ik buiten gevaar was en dacht ik er niet meer over na.</p> <p>Ik kwam aan bij het begin van de greppel, die langs de promenade loopt en waar een kleine stenen brug is, die het water van de moerassen aan de rechterkant van de stad ontvangt. Het was de enige plek, waar ik doorheen kon. Ik moest daarom noodzakelijkerwijs deze duiker oversteken om de rijbaan te bereiken, die naar de grote brug over de Elster leidt. Ik was het nadenken over de maatregelen, die ik moest nemen, toen ik voor me een park artillerie zag, dat de kleine brug overstak. Ik vertrok in galop. Ik vond de kolonel marcherend met zijn kanonnen. Ik kom er bij.</p> <p>-Kolonel, in naam van de keizer! geef mij alstublieft uw hulp. Hier zijn de rijtuigen van de keizer, de schatkist en de kaarten van het leger en ik heb opdracht ze over de rivier te brengen.</p> <p>-Heel goed, mijn beste kerel, zei de kolonel tegen mij, zodra ik je voorbij bent, sta klaar. Ik laat je twintig man achter om je te helpen de brug over te steken.</p>
179	<p>- Ik kwam een stuk kanon tegen, voegde ik eraan toe, dat daar achtergelaten was. Ik nam het mee en overhandigde het aan u, volledig uitgerust met twee kanonnières. Perfect; Kom op, zei hij tegen twee van zijn kanonnières, ga dat stuk halen en breng het naar mij. Ik galoppeer terug naar mijn konvooi, we zijn gered! zei ik tegen de pikeurs. We komen er door, let op.</p> <p>Ik breng het buitgemaakte kanon, samen met de twee Italianen, en overhandig het aan deze vriendelijke kolonel. Toen ik terugkeerde naar de kop van de kleine brug waar mijn rijtuigen arriveerden, vond ik de twintig mannen, die de kolonel mij had beloofd en met hun hulp werd de overtocht zonder problemen of vertraging tot stand gebracht. Toen ik de brug overstak, bedankte ik de kanonnières en vroeg hen zich weer bij hun korps te voegen. Ze vertrokken in galop en liepen zo snel dat ik, toen ik de ingang van de grote vlakte had bereikt, niets meer van het artilleriepark zag.</p>

	<p>Iedereen was achter de berg gevlucht om daar posities in te nemen. Ik kwam alleen legerambulances tegen, onder bevel van een kolonel van de staf van de keizer, wier karren midden op de weg stonden.</p> <p>Mijn eerste pikeur vroeg de kolonel om ons de helft er van te geven.</p> <p>-Ik heb geen orders van jou te ontvangen, dat was de droge en abrupte reactie, die hem werd gegeven. Ik ga, zei mijn man zonder van streek te raken, de officier die het konvooi leidt, op de hoogte brengen van uw weigering. Laat hem komen, zei de kolonel minachtend, Ik wacht op hem.</p> <p>Mijn pikeur arriveert en vertelt me wat er net is gebeurd. Ik galoppeer weg en vraag de kolonel om mij de helft van de weg te geven. Hij vertelde mij aanvankelijk dat hij dat niet kan.</p>
180	<p>-Je hebt het zojuist voor de artilleriewacht gedaan, zei ik een beetje snel tegen hem, omdat mijn hoofd begon op te warmen, je kunt naar rechts blijven drukken om ons te laten passeren.</p> <p>-Ik heb geen orders van u te ontvangen.</p> <p>-Is dit uw laatste woord, kolonel? Ja, dat heeft hij mij verteld.</p> <p>-Goed! in naam van de keizer! druk nu meteen, anders sla ik je van je paard.</p> <p>En terwijl ik mijn grote sabel trok, ondersteunde ik deze woorden met een energieke beweging, waarbij ik met de borst van mijn paard, die van de kolonel duwde. Druk op rechts, zeg ik je. Toen hij zag dat ik hem zo stevig vasthield en dat mijn arm omhoog was, deed hij alsof hij zijn hand naar zijn zwaard legde. Als je trekt, voegde ik eraan toe, ben je dood. Ik zal je hoofd splijten. Hij roept de gendarmes om hem te helpen, maar ze haastten zich niet om te komen en verdedigden zich zelfs door te zeggen: Je hebt te maken met de wachtmeester van de keizer,</p> <p>-Regel uw zaken met hem, het zijn onze zaken niet.</p> <p>De kolonel aarzelde, maar ik draaide me zonder aarzeling naar zijn ambulances, schuif naar rechts, schreeuwde ik naar hen met een donderende stem, anders snij ik jullie allemaal in het gezicht.</p> <p>De kracht van mijn bevelen overwon uiteindelijk de weerstand en iedereen gehoorzaamde. De weg werd vrijgemaakt, ik passeerde opnieuw de kolonel, die boos tegen me zei: ik zal je gedrag aan de keizer melden.</p> <p>-Maak uw rapport, antwoordde ik, ik zal het mijne doen en zal alleen achter u aan gaan, ik geef u mijn woord. Ik stak de grote Elster-brug over. Links van de brug is een molen en tussen de twee, een doorwaadbare plaats waar alles het leger kon gemakkelijk passeren. Deze plaats is de enige waar je deze rivier, die niet breed is,</p>
181	<p>maar steil en heel diep, zonder gevaar kunt oversteken. De oevers zijn hoog, steil uitgesneden, en de Elster was het graf van de dappere Poniatowski. Ik klom met mijn zeventien karren op het plateau en ging achter deze prachtige batterij staan, die mij had beschermd. Daar wachtte ik op orders van mijn keizer, die ik in Leipzig had achtergelaten, waar ik mijn verhaal zal hervatten.</p> <p>Op het hoogtepunt van de strijd verlieten de Saksen, zoals ik al zei, de gelederen van het Franse leger en verenigden zich met de Russen om tegen ons te vechten. Deze beruchte afvalligheid heeft krachtig bijgedragen aan het compromitteren van het succes van onze wapens. Toen de nacht echter aanbrak, bezetten de twee legers dezelfde posities als aan het begin van de strijd, waarbij onze troepen de aanvallen van vier verenigde legers hadden gesteund en dapper afgeslagen. Maar de munitie begon op te raken. We hadden gedurende de dag vijftien duizend kanonschoten afgevuurd en we hadden amper zestienduizend kanonskogels over, dus</p>

	<p>het was onmogelijk om het slagveld nog langer te houden en we moesten ons neerleggen bij de terugtocht om acht uur in de avond.</p> <p>De keizer verliet zijn bivak om de stad in te trekken en vestigde zich in de herberg Het Pruisische Wapen, waar hij de nacht doorbracht met het dicteren van bevelen. Wij zaten op hem te wachten. Hij kwam pas de volgende dag; maar graaf Montholon werd uitgezonden om bevelen te geven aan de artillerie en de troepen en hij liet mij roepen:</p> <p>-Wel! en uw karren? Hoe is het met je?</p> <p>-Heb je uit deze strijd gered?</p> <p>-Welnu, mijn generaal, het hele huishouden van de keizer is gered, de schatkist en de kaarten van het leger, alles kortom, er is niets achtergelaten, ik heb alles behouden, maar ik heb tien kanonskogels ontvangen, die mijn karren hebben beschadigd en twee van mijn pikeurs zijn lichtgewond.</p>
182	<p>-En je hoed?</p> <p>-Ik heb het in een kar gegooid, waardoor ik hem niet meer kan vinden.</p> <p>Toen vertelde ik hem over mijn affaire met de kolonel, hij vertelde me dat hij dit aan de keizer zou melden.</p> <p>-Maak je geen zorgen, voegde hij eraan toe, ik zie de keizer morgenochtend. Laat de kolonel zichzelf voorstellen, hij die nog steeds op het slagveld zou moeten zijn om onze gewonde generaals op te halen, die in handen van de vijand zijn gevallen. Hij krijgt zweep van de keizer. Jij was op jouw post en hij niet op de zijne.</p> <p>- Maar generaal, ik pakte hem hard aan. Omdat hij weigerde mij door te laten, dreigde ik zijn hoofd te splijten en ik geloof dat als hij mijn gelijke was geweest, ik hem inderdaad ter plekke zou hebben afgesneden. Maar hij was een hogere officier en hoewel hij mij verkeerd antwoordde, had ik altijd ongelijk. Ik had geen respect voor hem.</p> <p>-Maak je geen zorgen, ik zorg voor alles. Kom op, beste man, je zult niet gestraft worden. Je was gemachtigd door de keizer en hij was niet op zijn plaats.</p> <p>Wat was ik blij en trots toen ik deze bemoedigende woorden uit de mond van mijn generaal zag komen. Ik was dolgelukkig. Rond twee uur in de ochtend zagen we een soort vuur ontstaan op het slagveld. Dit waren de voorraadwagens, die in brand werden gestoken. Ook de munitie, die we niet mee konden nemen, hebben we opgeblazen. Dit vuur, midden in de duisternis, was verschrikkelijk om te zien. Het leek erop dat het leger die nacht al zijn uitrusting verloor.</p> <p>Op 19 oktober verliet Napoleon, na een onderhoud met de koning van Saksen en zijn familie, Leipzig. Hij liep langs de wegen, die naar de grote Elster-brug leidden, communiceerde met de buitenwijk Lindenau en adviseerde de ingenieurs- en artillerieofficieren om deze brug pas op te blazen als het laatste peloton zou</p>
183	<p>de stad verlaten had. De achterhoede zou het nog vierentwintig uur volhouden in Leipzig, maar door de schermutselaars van Langeron aan de ene kant, de Badens en de Saksen aan de andere kant, nadat ze op de Fransen hadden geschoten, geloofde de sappeur, die bij de grote brug van de Elster was geplaatst, dat het vijandelijke leger arriveerde en dat de tijd was gekomen om de brug in brand te steken.</p> <p>Nadat de brug aldus was verwoest, werden alle terugtrekkingsmiddelen weggenomen door de troepen van Macdonald, Lauriston, Régnier en Poniatowski. Nadat laatstgenoemde, hoewel gewond aan de arm, over de Elster wilde zwemmen, vond hij de dood in een draaikolk. McDonald was gelukkiger en slaagde erin de overkant te bereiken. Drieëntwintigduizend Fransen, die tot twee uur in de middag aan het bloedbad, dat in Leipzig plaatsvond, ontsnapten, werden gevangengenomen en tweehonderdvijftig kanonnen raakten in handen van de vijand.</p>

	<p>De keizer arriveerde erg moe en verslagen op zijn hoofdkwartier, hij had de nacht doorgebracht zonder te slapen.</p> <p>-Goed! hij zei: Montholon, mijn karren en de schatkist, waar zijn ze?</p> <p>-Alles is gered, Sire, uw grognard kreeg een klap op de promenades; zeven karren werden doorboord door tien kanonskogels. Maar alles is goed aangekomen.</p> <p>- Laat hem komen; hij had een serieuze affaire met een kolonel.</p> <p>-‘Dat weet ik,’ antwoordde de graaf. Breng ze allebei binnen en laat ze het uitleggen aan mij. Nadat hij ons had geroepen, vertelde de generaal hem de zaak. Ik kwam in de buurt van de keizer, de kolonel was hier.</p> <p>-Waar is je hoed?</p> <p>-Sire, ik heb hem in een van uw karren gegooid; Ik kan het niet meer vinden.</p>
184	<p>- Maar u had ruzie met de kolonel op de hoofdweg?</p> <p>- Ik wilde de ambulances inhalen en de kolonel vertelde me dat hij geen orders van mij aannam. Ik zei tegen hem: In de naam van de keizer! Ga naar rechts. Hij had het alleen voor de artillerie gedaan en wilde het niet voor het huis van mijn keizer doen! Dus dreigde ik zijn hoofd te splijten en het effect zou de dreiging nauwgezet hebben gevolgd als we dezelfde rang hadden gehad.</p> <p>De keizer wendt zich tot de kolonel:</p> <p>-Nou! wat zeg jij? Je kon ternauwernood ontsnappen. Je zult vijftien dagen arrest krijgen, omdat je het slagveld zonder mijn bevel hebt verlaten en als je niet tevreden bent, zal mijn gorgnard je leren!</p> <p>-Sire, ik wacht op hem, antwoordde ik onmiddellijk.</p> <p>-Jij, zei hij me, hebt je plicht gedaan. Pak je hoed en keer terug naar je post.</p> <p>Wat was ik blij dat ik zo gedwongen was geweest de keizer zonder hoed te benaderen. Ik rende naar de karren, mijn arme klep lag begraven onder een paar banken en had geen menselijke vorm meer, toen ik hem oppakte; de pikeurs omringden mij en feliciteerden mij.</p> <p>- Ik ben blij met jullie, heren, zei ik tegen hen. Ik kan zeggen dat ik op één dag goede soldaten van jullie heb gemaakt.</p> <p>Nadat de keizer het restant van de mannen had verzameld, dat aan de rampzalige strijd was ontsnapt, stak het Franse leger op de dag van 20 oktober de Saale over. De keizer bracht de nacht door in een klein paviljoen gelegen op een heuvel beplant met wijnstokken, aan de overkant van de rivier. Napoleon was op de 23e op mars naar Erfurth. Het was in deze stad dat koning Murat de keizer verliet om terug te keren naar Napels. maar op deze eerste dag marcheren we hadden talloze deserties</p>
185	<p>en de volgende nacht verliet alles wat er nog over was ons, Saksen en Badens. Alleen de Polen bleven trouw gehecht aan de Franse vlag.</p> <p>Alle machten waren dus verenigd tegen ons en de Fransen zagen zichzelf gereduceerd tot hun eigen strijdkrachten. Het leger verliet Erfurth op 25 oktober en trok achtereenvolgens naar Gotha, Fulda en Schlarhten. Nadat de keizer in laatstgenoemde stad op de hoogte was gebracht van de manoeuvres van de Beierse generaal van Wrede, ging hij haastig richting Hanau. Aangekomen bij het bos dat de weg aan de rand van deze stad doorkruist, bracht Napoleon de nacht van 29 op 30 oktober door met het maken van zijn voorbereidingen. De volgende ochtend liep hij met gekruiste armen langs zijn oude grognards en zei tegen hen: ik reken erop dat jullie ruimte voor mij maakt om naar Frankfort te komen. Maak je klaar, je moet ze op hun donder geven. Doe vooral geen moeite met gevangenen in het voorbijgaan, zorg ervoor dat ze zich bekeren omdat ze onze weg blokkeren. Twee bataljons zijn genoeg, een van jagers, een ander van grenadiers, twee squadrons jagers en twee</p>

	<p>squadrons grenadiers. Je wordt geleid door Friand. En hij liep rond en praatte met iedereen, alleen de achterblijvers werden niet goed ontvangen.</p> <p>Dit alles gebeurde in een groot dennenbos, dat ons voor de blik van de vijand verborgen hield. Maar we stonden tegenover een sterke strijdmacht: het hele Beierse leger was tegen ons en het telde meer dan veertigduizend doorgewinterde troepen. De keizer gaf het signaal en onze bataljons stormden bliksemsnel naar voren, eerst de jagers, daarna de grenadiers. Het vijandelijke leger vormde op het plateau een imposante massa, als een bewegende en bijna ongenaakbare wal. Het zien van mijn oude kameraden, die aanvallen, de sensatie van de aanval. houd mij vast.</p>
186	<p>De grenadiers te paard vertrokken op hun beurt en begonnen hun beweging .Ik ging onmiddellijk naar de keizer. Wil Zijne Majesteit mij toestaan de grenadiers te paard volgen? Ga, zei hij tegen mij, je bent weer een dappere man.</p> <p>Ik was dol van vreugde. Ik durfde hem niets te vragen, omdat ik zo bang was hem te mishagen. We naderden de vijand, maar daar steken massa's bajonetten voor ons uit, onze oude grenadiers moesten te voet een stroom oversteken, die de hoofdweg kruist en die het water ontvangt van de immense moerassen, die het plateau omringen. We werden even tegengehouden door dit obstakel en als de vijand, gebruik makend van zijn voordelen, het offensief had ondernomen, hadden we onze wapens zonder slag of stoot moeten neerleggen. Onmogelijk om te manoeuvreren op oneffen terrein. We zonken tot aan onze knieën in het water en de modder en als we er niet met ongelooflijke inspanningen in waren geslaagd deze moeilijke situatie te overwinnen, zouden we noodzakelijkerwijs een ietwat koud bad hebben genomen, echter minder koud dan dat van Austerlitz.</p> <p>Eenmaal van daaruit gered, stormden onze troepen, vooral de jagers, als leeuwen op de Beieren af. Zij, verbaasd door zoveel durf en energie, konden het geen moment volhouden. Ze werden bij de eerste schok verslagen en in stukken gesneden, maar toen we bliksemsnel arriveerden en onze cavalerie in staat was het oude Garde de gelederen te laten openen, verdubbelde het bloedbad. Het was toen het verschrikkelijkste schouwspel, dat ik in mijn leven had gezien, het was een verschrikkelijke slachting. Ik merkte dat ik uiterst links van de grenadiers te paard werd geplaatst en ik wilde de kapitein volgen om actiever aan de zaak deel te nemen. -Nee, zei hij tegen mij, jij en je paard niet, je zou de manoeuvre belemmeren.</p>
187	<p>Ik was erg overstuurd door deze reactie, maar ik ging verder en deed een paar stappen verder. Toen ik al snel naar links keek, zag ik een pad voor me, dat langs de stadsmuur liep, want je moet weten dat Hanau werd omringd, aan de kant waar we vochten, dooreen hele hoge muur, die de huizen verbergt. Het pad loopt tussen de muur en de moerassen, waar ik het over had. Ik galoppeer over dit pad. Al snel stond ik tegenover een peloton Beieren, die op mij afkwamen, geleid door een lange, knappe officier. De officier ziet mij alleen en stormt in galop op mij af. Ik stop meteen en wacht op hem. Hij komt snel op me af en steekt me met zijn lange degen in de buik. Ik kom snel tevoorschijn, gewapend met mijn grote sabel, benader ik hem op zijn beurt en sla hem met de eerste slag tegen de grond. Deze slag was zo krachtig dat het hoofd van mijn aanvaller bijna geheel in tweeën gespleten was. Hij viel als een blok. Ik haastte mij om zijn paard te grijpen en in galop weg te gaan, omdat zijn peloton aanstormde en op mij schoot. Ik kwam als de wind dichtbij mijn keizer met een klein wit Arabisch paard, dat zijn staart in een pluim droeg. Verschillende Auxerrois herinneren zich nog dat ze dit prachtige dier hadden gezien, dat ik hier in 1814 bracht.</p> <p>De keizer zag mij naar hem toe rennen.</p> <p>- Wat, grognard, je bent terug? Maar van wie is dit paard?</p>

	<p>- Van mij, Sire. Mijn degen had ik nog steeds in de hand en hij zat onder het bloed. Ik sneed het gezicht van een grote Beierse officier, die een voortreffelijke degen droeg. Hij stormde op mij af, ik pareerde en tak terug, het werd tijd, want hij was ook dapper, mijn tegenstander. Hij was het, die mij aanviel; hij had zijn peloton verlaten om op mij af te rennen. Hij begon, ik was alleen.</p>
188	<p>- Maar wat doen die oude grognards daar eigenlijk? De vijand is begraven, de overwinning is compleet, de grenadiers te paard en jagers staken de grote Beierse colonne over op weg naar Frankfurt. En de keizer onderzoekt mijn paard.</p> <p>- Was deze officier jong? Ja, Sire. Bovendien heb ik hem niet lang gezien; hij kreeg maar één klap van mij.</p> <p>- Je bent dapper; zet al mijn karen klaar. Ik stuur je vanavond weg naar Frankfurt. Ik wil chaos vermijden, we kunnen niet allemaal tegelijk passeren, we zitten boven op elkaar. Ik ga de weg onmiddellijk laten vrijmaken en zodra het pad vrij is, vertrek jij met de schatkist en mijn karren.</p> <p>De aides-de-camp arriveerden en bevestigden mijn eerste verhaal. De overwinning was compleet. En de keizer nam grote hoeveelheden tabak mee. Die dag had hij nog een paar uurtjes plezier.</p> <p>Hij stuurde alle achterblijvers naar voren om de hoofdweg vrij te maken en de weg vrij te maken voor de artillerie. Ik kreeg het bevel om onder goede begeleiding te vertrekken. Het was zo donker, dat je elkaar geen twee stappen verderop kon zien. We kwamen in de nacht van 1 op 2 november aan in Frankfurt.</p> <p>Ik ging op een groot plein zitten, waar mooie stapels hout lag en we goed vuur konden maken. De keizer bracht de nacht door op het slagveld van Hanau.</p> <p>Generaal de Wrede haastte zich om Hanau te verlaten en zich terug te trekken onder de bescherming van de plaats, waarvan hij opdracht gaf tot de gehele evacuatie gedurende de nacht. Bij het aanbreken van de dag vertrok het Franse leger om de stad Frankfurt te bereiken. Het verlies van het Beierse leger bedroeg tienduizend man, waaronder zesduizend doden of gewonden. Die van de Fransen bedroeg vijfduizend man, waaronder drieduizend zieken of gewonden.</p>
189	<p>De keizer arriveerde op de 2^e november in Frankfort en ging dezelfde dag naar Mainz, waar hij mij het bevel gaf onmiddellijk te vertrekken.</p> <p>Ik arriveerde op de 2^e in deze stad en de keizer bleef daar zes dagen om zijn laatste bevelen te geven. Op 9 november keerde hij terug naar Parijs en ging onmiddellijk naar Saint-Cloud.</p> <p>Het leger trok op 3 november Mainz binnen, met de ongelukkige overblijfselen van dit grote leger, vroeger zo mooi, zo bloeiend en vandaag de dag zo verminderd en beroofd van alles.</p> <p>De troepen werden ondergebracht in kloosters en zelfs in kerken.</p> <p>Daar kwam een vreselijke epidemie, gele koorts om de schade nog verder te verergeren en onze gelederen nog verder uit te dunnen. Ik kreeg de taak de doden te verwijderen, maar ik vond niet veel hulp bij het volbrengen van deze droevige missie en ik was verplicht zelfs de veroordeelden in dienst te nemen, die in de stadsgevangenis waren geïnterneerd. Het was nog steeds nodig om hen met schoten te bedreigen om hen over te halen te marcheren. Het leger bleef enige tijd in Mainz. Het rustte uit van zijn vermoeidheid en de keizer profiteerde hiervan en had tijd om zich voor te bereiden op de Franse campagne, die zou gaan plaatsvinden.</p>
	<p>9.</p> <p>Campagne de France</p>

Pag 191	<p>Het kleine hoofdkwartier kreeg het bevel om richting Metz te trekken. We verbleven een hele tijd in deze stad. Alle troepen namen hun winterkantonnementen in de buurt in en wij waren meer dan twee maanden inactief. De keizer trok een groot deel van zijn troepen, een groot aantal officieren en het korps van Spanje terug uit Spanje, twaalfhonderd gendarmes te voet. Uiteindelijk heeft hij alles bijeen gebracht voor de vorming van een nieuw leger.</p> <p>In Parijs waren de erewachten verzameld, maar dit alles was nog heel jong om soldaten voort te brengen, die in staat waren het hoofd te bieden aan drie grote mogendheden, aan de hele Rijnconfederatie, aan heel Europa, dat tegen ons samen zwerde, met alle vorsten aan het hoofd van hun legers. Er waren verhoudingsgewijs evenveel vijandelijke soldaten tegen één Fransman als er vorsten waren tegen Napoleon en toch werden ze, waar ze zich ook bevonden, door de keizer voortdurend verslagen. Als de energie bij de meeste van zijn generaals niet op was geweest, zou de coalitie dat wel hebben gedaan, die sterker in aantal was. Ze zouden allen onder deze coalitie zijn bezweken en hun graf in het land Frankrijk hebben</p>
192	<p>Gevonden, want de vermoeidheid van de oorlog had hen uitgeput. Rijkdom en eer hadden hen misschien ook werker gemaakt, ze bekommerden zich nergens meer om en lieten de zorg voor alle zaken in handen van één enkele man vallen. Het is waar dat de keizer overal en alles tegelijkertijd was, onvermoeibaar actief, hij zag alles met eigen ogen en ondersteunde in zijn eentje de last van de staat en die van de oorlog.</p> <p>De vijandelijke colonnes trokken echter de Rijn over om Champagne en Lotharingen aan te vallen en zich te vestigen in Saint-Dizier.</p> <p>Op 27 januari 1814 vond in laatstgenoemde stad een gedenkwaardig gevecht plaats. Het was niet eens zomaar een gevecht, maar een serieus en ongenadig gevecht.</p> <p>De stad was letterlijk bezaaid met schiet- en machinegeweervuur. Je kon met gemak duizenden gaten tellen, die door kogels in het hout van de deuren en luiken waren geslagen. Ook de bomen op het plein werden in stukken gehakt, alle huizen werden geplunderd en geen enkele inwoner kon in deze ongelukkige stad blijven, die herhaaldelijk het toneel was van bloedige veldslagen.</p> <p>Ik zal later terugkeren naar Saint-Dizier, het centrale punt van de geallieerde marsen en tegenmarsen. Dit is waar ze hun troepen voornamelijk op richtten. Saint-Dizier was hun hoofdkwartier geworden. Ze werden daar echter net als elders verslagen. Ze verloren veel mensen en werden gedwongen zich terug te trekken om een positie in te nemen op de hoogten van Brienne, waar de keizer hen heen duwde. Daar keerden ze hun thuisland de rug toe, maar aan de andere kant namen ze een formidabele positie in. Ze zouden ons kunnen neerslaan, evenals de eerste pogingen van onze troepen om hen te benaderen met verlies werden afgewezen.</p>
193	<p>Onze soldaten konden de dodelijke gevolgen van de artillerie niet weerstaan, die hun mars stopten en hen dwong terug te keren naar hun startpunt.</p> <p>Door op deze manier te manoeuvreren, door de hele dag te vertrappelen, werd het land drassig, omdat de dooi begon en de troepen, net zomin als de artillerie, konden oprukken. Het daglicht begon al te vervagen en we hadden nog geen enkel voordeel behaald, geen enkele centimeter grond. Onze troepen waren ook moe op de grond, die door de manoeuvres in modder was veranderd. De keizer, te paard, vlakbij een omheining, met zijn hele staf, bereidde zich voor op een genadeslag, toen prins Berthier aan onze rechterkant Kozakken zag, die een van onze kanonstukken wegnamen die ze zojuist hadden overgenomen.</p>

	<p>-Kom hier, grognard, zei hij tegen mij, galopperend! Wij gaan als de bliksem. De vier Kozakken ontsnappen en onze ongelukkige soldaten van de artillerie brengen hun stuk terug.</p> <p>Terug bij de keizer.</p> <p>-Ik wil, zei hij tegen de prins, vannacht slapen op het kasteel van Brienne. Hier moet een einde aan komen, stel jezelf aan het hoofd van mijn staf en volg mijn bevel op. Hij snelt onmiddellijk naar voren, passeert zijn eerste linie en stopt in het midden van de regimenten: soldaten! Ik ben uw kolonel. Ik marcheer naar voren, ik neem het bevel over, Brienne moet van ons worden.</p> <p>De lucht weerklonk van kreten van: Lang leve de keizer! Maar de nacht kwam, er was geen tijd te verliezen. De keizer plaatst zichzelf in het midden van zijn leger; het beveelt de voorwaartse beweging. Laat iedereen, zei hij, zijn plicht doen, en Brienne is de onze. Bij deze woorden kwam alles in beweging.</p>
194	<p>De keizer, die met zijn staf aan het hoofd van zijn troepen marcheerde, zette het leger onder druk; dus elk van zijn soldaten was die dag vier man waard. De vurigheid van onze troepen was zo groot, dat niets hen kon tegenhouden. Ze gingen in rennend voorbij de staf van de keizer; Toen het grote momentum daar was, moesten we winnen of sterven. De aanval was levendig en overal. Aan de voet van de berg tegenover het kasteel ligt de hoofdstraat van Brienne, die aan de linkerkant langs een uitgestrekte heuvel loopt. De helling van het pad, dat aan het kasteel grenst, is erg steil en daarom moeilijk toegankelijk. Het was daarom noodzakelijk om ongelooflijke inspanningen te leveren om deze hoogte te beklimmen en te veroveren zoals de keizer dat wilde. Alle obstakels, alle moeilijkheden moesten wijken voor de onverschrokken moed van onze soldaten, onder leiding van de grote man. Het was op de avond van 29 januari dat Brienne werd bevrijd. De duisternis van de nacht maakte het onmogelijk de strijders te onderscheiden. Terwijl onze linkervleugel de vijand in de flank aanviel, trok de rechtervleugel, onder bevel van de keizer zelf, langs de helling, tegenover de belangrijkste straat vane Brienne. We liepen over elkaar heen zonder elkaar te zien, met uitgestoken bajonetten. Maar toen er een brand was ontstaan, weet ik niet hoe we elkaar bij de eerste huizen, in het licht van de brand, eindelijk konden herkennen. Het vuur diende bovendien alleen maar om het bloedbad, dat afschuwelijk was, te verlichten, dat wil zeggen aan te moedigen.</p> <p>Alle hoogten werden schoongemaakt met de bajonet. De Russen, die zich in de hoofdstraat van Brienne bevonden, werden op alle punten achtervolgd, gedood of sloegen op de vlucht. Onze troepen aan de linkerkant rukten zo snel op dat ze de staf van generaal Blücher tegenkwamen, die op de vlucht was. Blücher zag een groot aantal van zijn officieren naast hem vallen, die, terwijl ze zichzelf verdedigden, een bajonetsteek kregen. Onze soldaten waren aan het vechten zonder een stap verder</p>
195	<p>te komen. De Pruisische generaal stond zelf op het punt te worden gepakt. Hij had zijn redding alleen te danken aan de duisternis, aan zijn kalmte en aan de kracht van zijn paard. Onder de gevangenen, die in Brienne werden genomen, bevond zich een neef van dhr. Hardenberg, kanselier van Pruisen. Hij zei, dat de groep die we zojuist aan de linkerkant waren tegengekomen en verspreid was, bestond uit de Pruisische generale staf en dat Blücher daar zelf deel van uitmaakte. Onze ruiters zetten opnieuw de achtervolging in. Meerdere malen omringd door onze schutters, verdedigde de veldmaarschalk zich dapper en dankzij zijn energie en onverschrokkenheid slaagde hij erin aan hen te ontsnappen.</p> <p>Onze overwinning was compleet, wij waren meesters over de hoogten van het kasteel en de stad Brienne was in onze macht. Maar de keizer wilde daar niet</p>

	<p>stoppen. Hij was overal midden in de duisternis en we konden hem nauwelijks onderscheiden. Hij liet zijn rechtervleugel naar links draaien en, zonder bij het kasteel te stoppen, zette hij de achtervolging in van de op de vlucht geslagen Pruisen. Hij wilde het dorp Mézières bereiken, waar hij de dag ervoor zojuist zijn hoofdkwartier had gevestigd. Het was toen een hele donkere nacht. Op dat moment sloop een bende plunderende Kozakken het dorp en de stad rond, op zoek naar een kans op buit. Het geluid veroorzaakt door de voetstappen van de paarden van de keizer en zijn escorte, deed ze toesnellen. Ze stormden eerst op een van de generaals van het gevolg van de keizer af, die riep: Naar de Kozakken! En hij verdedigde zich. Een van de aanvallers, die een paar stappen verderop een ruiter in een grijze geklede jas zag, die bijna alleen liep, verliet onmiddellijk zijn kameraden en rende achter hem aan. Generaal Corbineau wierp zich er tussen in, maar zonder succes. Kolonel Gourgaud, die op dat moment met Napoleon aan het praten was, stelde zich verdedigend op en vuurde met een pistoolschot, de Kozak viel neer aan de voeten</p>
196	<p>van de keizer. Bij het geluid van de schot kwamen we massaal aan en terwijl we op deze plunderaars vielen, sloegen we ze in de duisternis neer. Een klein aantal van hen wist te ontsnappen. Maar het werd tijd dat we stopten, iedereen was uitgeput van vermoeidheid en viel om. We waren vierentwintig uur bezig geweest zonder te drinken of te eten en onze arme paarden hadden ook grote behoefte aan rust en voedsel.</p> <p>Ik kan zeggen, dat onze soldaten die dag wonderen van kracht en moed hadden verricht. Ze hadden allemaal gevochten als leeuwen. Eén tegen vier, een verschrikkelijke positie en we hadden de overwinning behaald en de vijand aanzienlijke verliezen laten lijden. Ons kleine leger had de gelederen onder de massa's Russen en Pruisen, waartegen we moesten vechten aardig uitgedund. Van Brienne vertrok de keizer naar Troyes, langs de linkeroever van de Aube en we bleven daar drie dagen om uit te rusten. Op 1 februari troffen we de geallieerden bijeen in Champaubert. Daar kregen ze opnieuw een goede schoonmaakbeurt. We moesten echter teruggaan en ons terugtrekken op de rechteroever van de Aube, twee en een halve mijl boven Brienne, bij het dorp La Rothière. De dag van La Rothière was de eerste veldslag van de campagne. We bleven de baas over het slagveld, maar verder niets en we konden de volgende dag niet opnieuw beginnen, verzwakt en uitgeput door de verliezen, die we in de laatste dagen hadden geleden. Ons kleine leger telde amper veertigduizend man, vergeleken met de honderdzestigduizend strijders van de vijand. De geallieerden konden die dag echter nog niet opscheppen dat ze ons hadden verslagen of ons een stap achteruit hadden laten doen. Op 11 februari vond de beroemde slag om Montmirail plaats. De keizer was er persoonlijk, en de vijand werd opnieuw geslagen.</p>
197	<p>Nieuw gevecht, op 12 februari bij Château-Thierry en op de 15e bij Janvilliers. Op de 17e kwamen we aan in Nangis, na gedwongen marsen en ongelooflijke ontberingen. We marcheerden de hele nacht langs zijwegen om de hoofden van de vijandelijke colonnes te bereiken, die ons aan alle kanten omsingelden en die graag Parijs wilden bereiken. We duwden aanzienlijke troepen voor ons uit op Montereau. Het was daar dat de keizer, die het plan van de geallieerden goed had geraden, een legerkorps in een hinderlaag had gelegd om hen te ontvangen, hun doorgang te blokkeren en hun mars naar Parijs te stoppen. Zijn bevelen waren getrouw uitgevoerd, maar hij had de vijand, van wie hij dacht dat hij tussen twee vuren zat, aan hem te zien ontsnappen, na een bekend verraad, waarvan de gevolgen zo rampzalig waren voor het leger en voor Frankrijk.</p>

	<p>Vanaf de ochtend was de keizer verrast het kanon van zijn legerkorps, dat de vijand moest tegenhouden, niet te horen. Geagiteerd en bezorgd vertrok hij aan het hoofd van zijn oude garde en zijn hele staf. Hij vertrok in galop en wij volgden hem allemaal op de weg naar Nangis, links daarvan naar Parijs. Toen hij op een hoogte aankwam, ook links van deze weg en vanuit deze positie de vijand rustig op de Montereau-brug zag marcheren, werd de keizer woedend; zijn ogen flitsten.</p> <p>-‘Ga,’ zei hij zeer heftig tegen maarschalk Lefèvre, neem mijn hele staf mee. Ik houd Montholon en twee andere officieren dicht bij me. Ga in galop, ga en verover de brug. Als dit wordt gemist, zullen ze aan ons ontsnappen. Ik kom je te hulp met mijn oude garde. En daar gaan we als de bliksem. Nadat we de voet van de heuvel hadden bereikt, volgden we de onverschrokken maarschalk en kwamen we zonder obstakels aan bij de kop van de brug. Dan gaan we vier naast elkaar linksaf, we kruipen op onze buik naar de brug. De achterhoede van de vijand was er nog niet overheen.</p>
198	<p>In het midden van de brug zat een vrij grote opening, maar die vormde voor ons geen obstakel. De snelheid van onze koers was zo groot dat onze paarden deze bijna zonder het te vermoeden overstaken. Wij waren aan het vliegen. Ik zat op het prachtige Arabische paard dat ik had meegenomen tijdens de slag bij Hanau, en waarmee ik later, terug in Auxerre, zoals we ons nog steeds herinneren, met zoveel gemak de hekken oversprong, die de Arquebuse-wandelpaden omringen.</p> <p>Een bewonderenswaardige eigenschap, die hier vermeld moet worden, is die van een man, die ik plat op zijn buik langs de borstweringen van de Montereau-brug zag liggen en die stukken hout aan het verschuiven was om de bres te dichten en ons de doorgang te vergemakkelijken.</p> <p>De brug, die erg lang is, komt aan de linkerkant uit op een straat in de buitenwijk, die vol stond met de manschappen en alle spullen van de vijandelijke achterhoede. Door middel van sabelslagen slaagden we er echter in een doorgang vrij te maken. We veegden als een waterhoos alles weg wat binnen ons bereik lag en alleen degenen, die aan onze slagen ontsnapten, konden zich onder de voorraadwagens verbergen.</p> <p>Nooit hebben we meer elan en zoveel enthousiasme gezien, er kwam schuim uit de mond van de maarschalk, wiens sabel nauwelijks rustte.</p> <p>Nadat we deze lange buitenwijk waren overgestoken, kwamen we op een prachtige rijweg, die naar de weg naar Saint-Dizier leidde. Voor ons opende zich een immense vlakte. De maarschalk liet ons onze aanval voortzetten, maar de keizer had alles gepland. Toen hij zag, dat we in zeker gevaar verkeerden, liet hij een bataljon jagers te voet hun spullen pakken om ons te hulp te komen en dit bataljon heeft ons gered. We werden teruggebracht door een massa cavalerie, die ons terug bracht.</p>
199	<p>Toen we bij een verhoogde weg aankwamen, die de schans vormde, waarachter onze jagers zich hadden verborgen, vervolgden we onze terugtocht, nog steeds heftig onder druk van de vijandelijke squadrons. Maar net toen we terugkeerden naar de ingang van de buitenwijk, werden de ruiters, die ons langs de rijbaan achtervolgden verrast door een vuurlinie die, aanvallend op deze compacte massa, de grond bezaaide met paarden en mannen en we konden de buitenwijk zonder zorgen bereiken.</p> <p>Terwijl wij deze briljante aanval uitvoerden, beklom de keizer met zijn oude garde en zijn artillerie de heuvel, die Montereau domineert. Op dit hoge plateau tegenover de brug stond een halfronde muur versierd met prachtige prielen, waarachter onze kanonnen zich in batterij bevonden. Vanaf dit punt sloeg Napoleon de vijandelijke colonnes neer, die zich over de vlakte uitstrekten, omdat hij die dag tegelijkertijd</p>

	<p>generaal, soldaat en schutter was en bevelen gaf aan al zijn volk en door zelf de kanonnen te richten. De oude grognards wilden hem laten weggaan.</p> <p>- Nee, zei hij, de kanonskogel die mij zal doden is nog niet gegoten.</p> <p>Waarom vond hij in Montereau niet de glorieuze dood, die hij zocht, nadat hij zo wreed was verraden door een man, die hij met gunsten had overladen en tot de hoogste waardigheid van het leger had verheven?</p> <p>Hij was verontwaardigd over dit verraad, dat de deuren van de hoofdstad voor de vijand opende. Maar hij was groots en hij vergaf.</p> <p>Nadat we alles wat op ons pad kwam in stukken hadden geschoten, staken we met onze dappere maarschalk Lefèvre opnieuw de brug over en gingen we de heuvel op. Aangekomen bij de keizer:</p> <p>-Uw snelheid bij deze aanval, zei hij, levert mij tweeduizend gevangenen op. Ik dacht dat jullie allemaal gevangen genomen waren.</p> <p>-Uw jagers hebben ons gered, antwoordde de maarschalk.</p>
200	<p>Ik was zo blij met mezelf dat ik, terwijl ik afstapte, mijn paard kuste. Met trots kan ik zeggen dat ik die dag een fijne dag heb gehad. Ik had mijn trots vergroot. Dankzij de kracht van mijn paard kon ik mijn sabel op mijn gemak gebruiken.</p> <p>Op de 21e was er een gevecht bij Merry-sur-Seine, op de 28e bij Sézanne, op 5 maart in Berry-au-Bac. De Polen hadden de eer van die dag, zij waren het die de Kozakken ramden en omverwierpen. De 7e, slag bij Craonne. Het was verschrikkelijk. Bijna ontoegankelijke hoogten werden met bajonetten ingenomen door de jagers te voet van de oude garde en door de ruim twaalfhonderd gendarmes, die uit Spanje arriveerden. Laatstgenoemden verrichtten wonderen van moed. Op 13 maart kwamen we 's nachts aan bij de poorten van Reims. Een Russisch leger bezette de stad en had zich daar verschanst door middel van schansen, die met mest en volle tonnen op het centrale plein waren gebouwd. De stadspoorten waren gebarricadeerd. Dichtbij de uitkijk op de weg naar Parijs, die de stad beheerst, verheft zich een zeer hoog terras, waar een windmolen was gebouwd. De keizer vestigde er zijn openluchthoofdkwartier. We hebben een goed vuur voor hem gemaakt. Je kon nog geen tien stappen verderop zien. Hij was zo moe van de Craonne's dag dat hij om zijn berenvel vroeg en bij het vuur ging liggen. We waren daar allemaal in stilte, aan het nadenken en bewaken en de Russen leken erg vredig in Reims, waar we van plan waren hen de volgende ochtend goedemorgen te wensen. Maar zij achtten het verstandig om de opmars te beginnen en dezelfde avond om tien uur 's avonds aan te vallen. Ze maakten een afslag rechts door een groot gat. Het schieten begon scherp links van ons. De keizer stond haastig op:</p> <p>-Wat gebeurt daar?</p>
201	<p>-Hoera, Sire, antwoordt zijn aide-de-camp.</p> <p>-Waar is de kapitein, die het bevel voert over de batterij?</p> <p>-Daar is hij, Sire.</p> <p>De kapitein nadert de keizer.</p> <p>-Waar zijn je kanonnen?</p> <p>-Op de weg.</p> <p>-Laat ze komen.</p> <p>-Ik kan er niet langs, de artillerie van de linie voor mij wel.</p> <p>-We moeten al deze kanonnen in de greppels omgooien. Ik wil om middernacht in de stad zijn. Hoor je het?... Als je niet wordt gedood bij de poorten van Reims... Kom op, zei hij, alles in de greppels gooien. En hier zijn we allemaal weg.</p> <p>Toen we bij de kanonnen en caissons aankwamen, sleepten we ze, in plaats van ze omver te werpen, met de hand, geholpen door de kanonnières en soldaten van de trein,</p>

	<p>naar de kant van de weg. Dit alles gebeurde in een minuut en de zestien stukken gingen onder de blik van de keizer voorbij, die ons zag doen zonder iets te zeggen en met zijn rug naar het vuur gekeerd. De kanonnen werden onmiddellijk in lijn geplaatst, rechts van de weg, op een prachtige plek, tegenover de poort. De nacht was erg donker en helaas hebben we twee van onze kanonnen niet gezien, die al niet ver van de deur waren gericht, in geval van een uitgang en verrassing van de kant van de Russen. Wij konden helemaal niets zien.</p> <p>De zestien kanonnen in de batterij lieten hun lading los, alles werd in stukken geschoten, paarden, kanonniërs, alles werd in stukken gehakt. De poorten veranderden in stof en de buitenwijken van de stad werden volledig met de grond gelijk gemaakt. De kanonskogels ploegden door de straten en de granaten vielen midden op de weg op de schansen van de vijand. Tijdens deze verwoesting gaf de keizer zijn kurassiers het bevel klaar te maken om de stad zich binnen te gaan,</p>
202	<p>waarbij ze de straten aanwezen, die elk squadron moest bezetten.</p> <p>Toen alles omvergeworpen was en de bres openging, hield het vuur op. Toen snelden de kurassiers, die achter de kanonnen ten strijde waren getrokken, op een signaal van de keizer, als een bliksemschicht en verspreidden zich als een stortvloed door de stad. Hun aanval was zo onstuimig, dat ze de hele stad doorkruisten zonder ook maar het minste obstakel tegen te komen. Toen de inwoners, opgesloten in hun huizen, dit gedonder van ruiters hoorden, herkenden ze zonder moeite dat het het Franse leger was. Onmiddellijk werden in alle straten lampen voor de ramen geplaatst en om middernacht was het zo licht, dat je een naald had kunnen oppakken, die op straat was gevallen. De keizer trok, aan het hoofd van zijn staf, om middernacht Reims binnen en de Russen sloegen op de vlucht. Onze kurassiers hebben ze naar goeddunken in stukken geschoten en hun hoera kwam hen duur te staan.</p> <p>Als de keizer in alle provincies net als in de Champagne steun had gekregen, zouden de geallieerden verloren zijn geweest. Deze toestand had hen van streek gemaakt. Ze vluchtten op alle punten in wanorde. Maar wat konden we één tegen tien doen? Er restte ons niets anders dan moed, we moesten bezwijken onder de enorme aantallen. Na vele marsen en tegenmarsen kwamen we op 26 maart aan in deze stad Saint-Dizier, die op haar beurt door alle legers werd geteisterd, van daaruit vertrokken we, geloof ik, naar Doulevant, met verdriet in ons hart. Het leger was in rouw toen we naar Fontainebleau vertrokken, wat het einde zou zijn van onze ongelukkige campagne. Daar wilden we opnieuw een laatste poging doen met de keizer en met de oude garde naar Parijs marcheren, maar het was te laat, de vijand begon binnen te vallen; wij zagen de Russische bataljons het bos omsingelen</p>
203	<p>en bovendien had Parijs zich de dag ervoor zonder weerstand overgegeven. Het was daarom noodzakelijk om terug te schakelen en terug te keren naar Fontainebleau. Onder druk van de gebeurtenissen en op aandringen van de belangrijkste leiders van het leger, van deze mannen die hij zelf had opgeleid, die hij tot de hoogste waardigheden had verheven, verrijkt en gevoed in zijn tent, was de keizer gedwongen dit beroemde contract te ondertekenen. De troonsafstand die iedereen kent.</p> <p>Ik wilde hem heel graag volgen, graaf Montholon ging hem zoeken en sprak met hem over mij. Ik kan hem niet meenemen, zei de keizer, hij maakt geen deel uit van mijn Garde. Als mijn handtekening hem zou kunnen helpen, zou ik hem tot bataljonscommandant en zelfs tot schildknaap benoemen; Maar het is te laat. De generaal bracht mij op de hoogte van de goede bedoelingen van mijn keizer.</p>

	<p>Hij kreeg zeshonderd man om zijn Garde te vormen. Hij liet ze hun wapens nemen en vroeg om mannen van goede wil. Ze verlieten allemaal onmiddellijk de gelederen en hij werd gedwongen ze terug te sturen.</p> <p>- Ik ga ze kiezen, zei hij, dat niemand beweegt. En terwijl hij voor elke compagnie langs liep, wees hij zelf de mannen aan, die hem moesten volgen. Deze keuze heeft behoorlijk wat tijd gekost.</p> <p>Toen hij alle rangen had doorlopen: Kijk eens of ik het aantal heb, zei hij tegen de generaal die hem vergezelde. U heeft er nog twintig nodig, antwoordde generaal Drouot.</p> <p>-Goed! zei de keizer, ik zal ze naar voren laten treden.</p> <p>En hij wees de officieren en onderofficieren aan, die in de gelederen waren gebleven en keerde toen terug naar zijn paleis. Hij wees generaal Drouot aan om zijn Garde naar Lodewijk XVIII in Parijs te leiden. Eindelijk, toen al zijn voorbereidingen waren voltooid en zijn mannen klaar waren om te vertrekken, gaf hij voor de laatste keer het bevel om de wapens te presenteren.</p>
204	<p>Op dat plechtige moment naderen al deze oude krijgers verdrietig en in stilte en stelden zich op op deze grote binnenplaats van het Witte Paard, voorheen zo tumultueus en zo schitterend. Emotie begon ons allemaal over te overweldigen, die door vermoeidheid en strijd zo moeilijk en ongevoelig waren geworden. Iedereen voelde zijn hart kloppen. Al snel daalde de keizer, vergezeld van zijn hele staf, de prachtige trap af en presenteerde zich aan zijn grognards.</p> <p>-Breng mij mijn adelaar! ' zei hij met krachtige stem, maar wel één, die emotie verraadde. En terwijl hij haar in zijn armen nam en haar tegen zijn hart drukte, gaf hij haar de afscheidskus.</p> <p>Hoe droevig en ontroerend was dit tafereel! Bij deze aanblik barstte het hele leger in tranen uit en er kwam niets anders dan gekreun uit alle gelederen en uit alle monden. Ik kan zeggen, dat ik zeer bittere tranen heb vergoten bij het zien van mijn lieve keizer, die ik moest verlaten en die in ballingschap ging naar het eiland Elba. Er klonken wanhoopskreten door het hele leger. De gedachte dat we zouden worden overgeleverd aan het oordeel van de nieuwe regering, maakte onze neerslachtigheid nog groter.</p> <p>Als Parijs het maar vierentwintig uur had kunnen volhouden, zou Frankrijk gered zijn geweest, maar in deze tijden van wrede beproevingen hebben de Parijzenaars nog geen barricades opgeworpen, het is in onze burgeroorlogen, dat we hebben geleerd ze met zoveel enthousiasme zoiets ter sprake te brengen en Parijs met zoveel vastberadenheid te verdedigen.</p> <p>Het was noodzakelijk om de witte kokarde op te zetten, maar ik bewaarde de mijne als een overblijfsel van de grote man. Al zijn maarschalken en generaals kwamen zich onderwerpen aan Lodewijk XVIII en wij, oude overblijfselen van het</p>
205	<p>groot leger ,kregen we het bevel Parijs te verlaten. Maar voordat we vertrokken, waren we twaalf sterke mannen, officieren van alle wapensoorten, vastbesloten om de mensen over ons te laten praten. Elke dag verzamelden we ons bij de Tuilerieën, op zoek naar onze collega's, de geallieerde officieren. Ze waren er trots op zichzelf als meesters van het land te zien en hebben nooit een kans gemist om ons te beledigen. Het was in Café Véry, in het Palais-Royal, dat we ze voor het eerst tegen kwamen.. We waren net aangekomen, toen een groep Russische officieren de gelagkamer binnenkwam.</p> <p>-Ik zou het leuk vinden, zei de meest opschepperige van de troep, terwijl hij zich tot de jongste bediende en nadat hij ons een paar ogenblikken had aangekeken, zou ik</p>

	<p>graag willen dat je ons een grote kom punch serveert, maar ik wil die uit een kom drinken. waar geen enkele Fransman ooit zijn lippen heeft aangeraakt.</p> <p>Rood steeg naar al onze gezichten. De kolonel van de grenadiers te paard, die bij ons was, rende naar buiten zonder iets te zeggen. Hij kwam al snel terug met een nachtpo in zijn hand en zet die stoutmoedig op de tafel, die door de Russen werd bezet. Vervolgens goten ze hun punch in deze geïmproviseerde kom.</p> <p>-Je wordt bediend zoals je wilt, zei hij. De Fransen hebben daar nooit gedronken, maar je zult daar uit drinken, anders zullen we zien.</p> <p>De Russen kwamen in opstand bij het zien van de nachtpo en het gedurfde voorstel van de kolonel, stonden allemaal op, trokken hun sabels en kwamen ons af. Maar wij, opgesteld in een hoek, bewapenden ons met krukjes en zij moesten capituleren.</p> <p>Deze ruzie kon alleen maar met wapens worden opgelost en we vertrokken naar het Bois de Boulogne. De affaire duurde niet lang en van de achttien lieten we twaalf Russen achter. De zes anderen, uit angst voor het lot van hun kameraden te</p>
206	<p>Moeten ondergaan, vielen voor ons op de knieën en smeekten ons hen te sparen. We hebben hen gratie verleend, maar zij hebben voor de punch betaald.</p> <p>Dit leven duurde ruim veertien dagen en ging bijna geen dag voorbij zonder dat we er een paar in het zand lieten bijten. Ook Constantijn, broer van de keizer van Rusland, bang voor deze sterfelijkheid, die onder de leiders van het leger werd uitgeroepen, ging hij zijn broer zoeken en rapporteerde hem dat er meer dan tweehonderd officieren op het appèl ontbraken.</p> <p>-Ik heb ze niet geteld, toen ik aankwam, ik zal ze niet tellen als ik wegging, antwoordde Alexander koel.</p> <p>Als we nog een maand in Parijs waren gebleven, geloof ik dat de meerderheid van de geallieerde officieren hun wapens hadden neergelegd. Maar de regering achtte het verstandig ons terug te sturen om kool te planten in onze departementen, met een klein halfloon (demi-solde) van drieënzeventig frank en een bediende...</p> <p style="text-align: center;">EERSTE RESTAURATIE</p> <p>Er woedde een grote storm in de politiek, vreugdevol voor sommigen, verdrietig voor anderen. Ik weet niet wat er in Parijs gebeurde, maar in de straten van Auxerre gingen geruchten rond dat de keizer met zijn oude grognards in Cannes was geland, dat hij naar Grenoble marcheerde en van daaruit naar Lyon. Bij dit nieuws was iedereen ontsteld. Ik hoorde alles en zei nog steeds niets, toen op een mooie ochtend het veertiende linieregiment in Auxerre arriveerde met maarschalk Ney aan het hoofd, wiens missie het was om de keizer te gaan arresteren. In eerste instantie leken al deze geruchten mij niet gegrond. Maar toen ik de maarschalk naar de prefectuur zag gaan en de proclamatie voorlas, die in de stad was gepubliceerd door de commissaris van politie, waar werd gezegd dat de regering zojuist het bevel</p>
207	<p>had gegeven om Bonaparte te arresteren, waren al mijn twijfels verdwenen. Ik begreep dat de zaak ernstig werd en dat de geruchten, die de ronde deden, wel eens waar konden zijn. Maar ik kon het idee niet kwijtraken, dat maarschalk Ney, een van Napoleons beste vrienden en de dapperste van zijn generaals, degene die hij de bijnaam de Leeuw van het leger had gegeven, zichzelf er ooit toe zou kunnen brengen de keizer te grijpen en hem te dwingen zijn gevangene te worden. Ik droomde hier dag en nacht van en mijn ongerustheid was zeer groot, totdat ik hoorde dat de veertiende bij het zien van de keizer de shako's aan het uiteinde van de bajonetten had gezet, waarbij zij herhaaldelijk uitriepen: Lang leve de keizer! Toen hij terugkeerde, had hij onmiddellijk de voorhoede van zijn leger gevormd. De</p>

	<p>maarschalk had dezelfde onweerstaanbare impuls gevolgd en hervatte zijn hoge positie bij Napoleon. Een paar dagen na deze ontmoeting en deze bekering keerde de veertiende linie, dat wil zeggen de voorhoede van het keizerlijke leger, terug naar Auxerre en stelde zich op in het stadhuis. De witte kokarde verdween overal, hij werd vervangen door de driekleurige kokarde. De arme politiecommissaris, die de dag ervoor zo ijverig was geweest om de arrestatie van Bonaparte te publiceren, werd gedwongen met fakkellicht een nieuwe proclamatie te publiceren, die eindigde met de kreet: Lang leve de keizer! In Auxerre lachen we veel om dit kleine avontuur. Eindelijk, na een jaar van lijden, onderdrukking en gedwongen stilte, kon ik mijn baard verwijderen. Ik deed het op mijn gemak.</p> <p>De volgende dag vertrok de hele bevolking op weg naar Saint-Bris om Napoleon te ontmoeten, wiens rijtuig voort rolde, begeleid door een bataljon van zeventienhonderd oude officieren. De sneeuwbal was gegroeid en van alle kanten kwamen troepen</p>
208	<p>aan om zich bij de keizerlijke escorte aan te sluiten.</p> <p>De keizer schouwde het veertiende, gevormd in een carré, op de Place Saint-Étienne. Na de schouw liet hij de officieren een kring vormen en toen hij mij zag, riep hij mij aan zijn zijde/</p> <p>-Daar ben je, grognard? Zei hij mij.</p> <p>-Ja, Sire.</p> <p>-Welke rang had u in mijn staf?</p> <p>-Kwartiermaker (wachtmeester) van het algemene hoofdkwartier.</p> <p>-Welnu, ik benoem u tot kwartiermeester van het paleis en algemeen meester van het algemene hoofdkwartier.</p> <p>-Ben je te paard?</p> <p>-Ja, Sire.</p> <p>-Goed! Ik reken op jou. Ga naar Parijs om Montholon op te halen.</p> <p>Deze prachtige kring van officieren, gegroepeerd rond de keizer, met uitgestrekte armen en getrokken zwaarden, leek een kroon boven zijn hoofd te vormen. Hij sprak in deze termen:</p> <p>-Officieren en soldaten, we marcheren naar Parijs, we hebben niets te vrezen. De Bourbons hebben nog maar één soldaat over en dat is de hertogin van Angoulême. En nadat hij in een paar woorden zijn bevelen had gegeven, zoals gewoonlijk, keerde hij terug naar de prefectuur.</p> <p>Ik volgde hem en toen ik aankwam, was de eerste persoon die ik ontmoette maarschalk Bertrand. Hij heette mij zeer welkom. Toen kwam het bezoek aan het legerkorps. Overal trof ik bekenden, onder meer de kolonel van het veertiende, die mij begroette met: Hallo! mijn dappere kapitein. Herken je mij niet? Ik ben een van de vijftig rekruten, die u vroeger in Courbevoie les gaf. En hij stelde mij voor aan zijn officieren. Ik heb vaak met u gesproken over de dappere instructeur Coignet, heren, nou! hier staat hij voor jullie!. En iedereen kwam mij de hand schudden.</p> <p>Hun baas, Napoleon, had een briljante en snelle reis gemaakt.</p>
209	<p>De hele gendarmerie was uit de stad verdwenen, toen de keizer naderde en de meeste lokale autoriteiten wilden hem nog steeds niet bezoeken. Napoleon raakte geïrriteerd bij het zien van deze aarzelingen en liet ze uit hun huis halen. Er was bij deze gelegenheid zelfs enige emotie in de stad.</p> <p>De volgende dag vertrok ik naar Joigny, vanwaar ik aan boord van een boot ging om Sens te bereiken, samen met een tiental andere officieren. De Yonne was bedekt met boten vol troepen. Sommigen stonden zelfs onder water. Bij Sens verlieten we de langzaam varende boot om de berichten naar Parijs te brengen.</p>

	<p>Toen ik in de grote stad aankwam, ging ik eerst naar het huis van mijn broer. Daarna ging ik, nadat ik mijn toilet een beetje had gerepareerd, naar generaal Montholon, die mij feliciteerde met mijn aankomst en de nieuwe rang, die de keizer mij zojuist had gegeven. Van daaruit ging ik naar de Tuilerieën, waar generaal Bertrand, toen hij Auxerre verliet, een ontmoeting met mij had afgesproken. Generaal Drouot herkende mij, toen hij binnenkwam en riep uit toen hij mij zag:</p> <p>-Hier is nog een van de oude Moskou-grognards! Alle aanwezige generaals complimenteerden mij. De maarschalk komt er bij:</p> <p>- Nu al kapitein?</p> <p>- Ja, generaal. Maar heb jij die post aangenomen?</p> <p>En hij bracht de keizer op de hoogte van mijn aankomst, die onmiddellijk beval dat ik naar Cambacérès moest worden gebracht.</p> <p>Ik vroeg en kreeg onmiddellijk toestemming om een zestal dagen naar Auxerre te gaan om mijn zaken te regelen...</p>
	<p>10.</p> <p>Campagne van 1815</p>
Pag. 211	<p>Terug op het hoofdkwartier overhandigde graaf Montholon mij mijn nieuwe brevet en drong er bij mij op aan zo dicht mogelijk bij de Tuilerieën onderdak te zoeken, zodat ik altijd binnen handbereik zou zijn van zijn bevelen, die ik bovendien elke dag zou opvolgen. Ik had recht op deze huisvesting voor mijzelf, mijn bediende en twee paarden en ik bereikte hierover overeenstemming met de burgemeester van het district. Bovendien had ik, als onderdeel van het heilige bataljon, (<i>de Garde, rkv</i>) recht op een gratificatie van driehonderd frank, die mij moest worden betaald op Place Vendôme, nr. 3. Toen ik voor de eerste keer mijn driehonderd frank in ontvangst ging nemen, frank, overkwam mij een nogal uniek avontuur.</p> <p>Ik stelde mezelf voor aan de kapitein, die het bevel voerde over de derde compagnie officieren van het heilige bataljon, omdat de officieren eigenlijk slechts eenvoudige soldaten waren. Je moest een hogere officier zijn om kapitein te zijn van een compagnie van honderd officieren. Daarom wendde ik mij tot hem om de driehonderd frank op te eisen die men mij schuldig was.</p>
212	<p>-Hoe heet je? ' zei hij, terwijl hij me strak aankeek.</p> <p>-Coignet.</p> <p>Hij kijkt op zijn papier, mijn naam stond erop. Deze man, die echter niet erg enthousiast leek om mij te betalen, antwoordde koeltjes:</p> <p>-Ik heb geen geld meer. Hier moest je samen met de anderen redden; de salarisadministratie is weg.</p> <p>-Maar het bedrag, dat mij toekomt, aan wie heeft u dat gegeven?</p> <p>- Aan niemand.</p> <p>-Dus het ligt nog steeds hier in uw handen. Het is van mij.</p> <p>-Ik kan je niet betalen, nogmaals, je komt te laat.</p> <p>-Rustig, ik ga de zaak ophelderen en kom snel terug. We zullen zien of u het recht heeft om mij niet te betalen wat u mij schuldig bent.</p> <p>Deze kapitein was een oude emigrant, die zichzelf voorstelde aan de keizer om weer in dienst te treden en die in actie was gekomen. Ik vloog naar de Tuilerieën om mijn teleurstelling aan generaal Bertrand en graaf Drouot over te brengen. Ze waren erg verrast, toen ze hoorden dat de oude kerel had geweigerd mij te betalen. Generaal Bertrand schreef hem twee woorden:</p>

	<p>-Hier, zei hij tegen mij, geef hem deze kip en je zaak zal vanzelf werken. Deze meneer zou dat verdienen, antwoordde ik. Ik zou hem in een bivak laten slapen, als hij naar het leger komt.</p> <p>-Heel goed, zei generaal Bertrand lachend, maar oude emigranten zijn als tinnen schalen, ze gaan nauwelijks het vuur in.</p> <p>Ik keer terug, zonder een moment te verspillen, naar Place Vendôme.</p> <p>- Hier, zei ik tegen de kapitein, is een kip voor jou, er is geen spit nodig om</p>
213	<p>hem te koken; het is allemaal geregeld, klaar om te serveren: proef maar, we wachten op je reactie.</p> <p>De man heeft het gelezen en vond de kippen blijkbaar behoorlijk zout, want hij verloor bijna zijn geduld met mij en zei met een ontevreden blik tegen mij: Maar waarom klaagde je bij de Tuilerieën?</p> <p>-Maar waarom weigert u mij te betalen wat mij verschuldigd is?</p> <p>-Het keizerlijk paleis is niet jouw plek.</p> <p>-Sorry, kapitein, ik ben wachtmeester-generaal en paleiskwartiermeester. Ik ben degene, die verantwoordelijk is voor het gereedmaken van accommodatie voor het leger en ik beloof je, als je daar ooit komt, dat ik je in het bivak zal onderbrengen om je te belonen voor je goede gedrag van vandaag. Maar laten we dit en mijn driehonderd frank alsjeblieft bespreken. Ik heb haast, ze wachten op mij in de Tuilerieën. En deze keer haastte de kapitein zich om te gehoorzamen.</p> <p>Ik ging regelingen treffen om mij in mijn nieuwe onderkomen te kunnen vestigen. Ik kocht eerst twee prachtige paarden van een royalist, die net de grens was overgestoken. Diezelfde avond presenteerde ik mezelf met mijn nieuwe paard bij graaf Montholon. Dit bezoek te paard, met mijn schildknaap achterop, gaf mij het aanzien van een commandant, die zijn ronde deed. Toen ik zo in volle kledij de binnenplaats van zijn hotel betrad, was generaal Montholon daar toevallig.</p> <p>- Al te paard, vroeg hij me, het gaat je goed. Maar je hebt daar twee prachtige paarden; hoeveel kosten ze jou?</p> <p>-Achtthonderd frank voor mijn strijdros en negenhonderd frank voor dat van mijn dienaar. En de generaal kwam dichterbij om de twee dieren te bekijken.</p>
214	<p>-In werkelijkheid, voegde hij eraan toe, ben jij beter bereden dan ik.</p> <p>Mijn broer heeft mij de prijs van mijn twee paarden voorgeschoten. Dus toen we op het punt stonden het platteland in te trekken en ik niet wist of ik deze keer zou terugkeren, ging ik naar zijn notaris, in wiens handen ik toevallig mijn testament deponeerde. Ik had deze regelingen getroffen zonder medeweten van mijn broer, die mij luid uitschold toen de kopie van de akte naar mijn huis werd gebracht en hij hiervan op de hoogte werd gesteld.</p> <p>De generaal kwam mij meerdere malen per week ophalen bij het huis van mijn broer om mij mee te nemen voor een wandeling, per rijtuig of te paard. Hij nodigde mij vaak uit voor een etentje bij hem thuis. Hij was zeker van mijn toewijding, had echte genegenheid voor mij en herinnerde mij elk moment aan de vriendelijke vuren die ik ooit voor hem had gemaakt op de terugweg uit Moskou.</p> <p>Toen mijn voorbereidingen voor deelname aan de campagne eenmaal waren voltooid, zorgde ik ervoor dat de marsvolgorde van de manschappen per rang werd geregeld, om verwarring te voorkomen en ervoor te zorgen dat de verdelingen regelmatig plaatsvonden. Deze voorzorgsmaatregelen, bij de uitvoering waarvan ik een belangrijke rol speelde, waren van groot belang en later werd ik gefeliciteerd met het feit dat ik ze had genomen. Ik ging elke dag naar mijn bankier om het geld voor mijn logement op te halen. Dit alles, gecombineerd met mijn loon van driehonderd frank per maand en mijn rantsoenen, betekende dat ik wat geld verzamelde. Maar de</p>

	<p>oorlog zou onvermijdelijk opnieuw beginnen; Overall werden enorme hoeveelheden munitie en uitrusting geleverd. De grote schouwen volgden elkaar regelmatig op en de geur van buskruit was al in de lucht voelbaar. We hebben ook met veel pracht en praal het Champ-de-Mai-festival voorbereid, dat werd gevierd op de Champ-de-Mars, voor de prachtige gevel van de Militaire School.</p>
215	<p>Er was een groot amfitheater ingericht om alle afgevaardigden te ontvangen. Deze plechtigheid was zeer indrukwekkend. Het was daar dat de keizer, in volledig keizerlijk kostuum, omringd door een talrijke en briljante staf, de afgevaardigden en colleges van Frankrijk ontving. De menigte was zo groot en zo krap dat we alle moeite van de wereld hadden om ons een weg te banen en de keizer naar het tweede amfitheater te brengen, waar hij de adelaars zou uitdelen aan het leger en de nationale garde.</p> <p>Hij begon met een toespraak. Toen de adelaars naar hem toe werden gebracht: Zweer! schreeuwde hij naar hen: Zweer dat je je adelaars verdedigt! We hebben gezworen, maar de eden hadden niet langer de energie en het enthousiasme van vroeger. Het was zwak en we konden zien dat dit niet langer de kreten van Austerlitz en Wagram waren. De keizer merkte dit duidelijk op. Bovendien is het onmogelijk om meer mensen te zien; we konden geen manoeuvres maken en hij kon nauwelijks langs de gelederen passeren, en had veel moeite de golven van de menigte op zijn pad opzij te houden.</p> <p>Het was op 1 juni, dat de grote ceremonie van de Champ-de-Mai plaatsvond. Twee dagen later kwam het bevel voor het leger om te vertrekken. Ik verliet Parijs op 4 juni om naar Soissons te gaan en vandaar naar Avesnes, waar ik op nieuwe bestellingen moest wachten. De keizer arriveerde daar op de 13e en bleef er slechts korte tijd. Het was vanuit Avesnes, dat hij zijn beroemde proclamatie aan het leger gaf, gedateerd 14 juni 1815. Bovendien liepen we niet, we renden.</p> <p>De keizer had iedereen bevolen door middel van gedwongen marsen naar de grens op te trekken. Toen maarschalk Ney arriveerde, zei de keizer in het bijzijn van alle officieren tegen hem: Maarschalk, uw beschermeling Bourmont is zojuist met zijn adjudanten naar de vijand overgegaan. Dit nieuws veroorzaakte een zichtbare emotie bij de Prins van Moskou. De keizer vertrouwde hem echter het bevel toe voor de</p>
216	<p>oprichting van een legerkorps van veertigduizend man om tegen de Engelsen op te treden. Zijn orders waren gegeven.</p> <p>-Je kunt nu, zei hij tegen de prins, de Engelsen richting Brussel duwen. Toen we het vruchtbare land van België binnenkwamen, vonden we rogge tot een hoogte van twee tot drie meter. Onze colonnes hadden moeite zich een weg te banen door deze velden bedekt met korenaren. Vooral de voorste gelederen konden niet oprukken tegen dit soort groene muren die zich eindeloos herhaalden. De cavalerie zelf ging verloren in de overvloed aan stro en het was een van onze tegenslagen dat we tijdens onze mars zo werden belemmerd.</p> <p>De twee legerkorpsen onder bevel van Grouchy en de dappere maarschalk Gérard maakten een beweging naar rechts om de prachtige vlakte van Fleurus te bereiken. De keizer zelf ging verder op de hoofdweg met zijn staf en een squadron paardengrenadiers om hem te begeleiden. Terwijl hij liep, sprak hij met een aide-de-camp, toen hij naar links keek, stopte hij plotseling en begon, gewapend met zijn telescoop, zorgvuldig de aangrenzende hoogten te inspecteren. Aan het einde van de horizon, en heel ver weg, was een kleine heuvel, aan de voet waarvan hij cavalerie zag afgestegen. Hij dacht dat hij zijn ruiters daar niet herkende en vroeg een officier van zijn escorte om deze troep te gaan verkennen. Onmiddellijk gaven ze mij een teken dat ik dichterbij moest komen.</p>

	<p>-Jij bent het, grognard, ben je goed bereden?</p> <p>-Ja, Sire.</p> <p>-Ga in galop om de cavalerie te verkennen, die daar aan de voet van de heuvel staat. Zie je dat vanaf hier?</p> <p>-Ja, Sire.</p> <p>-Laat je niet betrappen.</p>
217	<p>Ik vertrek in galop. Aangekomen aan de voet van deze heuvel, waarvan de helling erg steil was, moest ik verschillende zigzagbochten maken om hem te beklimmen. Nadat ik ongeveer de helft van de hoogte had beklommen, zag ik boven mij drie officieren te paard rijden. Ik dacht zelfs dat ik een paar speren, zag die al snel uit mijn zicht verdwenen. Toch bleef ik stapvoets klimmen. Al snel zag ik duidelijk groepen soldaten, die de voet van de heuvel omsingelden, ongetwijfeld om mijn terugtocht af te snijden. Dan verschijnen mijn drie kerels weer die naast mij naar beneden kwamen, terwijl ze de kurkentrekker aan het doen waren. Ze passeerden elkaar al lopend, maar de helling was zo steil, dat ze alleen met kleine stapjes naar beneden konden. Mijn positie begon gênant te worden, maar zonder dat ik mij er in het minst zorgen over maakte. Ik bleef even staan, omdat ik boven mij niet kon kijken en ik dacht dat ik beneden alleen maar vijanden had. Mijn beslissing was snel genomen. Omdat ik niemand meer aan de voet van de heuvel zag, bleef ik bij de drie officieren, die aan mij geplakt leken en een hekel aan mij hadden. Ik geef ze eerst een grote buiging, dan draai ik me snel om en begin me terug te trekken. Ze beginnen net als ik af te dalen, altijd in mijn richting. Ik observeerde ze, veel minder bezorgd over hun achtervolging dan over de obstakels, die ik verwachtte tegen te komen bij mijn terugkeer naar de vlakte. Mijn verrassing was niet gering, toen ik onderaan de heuvel aankwam en niemand meer zag. De drie officieren verloren mij echter niet uit het oog en bleven mij op de voet volgen. Toen ik op de vlakte was, draaide ik me naar hen toe en terwijl ik ze opnieuw een grote groet bracht, vervolgde ik rustig mijn weg om me bij de keizer te voegen. De drie knappe vijandelijke officieren zouden daar ongetwijfeld stoppen, toen ik mijn tweede groet bracht,</p>
218	<p>wat in hun ogen een provocatie leek, een van hen zette de achtervolging in en stormde op volle snelheid op mij af. In plaats van boos te worden, verheugde ik mij er innerlijk over, dat ik zo onder druk werd gezet door deze dappere vijandelijke ruiter. Met opzet vertraag ik mijn tocht. Hij won terrein op mij en dat moedigde hem aan. De keizer, die mijn bewegingen volgde en dacht dat ik een ogenblik verwaald was, stuurde haastig twee grenadiers te paard om mij te hulp te komen. Voordat ze waren gearriveerd en toen mijn tegenstander mij des te dichterbij begon te naderen, terwijl ik een poging deed om de vurigheid van mijn paard te matigen, viel hij plotseling op mij aan en riep uit: ik ga je pakken!</p> <p>Zijn beweging was mij niet ontgaan. Bliksemsnel draai ik naar links om zijn klap te ontwijken en storm op zijn beurt op hem af, terwijl ik zijn woorden herhaal. En ik heb jou ook! Toen hij mij deze plotselinge ommekeer zag maken, gaf hij toe en wilde een stap opzij doen, maar het was al tijd: de wijn was ingeschonken, hij moest het opdrinken. Hij had zijn terugtocht nog niet voltooid, toen ik aan zijn linkerkant zat en de punt van mijn grote sabel in zijn zij stak. De klap was zo hevig dat hij dood op de grond viel. Hij maakte een salto, hoofd naar beneden. Ik liet onmiddellijk mijn sabel vallen, pakte het hoofdstel van zijn paard en keerde trots op deze nieuwe trofee terug naar mijn keizer, met de twee grenadiers die mij te hulp kwamen. Ik gaf ze het paard om terug te brengen.</p> <p>Goed, grognard!, zei de keizer, ik dacht dat je meegenomen was. Wie heeft je laten zien hoe je deze manoeuvre moet uitvoeren?</p>

	<p>- Het was een van uw elite-gendarmes tijdens de Russische campagne.</p> <p>- Je deed het goed en je reed goed. Heeft u deze officier gezien? Hij leek mij blond. Hij is nog steeds een onhandig persoon, hij moest beter moeten vechten dan dat hij deed, hij liet zich vermoorden als een kind. Het was een vergissing denk je ook niet, grognard?</p>
219	<p>-Ja, Sire, ik denk dat ik het paard bij het hoofdstel had moeten nemen en hem zelf naar u toe had moeten brengen.</p> <p>De keizer glimlachte even. Het paard arriveerde.</p> <p>-Het is typisch van een, zei de keizer en hier zijn de twee andere officieren die hun kameraad ophalen.</p> <p>Iedereen bewonderde mijn paard. Een officier vroeg mij om het aan hem te geven. Ik stemde toe, maar ik wilde vijftien Napoleons voor mijn dienaar en twintig frank voor de twee grenadiers.</p> <p>De keizer zei tegen de grootmaarschalk: Let op de grognard. Na de campagne zal ik verder zien.</p> <p>Even later wenkte de generaal mij om dichterbij te komen en hij vertelde mij dat de keizer zeer tevreden over mij was.</p> <p>Op 14 juni kwamen we aan de andere kant van Gilly een sterke Pruisische voorhoede tegen. De kurassiers trokken in galop door deze stad en zo snel dat de hoefijzers van hun paarden over de daken van de huizen leken te vliegen. De keizer vond het leuk om ze zo snel te zien lopen. Toen ze de stad verlieten, moesten ze een zeer steile helling beklimmen en ze kwamen uiteindelijk onze voorhoede te hulp, die in gevecht was met de Pruisen. Deze werden op hun eerste linie met aanzienlijke verliezen vernietigd en omvergeworpen.</p> <p>De campagne begon vrij goed en onze troepen bivakkeerden bij de ingang van de vlakte van Charleroi, die ook Fleurus wordt genoemd. De vijand kon ons leger niet zien en hij kon nauwelijks geloven dat we zo dicht bij hem waren. De keizer had ook niet verwacht zo'n sterk leger tegen te komen om te vechten, toen hij 's ochtends officieren in alle richtingen stuurde om de positie van de vijand te verkennen. Alleen de grootmaarschalk, graaf Montholon en ik bleven bij hem in de buurt. Hij ging in de buurt van een dorp, links van de vlakte, aan de voet van een windmolen.</p>
220	<p>Het Pruisische leger bevond zich grotendeels aan de rechterkant, wachtend in boerderijen en achter omheiningen, waarvan de grenzen ondoordringbare massieven vormden. Hun terrein was volledig bedekt met manschappen en hun kracht kon niet worden beoordeeld. Officieren kwamen van alle kanten en maakten hun rapporten. Nadat hij ze had gehoord, gaf de keizer het bevel naar voren te marcheren en de Pruisen langs de hele linie aan te vallen. Zelf klom hij in de molentop, vanwaar hij alle bewegingen aanstuurde en volgde.</p> <p>Nadat het korps van generaal Gérard was aan gekomen, liet de keizer de generaal bij t hem komen:</p> <p>-Wel, Gerard, zei hij tegen hem. Bourmont, van wie u mij vertelde, is naar de vijand overgelopen. En hij liet hem rechts een klokkentoren zien. Je moet, voegde hij eraan toe, je naar deze klokkentoren begeven. Je zult de Pruisen krachtig onder druk zetten. Ik wil ze daar wegspoelen. Ik zal je laten steunen. Grouchy heeft mijn bevelen ontvangen.</p> <p>Alle stafofficieren, die in verschillende richtingen waren gestuurd, kwamen niet snel terug. De keizer werd echter ongeduldig, toen hij zag dat de informatie niet binnen kwam. Hij stuurde me naar generaal Gérard.</p> <p>-Ga, zei hij tegen mij, recht door richting de klokkentoren, die je daar ziet. Ga Gérard zoeken en breng zijn berichten bij mij terug.</p>

	<p>Ik vertrok in galop. Het was geen geringe zaak de generaal te bereiken. We moesten eindeloze omwegen maken om de klokkentoren te bereiken. Het waren de vele omheiningen. Ik wist niet hoe ik daar moest komen. Uiteindelijk bereikte ik de onverschrokken generaal, die vocht als een leeuw en ongelooflijke pogingen deed om de kerk te bereiken. Hij zat onder de modder, toen ik hem benaderde.</p>
221	<p>-De keizer stuurt mij naar u toe, generaal. - Ga terug, zei hij snel, ga de keizer vertellen dat als hij mij versterkingen stuurt, de Pruisen verpletterd zullen worden. Vertel hem dat ik de helft van mijn soldaten heb verloren, maar dat, als ik gesteund word, de overwinning zeker is.</p> <p>Het was geen strijd, het was een echte slachting. De aanval klopte aan alle kanten, en overal de kreten van: Voorwaarts! Onze soldaten waren die dag allemaal helden.</p> <p>Ik keerde met grote haast terug naar de keizer en gaf hem verslag van mijn missie. -Ah! hij zei: als ik vier luitenants zoals Gérard had, zouden de Pruisen vanavond verloren zijn.</p> <p>Enkele honderden officieren die de keizer met mij op een missie had gestuurd, waren nog niet terug toen ik aankwam.</p> <p>De keizer wreef zich in de handen na mijn verhaal. Hij liet me alle plaatsen vertellen, waar ik doorheen was gegaan. Het zijn, zo vertelde ik hem, alleen maar bomen en boerderijen en boomgaarden.</p> <p>-Dat is het, vertelde hij me, het voelt alsof we midden in het bos zitten. -De generaal zit onder de modder, voegde ik eraan toe. -Hij is weer een dappere kerel, zei hij.</p> <p>Al onze colonnes rukten op over deze vlakke van Fleurus, die erg lang is en de overwinning kwam steeds meer in ons voordeel.</p> <p>De keizer besteeg zijn paard en galoppeerde weg. -Zie daar, zei hij, mijn kolonnes, die omhoog gaan. Volg mij op de voet, laten we naar de top gaan!</p> <p>En daar gaan we als de bliksem. In het midden van de vlakke ligt een ravijn van drie tot vier meter breed. Daar aangekomen bleef het paard van de keizer even staan, hij aarzelde. Mijn brutaalste Franse paard sprong als eerste het ravijn over en stond</p>
222	<p>een ogenblik voor Zijne Majesteit, meegesleept door de snelheid van mijn paard, die ik niet kon beheersen. Dit kleine ongelukje maakte me van streek en ik keerde heel dom terug, bang om verwijten te ontvangen. Echt niet. Aangekomen op de top ga ik zoveel mogelijk opzij, pet af. De keizer wendde zich onmiddellijk tot mij.</p> <p>-Als je paard niet zo goed was, zei hij, zou ik hem meenemen.</p> <p>Er vielen nog steeds kanonskogels af aan de voet van de top, maar onze colonnes voltooiden de omverwerping van de Pruisen aan de rechterkant en achtervolgden hen tot de nacht. De overwinning was compleet. De keizer trok zich heel laat terug van het slagveld en keerde terug naar het dorp, vlakbij de windmolen. Van daaruit stuurde hij twee officieren naar maarschalk Grouchy om hem het bevel te geven de Pruisen buitensporig te achtervolgen en hen geen tijd te geven zich te verzamelen. Het was graaf Montholon, die de berichten dicteerde. Die avond hadden we allemaal dienst, niemand nam rust. Maar de staf miste zes officieren, die naar de vijand zouden zijn overgelopen.</p> <p>De volgende dag, de 16e, om drie uur in de ochtend, werden de orders verzonden om verder te trekken en om zeven uur vertrokken onze colonnes. De keizer stuurde een opdracht om de positie van de vijand te verkennen, omdat we de Engelsen voor ons hadden. Ze stonden de hoogten van Belle-Alliance. De genie-officier werd gestuurd om te zien of ze niet versterkt waren, hij rapporteerde aan de keizer dat hij niets had gezien. Maarschalk Ney arriveerde en werd uitgescholden, omdat hij de</p>

	<p>Engelsen nog niet had aangevallen. Hij ontving het bevel om de hoogten die ze bezetten, te veroveren. ze leunden tegen een klein bos en er werd afgesproken, dat hij dat zou doen zodra hij nieuws had van Grouchy. De keizer zou het bevel tot aanval</p>
223	<p>sturen. De maarschalk vertrok om zich bij zijn legerkorps te voegen en de keizer ging naar een hoogte, vlakbij een kasteel aan de kant van de weg. Van daaruit overzag hij de volledige omvang van zijn linkervleugel en het sterkste punt van het Engelse leger. Nu de Pruisen op de vlucht waren, dacht hij dat hij zich geen zorgen meer over hen hoefde te maken. Maar het nieuws dat hij van Grouchy verwachtte, kwam nog steeds niet aan. Deze stilte baarde de keizer zorgen. Eindelijk vonden we de maarschalk wandelend met zijn staf in de tuinen van een prachtig kasteel. De naar hem gestuurde officier meldde, dat hij op zijn route noch Pruisen, noch enige andere vijand was tegengekomen. We hebben niet gevochten. De keizer leek bezorgd na het horen van dit rapport.</p> <p>Ik werd bij hem geroepen en kreeg de opdracht een stukje rechts van de weg naar Brussel te gaan om zeker te zijn van de linkervleugel van de Engelsen, die tegen het bos leunde. Toen ik afdaalde van de positie, die de keizer innam, was ik verplicht de weg te omzeilen, omdat er een breed en diep ravijn was, dat ik niet kon oversteken en aan deze kant een heuvel waar de artillerie van de Garde in batterij was. Het moet gezegd worden, dat we drijfnaat waren door regen en dat het land drassig was. Onze artillerie kon nauwelijks manoeuvreren.</p> <p>Toen ik een paar stappen naar voren had gezet in de richting van het ravijn, zag ik colonnes infanterie in dichte massa's, alsof ze ineengedoken zaten in dit immense ravijn. Ik passeerde snel en ging een beetje naar rechts. Als ik bij een afgelegen hut op korte afstand van de weg aankom, stop ik om naar rechts te kijken. Ik zag hoge roggearen, waarachter we kanonnen in batterijen konden zien. Niemand bewoog. Ik droomde. Ik wilde dichterbij komen, maar het duurde niet lang voordat er een massa ruiters achter de rogge verscheen. Ik had genoeg gezien.</p>
224	<p>Het was niet zo handig om mij van dichtbij te zien, want ze begroetten mijn aankomst met drie kanonschoten. Ah! Ah! Ik zei tegen mezelf: de Engelsen zijn verkouden, hier hoesten ze. Ik kwam de keizer vertellen wat ik had gezien.</p> <p>Maar Grouchy kwam nog steeds niet uit zijn inactieve positie en reageerde niet op enig bericht. Moe van het wachten op nieuws besloot de keizer het bevel te geven voor een aanval langs de hele linie en het leger snelde onmiddellijk naar voren met kreten van: Lang leve de keizer!</p> <p>Maarschalk Ney toonde die dag wonderen van moed. Deze onverschrokken maarschalk had een formidabele positie voor zich die hij niet kon veroveren. Op elk moment stuurde hij versterkingen naar de keizer. Ik wil er een einde aan maken, zei hij. Uiteindelijk stuurde de keizer 's avonds cavalerie, die de Engelsen versloegen. Ze waren gedemoraliseerd. Nog één poging en ze zouden het bos in worden gedreven en gedecimeerd. Ons centrum boekte vooruitgang, terwijl de vijand begon te verzwakken. We waren de hindernis gepasseerd, ondanks het vallen van schroot in de gelederen en de overwinning leek opnieuw voor ons te zijn. Maar helaas, we wisten niet welke tegenslagen ons aan de andere kant te wachten stonden.</p> <p>Een officier galoppeert in de buurt van de keizer.</p> <p>-Sire, onze rechternleugel is gebroken en onze soldaten trekken zich terug.</p> <p>-Je hebt het mis, zei de keizer, dat is Grouchy, die ons te hulp komt.</p> <p>Hij kon zo'n tegenslag niet geloven. Ik stuurde onmiddellijk die richting op om de waarheid vast te stellen. De officier, die terugkeerde, bevestigde het droevige nieuws. Hij had een Pruisische colonne snel zien oprukken naar ons en onze soldaten trokken zich terug. De keizer veranderde onmiddellijk zijn regelingen. Met een</p>

	geoeffende beweging richtte hij zich naar het Pruisische leger, viel het aan en duwde het terug.
225	<p>Generaal Blücher was daar rustig aangekomen, zonder zelfs maar opgemerkt te zijn door maarschalk Grouchy, die geen van de bevelen had uitgevoerd, die hij de dag ervoor had ontvangen. Hij zocht de vijand, zo wordt gezegd, aan de kant waar hij niet was.</p> <p>De grote manoeuvre om de Pruisen in bedwang te houden had ons centrum verzwakt en de Engelsen konden adem halen. De onverschrokken Ney vroeg steeds om versterkingen, die niet naar hem gestuurd konden worden. Hij wilde koste wat kost de overwinning behalen en probeerde een verheving uit te voeren om er een einde aan te maken. Hij zag de vluchtende Engelsen op weg naar Brussel. Hij was als een tijger wiens prooi werd weggerukt. Maar de dag ging voorbij Het Pruisische leger had zijn linies behouden en had zich zojuist aangesloten bij het Engelse leger. Vanaf dat moment werd het spel ongelijk. Er was voor ons geen enkele manier meer om stand te houden tegen dergelijke krachten. Eenmaal verenigd vielen de twee legers op ons en verpletterden ons.</p> <p>De keizer, die zichzelf aan alle kanten overweldigd zag, nam de oude garde mee, trok naar voren, naar het centrum van zijn leger en vormde, gevolgd door zijn hele staf, vierkante bataljons. Nadat deze manoeuvre was voltooid, duwde hij zijn paard om het plein te betreden, dat onder bevel stond van Cambronne vooruit. Maar al zijn generaals haastten zich om hem te omsingelen en zich te verzetten tegen de uitvoering van zijn wanhopige plan.</p> <p>-Wat bent u aan het doen? ze schreeuwden van alle kanten naar hem en blokkeerden hem de weg; Zijn ze niet al blij genoeg met het behalen van de overwinning?</p> <p>Het was zeker zijn bedoeling om in het gevecht gedood te worden. Waarom lieten ze hem het niet uitvoeren! Door dit te doen zou hij zichzelf en Frankrijk veel vernedering en lijden hebben bespaard! Dan zouden we tenminste allemaal glorieus naast hem zijn gestorven op het slagveld.</p>
226	<p>Maar nee, er stonden hem en ons nieuwe en zeer zware beproevingen te wachten!</p> <p>Omsingeld, gedwongen ons terug te trekken en het slagveld te verlaten, hadden we alle moeite van de wereld om door deze gewapende menigte heen te komen, die zich terreur en wanorde verspreidde. Maar het was nog veel erger, toen we in Genappe aankwamen. De keizer wilde proberen een beetje orde te herstellen, de voortvluchtigen tegen te houden en het moreel van zijn troepen op te krikken. Zijn aansporingen hadden geen succes. Infanteristen, ruiters en artilleristen vluchtten in wanorde, botsten tegen elkaar in de straten van deze stad, zonder iets te horen of te zien en vluchtten voor de Pruisische cavalerie, die achter hen juichte. Het ging erom wie het snelst de andere kant van de brug over de Dijle kon bereiken. Alles was verloren! Het was bijna middernacht, de keizer, overtuigd van de onmogelijkheid om zijn volk vóór zonsopgang te verzamelen, stuurde verschillende officieren naar maarschalk Grouchy om het verlies van de strijd aan te kondigen. Je kunt geen idee hebben van zo'n nederlaag zonder er getuige van te zijn geweest. Er was geen onderscheid meer tussen leiders en soldaten. We wisten het niet meer, we luisterden naar niemand meer. De ruiters doodden hun paarden met pistolen. De angst was zo groot, dat verschillende van onze mannen zelfmoord pleegden om te voorkomen dat ze in handen zouden vallen van de vijand, die ze voortdurend dachten te zien. Sinds het grote debacle in Moskou had ik nog nooit zoiets verschrikkelijks gezien.</p> <p>De keizer verliet Genappe in de nacht en zette koers naar Charleroi, waar hij tussen vier en vijf uur in de ochtend aankwam. Hij gaf al zijn manschappen het bevel zich</p>

	terug te trekken naar Laon, deels via Avesnes, deels via Philippeville, waarna hij zelf op weg ging naar laatstgenoemde stad, waar hij rond tien uur binnenkwam.
227	<p>Officieren werden opnieuw naar maarschalk Grouchy gestuurd om hem het bevel te geven en hem op te roepen naar Laon te gaan. We vertrokken opnieuw naar deze stad. De keizer stopte aan de voet van de heuvel, die daar ligt en daar had hij een uitgebreid gesprek met de generaals, die tot zijn raad waren toegelaten. Sommigen wilden dat hij bij zijn leger bleef, anderen wilden dat hij zonder enig uitstel naar Parijs vertrok. Hij aanvaardde deze laatste mening bijna ondanks zichzelf.</p> <p>-Je laat me iets stoms doen, herhaalde hij verschillende keren, mijn plaats is hier.</p> <p>Nadat hij zijn bevelen had gegeven, maakte hij haastig voorbereidingen voor het vertrek naar Parijs. Er arriveert echter een officier, die de komst van een colonne aankondigt. De keizer stuurde een boodschap om het zeker te weten, het was de oude garde, die in colonne van het slagveld arriveerde en zich had verzet tegen de aanval van de Engelsen en de Pruisen. Bij dit nieuws wilde de keizer niet langer vertrekken, maar er was hem een oud rijtuig met karren gebracht voor zijn staf en zijn generaals drongen er bij hem op aan zijn vertrek niet langer uit te stellen. De Nationale Garde begon ook te arriveren en achterblijvers stroomden de stad binnen. Eindelijk, toen alles klaar was, liet de keizer zich aan ons zien op deze grote binnenplaats, waar we bijeen waren, nog meer overweldigd door onze tegenslagen dan door onze vermoeidheid. Hij vroeg om een glas wijn, dat hem op een groot bord werd gebracht, hij slikte het in ons bijzijn snel door, begroette ons zonder iets te zeggen en vertrok... Helaas! Wij zouden hem nooit meer zien!</p> <p>Het hoofdkwartier verzamelde zich, graaf Montholon plaatste zichzelf aan het hoofd. We vertrokken naar Avesnes, onze oren naar beneden, ons voorhoofd vernederd en niet wetend wat ons zou worden. We bereikten het bos van Villers-Cotterets via geforceerde marsen, bij de uitgang waarvan we, uitgeput van honger en vermoeidheid, stopten bij het huis van een dokter. Het was nacht.</p>
228	<p>Graaf Montholon zei tegen me: Mijn beste, we moeten onze paarden niet afzadelen, want de vijand zou ons deze nacht nog kunnen komen verrassen. Ik weet zeker dat hij achter ons aan zit, we mogen ons niet uitkleden om klaar te zijn om te vertrekken in geval van alarm.</p> <p>Ik vond hooi voor onze paarden, die ook grote behoefte hadden aan voedsel. Ik beval de bedienden in het huis te blijven en liet ze op wacht staan met het hoofdstel op de arm. Ik zette er een op wacht bij de deur van de generaal, keerde toen naar hem terug en na het avondeten vroeg ik hem zijn laarzen uit te trekken om beter te kunnen rusten. Nee, zei hij, laten we ons klaarmaken.</p> <p>Ik pakte een matras. Gaat u daar maar eens op liggen, dan rust u beter uit dan op een stoel, ik waak wel met de bedienden mee, slaap zacht.</p> <p>Om drie uur in de ochtend vallen de Pruisen Villers-Cotterets aan vanaf onze rechtervleugel, op weg naar Parijs. In plaats van via de hoofdweg te komen waren ze van rechts gekomen om ons in de stad af te sluiten. Dat is wat ons heeft gered. Ze kwamen kanonnen tegen en veroorzaakten een vreselijk bloedbad onder onze arme artilleristen.</p> <p>Op hun geroep haasten ik met zo snel mogelijk, ik rende om de generaal wakker te maken, de paarden arriveerden en wij vertrokken.</p> <p>-Deze kant op, zei de graaf, volg mij. Hij gaat linksaf, een steegje in lijkt het, dat langs het bos en de vlakte loopt. Drie minuten later werden we gezien Twee geweren achter ons, toen arriveerden pelotons vijandelijke infanterie van alle kanten en plaatsten schildwachten. Toen we aan het einde van deze prachtige steeg aankwamen, steeg de generaal af om op adem te komen en na te denken. Hij besloot</p>

	de weg naar Meaux te nemen, waar alles al verlaten was. Onze deserteurs kwamen daar vanuit alle punten aan, de meesten van hen ongewapend en uitgeput.
229	<p>Het was een verontrustend gezicht om te zien.</p> <p>Meaux was zo vol met troepen, dat we zonder te stoppen naar Claye moesten vertrekken. Daar troffen we het land verlaten aan. Alle inwoners waren weg en gevlucht. Het leek alsof de vijand voorbij was gegaan en alles had geplunderd. De bange bevolking stroomde massaal naar Parijs met al hun kostbaarste bezittingen. De wegen waren vol met karren en soldaten. Uiteindelijk kwamen we via de Saint-Denis-barrière aan bij de poorten van Parijs. Alles was gebarricadeerd: de troepen waren gelegerd in de Plaine des Vertus, bij de Buttes Saint-Chaumont en het hoofdkwartier was in La Villette, waar maarschalk Davoust zich had gevestigd. Hij was minister van Oorlog, opperbevelhebber van het leger, kortom hij was toen bijna alles in de regering.</p> <p>Onze troepen verzamelden zich daarom aan de rand van Parijs, in deze prachtige vlakte van Deugden, waar maarschalk Grouchy arriveerde met zijn legerkorps, dat helemaal niet had geleden. Er wordt ons verteld dat hij dertig- tot vijfendertigduizend man had. Hij wilde het bevel over het leger op zich nemen, maar maarschalk Davoust was daar formeel tegen.</p> <p>In mijn hoedanigheid van wachtmeester van het algemene hoofdkwartier had ik het recht om mij daar elke dag te presenteren om bevelen in ontvangst te nemen, om de verdelingen bij te wonen en daar zag ik alle deputaties, de generaals en de bourgeoisie arriveren. Op het hoofdkwartier werden dag en nacht grote vergaderingen gehouden. Wat mij betrof, ik hoefde me alleen maar zorgen te maken over het uitdelen van voedsel. Onderweg zag ik een deel van wat er gebeurde. Tot lof van de Parijzenaars kan ik bovendien zeggen dat het ons aan niets ontbrak. Ze stuurden ons zelfs cervelaatworst en elitebrood voor de stafofficieren.</p>
230	<p>'s Morgens om vier of vijf uur stond ik op en meer dan eens zag ik de nationale garde over de muren van Parijs klimmen, links van het dorp afslaan uit angst gearresteerd te worden en naar de linie gebracht te worden om met de Pruisen te vechten.</p> <p>Toen er op een ochtend een behoorlijk groot aantal van hen arriveerde, wilde ik hun beweging volgen. Het was 29 of 30 juni. Ik bestijg mijn paard en ga goed bewapend op pad, twee gietijzeren pistolen met karabijn, die een ongelooflijke afstand kon afleggen; Bovendien hadden ze mij honderd francs gekost. Sinds mijn terugkeer heb ik er een paar aan meneer Maret gegeven.</p> <p>Ik kom dus aan op deze prachtige Vlakke van Vertus, met de oude garde aan mijn rechterkant en de nationale garde aan mijn linkerkant. Toen ik het hoofd van onze schildwachten had bereikt, die in de eerste linie stonden met wapens in hun handen, sprak ik tot hen. Ze waren woedend over de passiviteit waartoe ze ons veroordeeld zagen.</p> <p>-Geen bevel, vertelden ze mij; de nationale garde van Parijs vuurt haar geweren af, en wij zijn gedwongen daar te blijven met de wapens in de hand. We zijn verraden, kapitein.</p> <p>-Nee, mijn vrienden, jullie zullen bevelen ontvangen.</p> <p>-Maar het is ons verboden te schieten.</p> <p>-Vertel mij, mijn dappere soldaten, dat ik graag de grens zou willen overschrijden. Ik zie daar een Pruisische officier, die problemen veroorzaakt. Ik zou hem graag een kleine correctie willen geven, als u mij toestaat. Wees niet bang, dat zal ik niet doen. Ik zal niet overgaan naar de vijand. Ze hadden er geen moeite mee om mij over onze grenzen te laten gaan.</p>

	Ik had al een paar stappen vooruit gezet toen, ik op korte afstand vier knappe
231	<p>ruiters mijn kant op zag komen. Een van hen komt naar voren en zegt tegen mij:</p> <p>-Je komt dus als bij de linie</p> <p>-Net als u, denk ik.</p> <p>-U ziet er goed bereden uit.</p> <p>- En u ook, meneer. Maar waar gaat je naar zoeken bij de linie van de Pruisen?</p> <p>-Ziet u daar die officier ,die zijn paard zo trots laat steigeren? Ik zou graag een paar woorden tegen hem willen zeggen, hij heeft het voordeel dat hij mij mishaat.</p> <p>- Maar je kunt hem niet benaderen zonder gevaar?</p> <p>- Oh! daarvoor ken ik mijn werk. Ik ga proberen hem uit de linie te krijgen en hem in een beetje humeur te krijgen. Als hij boos wordt en mij benadert, is hij verloren. Ik zal voor hem zorgen. U, meneer, blijf daar alstublieft. Door mij te dicht te volgen, u zou mijn manoeuvre verstoren.</p> <p>- Goed! of; laten we eens kijken hoe u zich hier uit redt.</p> <p>Ik vertrek, volledig vastberaden en kom midden in de twee rijen aan. Als de Pruisische officier mij ziet, denkt hij ongetwijfeld, dat ik naar hem toe wil gaan Hij stapt uit de rij om mij te ontmoeten en alsof hij mij wil ontvangen. Hij stopt echter op honderd passen van zijn mensen en wacht tot ik kom. Ik blijf op een afstandje staan, trek een pistool om hem een beetje te plagen, richt en vuur. De kogel fluit langs zijn oren zonder hem te raken. Meteen draait mijn man behendig naar links, zonder de neiging te lijken om achteruit te gaan. Ik wachtte er nog steeds. Toen ik zag dat hij niet langer oprukte en uiteindelijk zelfs deed alsof hij vluchtte, rende ik achter hem aan en vuurde een tweede pistoolschot op hem af.</p>
232	<p>Deze keer werd hij erg boos en stormde op volle snelheid op mij af. Ik vroeg alleen daarom en begon mezelf zoals gewoonlijk te beschermen. Eerste aan de linkerkant geeft hem een slag, dan komt hij terug op mij en geeft mij een puntslag, die ik krachtig afweer door mijn sabel boven mijn hoofd te heffen. Vervolgens richt ik, zonder tijd te verspillen, mijn mes op zijn gezicht en sla zo hard, dat zijn neus helemaal neus er af ging, om zijn kin te ontmoeten. Hij viel achterover zonder enig teken van leven te geven. Ik greep zijn paard en keerde triomfantelijk terug naar onze buitenposten. De soldaten omsingelden mij en de knappe ruiter, die met belangstelling vermengd met angst mijn bewegingen op de vlakte had gevolgd, kwam mij tegemoet galopperen.</p> <p>- Ik feliciteer je, zei hij tegen mij, goed gedaan, mijn goede man. Jij weet hoe je het moet doen, we zien dat dit niet uw eerste poging was. Wilt u mij alstublieft uw naam geven?</p> <p>-Waarom?</p> <p>-Ah! Het is dat ik machtige vrienden heb in Parijs, en door hen te vertellen over deze prachtige actie, die ik met eigen ogen heb gezien, zou ik de dader ervan willen noemen. Tot welk korps behoort u?</p> <p>-Bij de generale staf van de keizer.</p> <p>-Hoe heet je?</p> <p>-Jean-Roch Coignet, kapitein.</p> <p>Hij pakte onmiddellijk zijn notitieboekje en noteerde mijn verklaringen. Maar meneer, zei ik al nadenkt tegen hem, als ik durfde, zou ik ook uw naam mogen vragen? Hij noemde zijn naam, maar ik maakte niet, zoals hij, een schriftelijke aantekening. Door mijn herinneringen zorgvuldig na te gaan, meen ik me echter te herinneren dat de naam van deze heer Borey is, of liever Bory-Saint-Vincent was. Ik verliet deze mooie vreemdeling, die mij veel dankbaarheid en interesse toonde.</p>

233	<p>-Vaarwel, mijn goede kerel, zei hij tegen mij, ik ga me bij mijn vrienden voegen. En hij ging naar rechts, richting de heuvels Saint-Chaumont, waar de oude garde was.</p> <p>Ik keerde terug naar het hoofdkwartier met mijn paard aangelijnd, erg trots op mijn gevangenneming. Iedereen keek naar mij. Een officier komt naar me toe en vraagt me waar het paard vandaan komt dat ik in mijn hand hield.</p> <p>- Het is, antwoordde ik, een paard dat verlaten is, het is zojuist naar onze kant overgestoken; Ik heb het gezien en meegenomen. Goede vangst, vertelde hij mij. Aangekomen bij mijn accommodatie, nadat ik enigszins bekomen was van deze expeditie, ging ik naar het hoofdkwartier om het kantoorgevoel op te snuiven. Ik vond daar veel mensen bij de maarschalk. Sommigen gingen uit, anderen kwamen aan, de hele nacht werd doorgebracht met vergaderen en komen en gaan. De volgende dag, 1 juli, kregen we het bevel om naar het zuiden van Parijs te gaan, achter de Invalides. Het hele leger moest zich daar verzamelen. Er waren daar goede verschansingen. Voordat ik vertrok, ging ik de laatste bevelen halen van mijn generaal, graaf Montholon.</p> <p>-Kom maar, zei hij, naar mijn adjudant en bij mij. Parijs is overgegeven, de vijand gaat bezit nemen van de stad, je hebt geen tijd te verliezen, alle officieren moeten Parijs binnen vierentwintig uur verlaten en je zou gearresteerd worden als je daar zou willen blijven.</p> <p>We zijn meteen vertrokken, het werd tijd, want de vijand kwam Parijs binnen, toen wij het verlieten. Aangekomen bij de Barrière d'Enfer, waar het leger was verzameld, trof ik maarschalk Davoust aan die, met zijn armen over elkaar en te voet, zonder iets te zeggen de overblijfselen van ons prachtige leger aanschouwde. Hoe hard we ook in de gelederen riepen: Voorwaarts! Vooruit! niemand lette op deze kreten.</p>
234	<p>Ons lot was ook beslist. Parijs had zich net overgegeven. Maar als deze ongelukkige soldaten hadden geweten dat hun keizer niet ver weg was, dat hij in Malmaison gevangen werd gehouden, als het leger dit had geweten, zou het hem te hulp zijn gesnel, hij zou uit de handen van zijn vijanden zijn verlost en naar ons midden zijn teruggebracht. Maar we wisten absoluut niets van wat er gebeurde.</p> <p>De woede van onze soldaten, die uit Parijs werden weggevoerd, werd zo verontrustend, dat maarschalk Davoust een ogenblik niet wist welke kant hij moest kiezen. Ten slotte riep hij de generaals van de oude garde bijeen en gaf graaf Drouot de opdracht om als eerste een voorbeeld te stellen aan het leger door onmiddellijk naar Orléans te vertrekken, in overeenstemming met de bevelen die hij had gekregen. Drouot gehoorzaamde onmiddellijk. Toen de voorhoede eenmaal de aanzet had gegeven, volgde het hele leger deze beweging. Onze rechtervleugel was gericht op Tours en de linkervleugel op Orléans. Een groep geallieerde troepen vormde onze achterhoede. We waren er niet blij mee en in een van de eerste fasen, toen ze vlak achter ons zaten, draaide het leger zich om, viel op hen aan en behandelde hen zoals gewoonlijk. Hun voorhoede werd omvergeworpen en beschadigd. Deze les hielp hen ons meer te respecteren en ze volgden ons alleen op afstand. Zo kwamen we in Orléans aan en staken we zonder te stoppen de stad en de brug over de Loire over. We moesten het hoofdkwartier vestigen in een grote buitenwijk ,die bijna verlaten was en waar het ons aan bijna alles ontbrak.</p> <p>De brug was gebarricadeerd en bezaaid met artilleriestukken. We bleven daar een paar dagen inactief. Elke ochtend zagen we de grootmaarschalk langs de stille batterijen lopen, met zijn armen op zijn rug en een bezorgde blik. Niemand kwam in zijn buurt of sprak. Wij waren ontevreden over zijn gedrag.</p>

235	<p>Ah! als hij, terwijl hij zich onder de muren van Parijs had bevonden, degene die het lot van Frankrijk beheerste, hoefde hij alleen maar zijn zwaard te trekken, er was nog tijd, hij had honderdduizend man ter sterkte van driehonderdduizend. De vijand had uit Frankrijk kunnen worden verdreven, maar de meeste van onze generaals waren de oorlog beu en waren verzadigd met glorie en eer. En toen, het moet gezegd worden, leek het lot, dat ons al zo lang gunstig gezind was, ook in het nadeel van ons te beslissen.</p> <p>We waren al een paar dagen in Orléans toen de geallieerden daar op hun beurt arriveerden en met open armen werden ontvangen. Zij waren de baas, iedereen glimlachte naar hen. Al snel kregen we de opdracht om het hoofdkantoor naar Bourges te verhuizen. Daar werd maarschalk Davoust vervangen door maarschalk MacDonald, die het bevel over het leger van de Loire op zich nam en al snel arriveerde met een briljante staf. Zijn stafchef was graaf Hulot, die maar één arm had.</p> <p>Omdat ik tot dan toe mijn functies als wachtmeester van het hoofdkwartier van de Garde had behouden, ging ik elke dag naar de maarschalk om zijn bevelen in ontvangst te nemen en vandaar naar het postkantoor om de berichten van het leger op te halen, en vervolgens naar het paleis, waar ik de brieven, die aan hem gericht waren naar de maarschalk bracht. Meestal was het laat als ik naar het paleis terugkeerde en soms vond ik de maarschalk aan tafel. Nu, op een dag, terwijl hij aan het eten was, kwam ik aan en klopte aan. Een van zijn adjudanten meldt zich om de berichten van de maarschalk in ontvangst te nemen. Ik weigerde ze aan hem te geven, ook omdat hij weigerde zijn titel te van aide-de-camp te noemen.</p> <p>-Ik ken je niet, zei ik tegen hem. Vertel de maarschalk dat zijn wachtmeester bij de deur op hem wacht.</p> <p>-Maar de maarschalk zit aan tafel en ik kom van hem vandaan!</p>
236	<p>-Ik zeg u nogmaals dat ik u niet ken en dat ik van plan ben het aan de maarschalk zelf te geven, het zijn berichten die voor hem persoonlijk zijn.</p> <p>De aide-de-camp, verrast door mijn weigering, drong niet aan en was tevreden met het rapporteren aan maarschalk van wat er zojuist was gebeurd.</p> <p>-Breng de wachtmeester binnen, zei hij.</p> <p>Ik kom binnen en ga naar Macdonald, pet af. Hij staat op om zijn berichten in ontvangst te nemen en zegt tegen mij:</p> <p>-Kapitein, u kent uw dienst. U heeft er goed aan gedaan om te reageren zoals u deed tegen mijn aide-de-camp. Ik dank u, mijn goede man en beloof dat dit in de toekomst niet meer zal gebeuren.</p> <p>Later heb ik vernomen dat hij inderdaad de opdracht had gegeven mij binnen te laten, telkens wanneer ik mezelf met mijn berichten presenteerde.</p> <p>-e moet ze, voegde hij eraan toe, alleen aan mij geven.</p> <p>-Ik weet het, meneer maarschalk, ik herinner me dat ik u in Rusland soms berichten van de keizer bracht. Ik benadrukte bewust dit laatste woord en zijn aides-de-camp, die het begrepen hadden, keken mij aan en keken elkaar aan.</p> <p>-Uit welk korps kom jij?</p> <p>-Ik ben van de oude garde, maarschalk. Ik heb daar twaalf jaar gediend, na mijn eerste vier campagnes.</p> <p>-Dat is goed, ik zal je dicht bij me houden, zolang mijn bevel duurt.</p> <p>Elke dag deed ik dezelfde dienst, die zo bleef tot eind 1815. Toen was het keizerlijke leger volledig ontbonden...</p>

